

T.C.

MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**KOSOVA BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SÜRECİNDE VE SONRASINDA
ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN ROLÜ VE TUTUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atabala MAMMADOV

DANIŞMAN

Prof. Dr. Füsün ÖZERDEM

2022-Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**KOSOVA BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SÜRECİNDE VE SONRASINDA
ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN ROLÜ VE TUTUMU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Atabala MAMMADOV

DANIŞMAN
Prof. Dr. Füsün ÖZERDEM

2022-Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

**KOSOVA BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SÜRECİNDE VE SONRASINDA
ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN ROLÜ VE TUTUMU**

ATABALA MAMMADOV
19410140Y01

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
Tezli Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez.

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 28/06/2022
Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11/08/2022

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Füsun Özerdem
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Timuçin Kodaman
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Pınar Yürür

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

2022-Muğla

TUTANAK

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 27/05/2022 tarih ve 1048/12 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24/6 maddesine göre, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı **Tezli Yüksek Lisans Programı** öğrencisi **Atabala MAMMADOV**'un "**Kosova Bağımsızlık Mücadelesi Sürecinde ve Sonrasında Almanya Federal Cumhuriyeti'nin Rolü ve Tutumu**" adlı tezini incelemiş ve aday 28/06/2022 tarihinde saat 10.30 jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin KABUL edildiğine OYBİRLİĞİ ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Füsun ÖZERDEM

Üye

Prof. Dr. Timuçin KODAMAN

Üye

Doç. Dr. Pınar YÜRÜR

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Kosova Bağımsızlık Mücadelesi Sürecinde ve Sonrasında Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Rolü ve Tutumu**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

10/08/2022

ATABALA MAMMADOV

KOSOVA BAĞIMSIZLIK MÜCADELESİ SÜRECİNDE VE SONRASINDA ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN ROLÜ VE TUTUMU

ÖZET

Dünyada savaşların en fazla olduğu ve siyasi krizlerin sık sık yaşandığı bölgelerden birisi Balkanlar olmuştur. Bölgede etnik ve dini yapı farklılıklarının olması zaman zaman anlaşmazlıklara, çatışmalara, savaşlara, siyasi krizlere neden olmuştur. Özellikle Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde ve sonrasında karışıklıklar ve çatışmalar adeta bu bölgenin simgesi haline dönüşmüştür. Yugoslavya'nın bölünmesinden sonra birliğin içerisinde yer alan devletler kendi bağımsızlığını ilan etmiş ve bundan sonra bölgede çatışmalar başlamıştır. Bu bağımsızlık mücadelelerinden birisi 1990'lı yıllarda ortaya çıkan Kosova bağımsızlık mücadelesi olmuştur. Milliyetçi Sırp'lar ve Kosova Arnavutları arasında olan anlaşmazlıklar çatışmaya dönüşmüş ve böylece Kosova Arnavutları bağımsızlık için mücadeleye başlamışlardır.

Kosova bağımsızlık mücadelesi sürecinde büyük devletlerin gözü bu bölgede olmuştur. Slav kökenli Sırp'ları destekleyen Rusya'nın yanı sıra Batılı devletler Kosova'nın bağımsızlık mücadelesinin hakları olduğunu savunmuşlardır. Batılı devletlerden Avrupa'nın önemli söz sahibi olan Almanya da bu süreçte yer almıştır. Mart 1999'da NATO'nun müdahalesine yol açan Kosova ihtilafı, savaş sonrası Avrupa'nın siyasi gelişiminde, özellikle Almanya için bir dönüm noktası olmuştur. Askeri müdahalenin nedeni, uluslararası hukuk açısından egemen olan bir devletin ağır insan hakları ihlallerinde yatmaktadır. NATO'nun Kosova'ya müdahalesi, insan haklarının herşeyden daha üstün olduğunu göstermiştir. Kosova çatışması aynı zamanda Alman siyaseti için bir dönüm noktası olmuştur. 24 Mart 1999 tarihli konuşmasında Federal Şansölye Schröder, savaşın “daha ciddi ve sistematik insan hakları ihlallerini önlemek ve Kosova'da insani bir felaketi önlemek” için yürütüldüğünü belirtmiştir. Böylelikle Bundeswehr (Almanya Silahlı Kuvvetleri) ilk kez askeri operasyonlara katılmıştır.

Almanya'nın Kosova savaşına katılımı ve Almanya'nın dış politikası güvenlikle ilgili olduğu kadar insani uluslararası ilişkiler ve jeopolitikteki rolü için bir dönüm noktası olmuştur. 1990'lara gelindiğinde, Almanya'nın uluslararası insani stratejisi, kalkınma ve çatışma sonrası ile ilgili insani projelerden oluşmuştur. Almanya'nın Kosova'daki vahşeti sona erdirmek için NATO'nun bir parçası olarak oynadığı askeri role ek olarak Almanya, NATO bombalama kampanyasının başarısı için tartışmasız kapıyı açan değerli bir diplomatik rol oynamıştır. Bu alışmada, Kosova bağımsızlık mücadelesi dönemi sürecinde ve sonrasında Almanya Federal Cumhuriyeti'nin rolü ve tutumu ele alınmıştır. Aynı zamanda günümüzde Kosova-Almanya ilişkilerinden de sz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kosova Bağımsızlık Mücadelesi, Kosova-Almanya İlişkileri, Almanya'nın Kosova Politikası, NATO.

ABSTRACT

The Balkans have been one of the most wars and political crises regions in the world. Ethnic and religious differences in the region have at times led to disagreements, conflicts, wars, and political crises. Especially during and after the break-up of Yugoslavia, chaos and conflict became a symbol of the region. After the break-up of Yugoslavia, the member states declared their independence, and conflicts began in the region. One of these independence struggles was the Kosovo independence struggle that emerged in the 1990s. Disagreements between the nationalist Serbs and the Kosovo Albanians turned into a conflict, and the Kosovo Albanians began to fight for independence.

During the struggle for Kosovo's independence, the eyes of the major powers were on the region. Along with Russia, which supports Slavic-born Serbs, Western countries also claim that Kosovo's struggle for independence is their right. Germany, one of the most important Western countries in Europe, also took part in this process. The Kosovo conflict, which led to NATO intervention in March 1999, marked a turning point in the political development of post-war Europe, especially Germany. The reason for the military intervention is a gross violation of human rights by a sovereign state in terms of international law. NATO's intervention in Kosovo has shown that human rights are paramount. The Kosovo conflict was also a turning point in German policy. In a speech on March 24, 1999, Federal Chancellor Schroeder said the war was being waged "to prevent more serious and systematic human rights abuses and to prevent a humanitarian catastrophe in Kosovo." The Bundeswehr (German Armed Forces) took part in the military operation for the first time.

Germany's participation in the Kosovo war and Germany's foreign policy were a turning point for its role in humanitarian international relations and geopolitics, as well as security. In the 1990s, Germany's international humanitarian strategy consisted of humanitarian projects related to development and the post-conflict period. In addition to Germany's military role as part of NATO to end the atrocities in Kosovo, Germany has played a valuable diplomatic role in opening the door to the success of NATO's bombing campaign. This study discusses the role and attitude of the Federal Republic of Germany

during and after the struggle for independence in Kosovo. At the same time, the current state of Kosovo-Germany relations was discussed.

Keywords: Kosovo Independence Struggle, Kosovo-Germany Relations, German Kosovo Policy, NATO.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, Kosova bağımsızlık mücadelesi, bağımsızlık mücadelesi sonrasında uluslararası örgütlerin, büyük devletlerin ve özellikle Almanya'nın bu süreçte olan tutumu, rolü ve etkisi ele alınmıştır. Tez çalışmasında, Kosova bağımsızlık mücadelesi sürecinde ve sonrasında Almanya'nın rolü araştırılmış ve bu konuyla ilgili Almanya'nın tutumu ele alınmıştır. Tez çalışmasının hedeflerinden biri, bu konuyla ilgili araştırmalar yaparak Türkçe literatüre katkı sağlamaktır.

Tez çalışması sırasında bana yol gösteren ve destek olan değerli hocam Prof. Dr. Füsün ÖZERDEM'e ve Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı hocalarımıza teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Aynı zamanda bana her zaman maddi ve manevi destek sağlayan aileme teşekkür ederim.

ATABALA MAMMADOV

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	iii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KOSOVA KRİZİ VE ULUSLARARASI TEPKİ

1.1. BALKANLARDA ÇATIŞMALAR VE GENEL BAKIŞ	4
1.2. KOSOVA SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENLERİ VE KOSOVA KRİZİ	24
1.3. KOSOVA KRİZİNE ULUSLARARASI TEPKİ	30
1.3.1. BM'nin Tepkisi	30
1.3.2. NATO'nun Tepkisi	32
1.3.3. AB'nin Tepkisi	33
1.3.4. ABD'nin Tepkisi	35
1.3.5. Rusya'nın Tepkisi	36

İKİNCİ BÖLÜM

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ'NİN KOSOVA KRİZİNE TEPKİSİ VE TUTUMU

2.1. ALMANYA'NIN TARİHSEL SÜREÇTE BALKANLARDA ETKİSİ	39
2.2. ALMANYA'NIN KOSOVA KRİZİNDE ROLÜ VE TUTUMU	50
2.3. ALMANYA KAMUOYUNUN KOSOVA OLAYLARINA TEPKİSİ	70

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE ALMANYA-KOSOVA İLİŞKİLERİ

3.1. ALMANYA-KOSOVA SİYASİ İLİŞKİLERİ	76
3.2. ALMANYA-KOSOVA EKONOMİK İLİŞKİLERİ	82
SONUÇ	86
KAYNAKÇA	90

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFC	: Almanya Federal Cumhuriyeti
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
GMT	: Genç Müslümanlar Topluluğu
KKO	: Kosova Kurtuluş Ordusu
NATO	: Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı
PDS	: Demokratik Sosyalizm Partisi
SDİP	: Slovenya Demokratik İttifak Partisi
SHSK	: Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı
SPD	: Almanya Sosyal Demokrat Partisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği
YFSC	: Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyetleri

GİRİŞ

Balkanlarda istikrar sağlamak her zaman en zor konular arasında yer almıştır. Tarih boyu etnik sorunlar yaşamış olan bu bölge, günümüzde yine aynı sorunlarla karşı karşıyadır. Bölgedeki etnik sorunlar, devletler ve milletler arasındaki savaşlar ve mücadeleler, diğer devletlerin gözünü buraya yöneltmiştir. Bazı devletler sorunların çözüm yolunu ararken, bazıları bölgedeki sorunları kendi çıkarları için kullanmak istemiştir. Dünyanın güçlü devletleri bölgedeki sorunlara farklı yaklaşım sergilemiştir. Balkanlarda etnik çatışmalar arasında Bosna Hersek savaşı, Kosova bağımsızlık mücadelesi, Sırp milliyetçiliği gibi konular ön plana çıkmaktadır. Tüm bu olaylar dünya devletlerinin ve uluslararası örgütlerin ilgisini bu bölgeye çekmiştir.

Balkanlar coğrafyasından söz ederken etnik sorunların yanı sıra dinin siyasete etkisi ve önemi konusundan da konuşulmalıdır. Bazıları dinin Balkanlar üzerinde bölücü, bazıları ise bölgedeki çatışmaları hafifletmeye yardımcı olduğunu söylemişlerdir. Kesin açıklamalar için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olsa da, dinin olumlu veya olumsuz etkilerinin bu coğrafya üzerinde etkisinin olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür. Dinin Balkan halkının yaşamında önemli bir faktör olduğunu ve kolayca göz ardı edilemeyeceğini açıklamak mümkündür. Aynı zamanda, dini liderler ve teşkilatlar bölge politikasına etki etmiştir. Dini liderlerin veya dini kurumların günümüze dek potansiyellerini kullanıp kullanmadıkları tartışılmaktadır. Dinin Balkan siyaseti üzerindeki karmaşık etkisi çatışmaların ve savaşların ortaya çıkmasına da neden olan faktörlerdendir. Yugoslavya'nın dağılması ve komünizmin çöküşünden sonra çalkantılı yıllar, dış güçlerin din işlerinde artan etkisine de tanık olmuştur. Bölgedeki sosyal dokunun bozulmasının yarattığı boşluk, dış aktörlerin faaliyetleriyle doldurulmuştur (Eskisar, 2012: 8). Balkan Müslümanları için dini aktörleri etkileyen ve yeni ağlar oluşturan aktörlerden biri, devlet kurumları aracılığıyla faaliyet gösteren Türkiye Cumhuriyeti olmuştur (Öktem 2011: 160). Türkiye'nin yanı sıra, Suudi Arabistan ve İran gibi ülkeler de dini ağların oluşturulmasında aktif rol oynamışlardır. İlk başlarda dini ağlar, Bosna ve Hersek gibi savaşın olduğu bölgelere yardım sağlamaya ve İslami öğretilerin

faaliyetlerine yardıma odaklanırken, sonraki yıllarda ise dini ağların uluslararası düzeyde siyasete etki yaptığı görülmüştür.

Kosova'nın bağımsızlık mücadelesi ve Sırp milliyetçiliği ile mücadelesi, Balkanlarda yeni kanlı olayların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. 1999 yılı Mart ayında Kosova ihtilafı Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün (NATO) müdahalesi ile sonuçlanmıştır. Daha sonraki süreçte bu müdahale Avrupa'nın, özellikle Almanya'nın siyasi gelişiminde dönüm noktası olmuştur. NATO'nun Kosova'ya askeri müdahalesinin nedeni, kitlesel insan hakları ihlallerinin yapılmasıydı. Kosova ihtilafı, aynı zamanda Almanya siyaseti için önemli konular arasında yer almıştır. Almanya ordusu uzun bir aradan sonra ilk kez askeri operasyonlara katılmıştır. Bu operasyonlar NATO çerçevesinde yapılmıştır. Önemli olan konulardan birisi de bu operasyonların, NATO'yu sık sık eleştiren Kızıl-Yeşil federal hükümet tarafından yönetilmesi olmuştur. Bu hükümet 27 Eylül 1998 tarihinde yapılmış federal seçimler sonucunda, Almanya Sosyal Demokrat Partisi (SPD) ve Birlik 90/Yeşiller partileri arasında oluşturulan bir koalisyon hükümeti idi. Almanya'da seçim zaferinden sonra, hem Schröder hem de Fischer 9 Ekim 1998 yılında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Başkanı Clinton ile yaptıkları toplantıda NATO'ya bağlılıklarını göstermişler ve NATO askerlerinin Kosova'ya müdahalelerini onaylamışlardır.

Tüm bunların yanı sıra Kosova ihtilafı bir başka açıdan önemli bir konu olmuştur. Kosova ihtilafı, Avrupalıların ABD olmadan tek başına bir şey yapamayacaklarını göstermiştir. Avrupa Birliği (AB), birçok alanda başarılar elde etmiş olsa da, o dönem için askeri güç ve güvenlik açısından çok zayıf ve yoksun bir organizasyondur. Özellikle Almanya Savunma Bakanı Rudolf Scharping, Avrupa'nın kendi güvenlik ve savunma politikasına dikkat etmesinin gerektiğini açıklamıştır. Kosova ihtilafı, Almanya Federal Meclisi'nde tartışmalara ve Alman kamuoyunda tepkilere de neden olmuştur.

Bu tez çalışması, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin devletin ulusal çıkarları adına Kosova bağımsızlık mücadelesine ve Kosova krizine sessiz kalmaması ve bu yönde aktif rol oynaması hipotezine dayanmaktadır. Bunun yanı sıra, "Sırlar ve Arnavutlar arasındaki sorunun tarihsel nedenleri nelerdir", "Uluslararası organizasyonlar Kosova

sorununun çözüm sürecine ne tür katkıda bulunmuştur”, “Almanya’nın Kosova krizine tutumu nedir”, “Almanya’nın Kosova bağımsızlık mücadelesinde yer almasına neden olan ulusal çıkarları nelerdir”, “Kosova bağımsızlık mücadelesinin Almanya kamuoyunda hangi tepkileri olmuştur”, “Günümüzde Almanya-Kosova ilişkileri hangi seviyededir” sorularına cevap aranmış ve araştırma yapılmıştır. Böylece, bu hipotezden ve araştırma sorularından yola çıkılarak tez çalışmasının hazırlanması ve Türkçe literatüre katkıda bulunması hedeflenmiştir. Bu tez çalışmasında, genel olarak Kosova sorununun tarihinden, Kosova bağımsızlık mücadelesi süreci, Kosova krizinin ortaya çıkışı, uluslararası örgütlerin ve büyük devletlerin Kosova krizindeki tutumu, Almanya’nın bu süreçteki etkisi, rolü ve Kosova politikası açıklanmış ve aynı zamanda Almanya-Kosova ilişkileri değerlendirilmiştir. Tez çalışması, “Kosova Krizi ve Uluslararası Tepki”, “Almanya Federal Cumhuriyeti’nin Kosova Krizine Tepkisi ve Tutumu”, “Günümüzde Almanya-Kosova İlişkileri” başlıklı bölümlerden oluşmuştur. Birinci bölümde, genel olarak Balkanlar’da çatışmaların kökeninden, sebeplerinden, Kosova krizinden, uluslararası organizasyonların bu sürece nasıl yaklaştıklarından söz edilmiştir. İkinci bölümde, Almanya’nın Balkanlar’daki tarihsel etkisi, rolü ve Almanya’nın Kosova krizine olan tepkisi ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise günümüzde Almanya-Kosova ilişkilerinin gelişimi, siyasi ve ekonomik ilişkileri değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KOSOVA KRİZİ VE ULUSLARARASI TEPKİ

Balkanlardaki çatışmaların kökenine inilmesi ve çatışmalara neden olan durumların tespit edilebilmesi için bölgenin tarihine, devletler ve milletler arasındaki ilişkilere ve süregelen çatışmalara bakılması gereklidir. Bölgede yaşayan milletlerin etnik farklılıkları ve dini farklılıkları, bölgenin sık sık çatışmalarla mücadele etmesine neden olmuştur. Balkanlardaki çatışmalara sebep olan unsurların neler olduğunu araştırmak, bölgenin yapısını anlamak için oldukça önemlidir. Asya ve Avrupa kıtaları arasında yer alan Balkan coğrafyası hem siyasi hem de ekonomik gerekçelerle her zaman göz önünde bulunmuş bir coğrafyadır. Karışık bir etnik yapıya sahip olan bölgede her millet kendi ülkesini kurmak için çaba göstermiştir. Milliyetçilik duygularının aşırı derecede yüksek olduğu bu ülkeler, kendi çıkarları için çatışmalara dâhil olmuşlardır. Bu nedenle bölge uzun yıllar boyunca savaş alanına dönüşmüştür. 18. yüzyıldan itibaren büyük devletler kendi çıkarlarını gerçekleştirmek için bölgede siyasi gücünü göstermeyi hedeflemişlerdir. Almanya bölgeyi ekonomik çıkarları için kullanmak isterken, Rusya'nın amacı Slavlara etki yapabilecek bir bölge yaratmak olmuştur. İngiltere ve Fransa ise Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde yer alan ülkelerin bağımsızlık mücadelelerine destek vermeyi amaçlamıştır.

1.1. BALKANLARDA ÇATIŞMALAR VE GENEL BAKIŞ

Büyük Sırbistan'ın ortaya çıkışı, Stefan Duşan önderliğinde gerçekleşmiştir. Fakat onun ölümünden sonra güçsüzleşen imparatorluk, Kosova Savaşı sonucunda Osmanlı Devleti'ne mağlup olmuştur. Bazı tarihçilere göre Sırp milliyetçiliğinin kökeni, Birinci

Kosova Savaşı'na dayanmaktadır. Bu savaşta Osmanlı İmparatorluğu'ndan ağır mağlubiyet alan Sırlar, bunun acısını hala hatırlamaktadırlar (Etty, 2006: 40).

Sırp milliyetçiliğinin yükselişi ve Rusya'nın destek sağlamasıyla Sırlar, 1804 yılında Voyvodina bölgesinde ayaklanmıştır. Hurşit Paşa'nın önderliğinde bu isyan bastırılmıştır. Ancak Sırlar, 1815 yılında tekrar Rusya'nın desteğiyle isyan etmiştir. İsyanı bastıramayan Osmanlı Devleti, 1817 yılında Sırlara özerklik verme kararı almıştır (Yerasimos, 2000: 55).

93 Harbi ile Osmanlı Devleti ve Rusya karşı karşıya gelmiştir. Rusya'nın savaşı kazanmasının ardından Berlin Antlaşması imzalanmıştır. Berlin Antlaşması ile Sırlar 1817 yılında bağımsızlıklarını kazanmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ise Antlaşma'ya göre Adriyatik kıyılarına resmen sahip olmuştur. Aynı zamanda Bosna-Hersek de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na katılmıştır. Büyük Sırbistan hayalleri kuran Sırp milliyetçiler, bu olaylardan rahatsız olmuştur. Çünkü Sırlar, bölgedeki toprakların büyük bir kısmının kendilerine ait olduklarını düşünmekteydiler. Bu süreçte Sırp milliyetçileri, Büyük Sırbistan Devleti'ni kurmak için bazı gizli örgütler kurmaya başlamıştır (Akman, 2006: 92).

Osmanlı İmparatorluğu'ndaki farklı milletlerin itirazları ve isyanları, zaman geçtikçe daha da büyümüştür. İsyanlar, 1912 yılında Karadağ'ın savaş ilan etmesi ile sonuçlanmıştır. Böylece Birinci Balkan Savaşı patlak vermiş ve Osmanlı Devleti için zor günler başlamıştır. Karadağ'ın ardından Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yer alan diğer Balkan ülkelerinin bazıları da savaşa katılmıştır. Özellikle Sırbistan'ın Arnavutluk'a saldırması, durumu daha da kötüleştirmiştir. Durazza Limanı'nın Sırbistan tarafından işgal edilmesi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun tepkisiyle sonuçlanmıştır. Almanya'nın da sürece dahil olmasıyla birlikte gerilim artmıştır. Rusya, Fransa ve İngiltere'nin artan baskıları neticesinde Sırbistan geri çekilerek bölgeyi terk etmiş, Birinci Balkan Savaşı bittikten sonra dağılmış olan Osmanlı toprakları, Balkan ülkeleri arasında bölünmüştür. Toprakların istenilen şekilde bölüştürülememesi, Balkan ülkeleri arasında anlaşmazlıklara neden olmuştur. Anlaşmazlıkların neticesi olarak, Sırbistan ve Yunanistan güçleri Bulgaristan'a saldırmıştır. Bu durumun asıl nedeni, Makedonya

topraklarının büyük bir bölümünün Bulgaristan topraklarında yer alması olarak gösterilmiştir. Böylece Balkanlar coğrafyası yine savaş alanına dönmüş ve devamında 1913 yılında İkinci Balkan Savaşı patlak vermiştir (Etty, 2006: 43).

Balkanlar coğrafyasında sorunlu bölgelerden biri Kosova olmuştur. Kosova, farklı dönemlerde Bizans İmparatorluğu, Sırp Krallığı, Osmanlı İmparatorluğu ve Yugoslavya Federal Sosyalist Cumhuriyetleri (YFSC) içerisinde yer almıştır. 1912 yılında Birinci Balkan Savaşı'nın ortaya çıkışı, Kosova'nın Sırbistan toprakları içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'ndan ayrılmasına neden olmuştur. İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra ise Kosova, YFSC çatısı altında Sırbistan'ın özerk bir bölgesi olarak varlığını korumuştur. Dönemin milliyetçi Sırbistan yönetimi, 1989'ta Kosova'nın özerklik statüsünü kaldırınca bölgede tekrar çatışmalar başlamıştır. Sırbistan yönetiminin acımasız saldırıları ve insanları katletme girişimlerinin sonucu olarak NATO bölgeye müdahale etmiştir. Birleşmiş Milletler (BM) bölgeyi kontrol altına almak için asker göndermiştir. Bölgede eskiye kıyasla görece bir istikrar sağlanmıştır. Fakat Kosova ile Sırbistan arasında 2005-2007 yıllarında yapılan müzakereler sonuçsuz kalınca, 2008 yılında Kosova Parlamentosu ülkenin bağımsızlığını ilan etmiştir. Sırbistan'ın uluslararası organizasyonlara yaptığı tüm itirazlar sonuçsuz kalmıştır. Uluslararası Adalet Divanı'nın kararı ve BM'in 1244 sayılı kararı, Kosova'nın bağımsızlık ilanının uluslararası hukuka aykırı olmadığı yönündedir (United Nations Resolution 1244, 1999).

Balkanlarda öne çıkan ülkelerden biri de Sırbistan olmuştur. 29 Ekim 1918'de Balkan ülkelerini kapsayan Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (SHSK) kurulmuştur. Krallığın ismi 1929'da Yugoslavya adını almıştır. Tito döneminde bölge ülkelerini bir çatı altında tutmak daha kolay olsa da onun ölümünden sonra bölgede yeniden sorunlar yaşanmaya başlamıştır. Özellikle Slobodan Miloseviç yönetimi tamamen Sırp milliyetçiliğine dayalı bir politika izlemiştir. Miloseviç, iktidara gelir gelmez Kosova'yı özerk bölge statüsünden çıkarmıştır. Bunun yanı sıra milliyetçi yönetimin izlediği ayrılıkçı politika, bölgeyi tamamen etnik çatışma sahasına çevirmiştir. Miloseviç'in aşırı milliyetçi politikaları sonucunda, 1991 yılında Slovenya, Hırvatistan, Makedonya, daha sonrasında 1992 yılında

Bosna-Hersek bağımsızlıklarına kavuşmuştur. Miloseviç ülkenin parçalanmasının ardından gerçekleşen 2000 yılındaki seçimleri kaybetmiştir.

Sırbistan, Kosova sorununun yanı sıra Voyvodina Özerk Bölgesinde de ayrılma tehlikesi ile yüz yüzedir. Bu bölgede yaşayanların beşte biri Macarlardır. Aynı zamanda Macarlar, özerk bölgenin ikinci en büyük etnik unsurudur. Macarlar yanı sıra bölgede Almanlar da mevcuttur. Fakat İkinci Dünya Savaşı sonrasında Almanların büyük çoğunluğu bu arazilerden sürgün edilmiştir (AnaBritannica, 2004: 369).

Balkanlardaki istikrarsızlık durumu düşünüldüğünde, temel sorunlardan biri olarak Sırbistan ile Kosova arasındaki savaş hali akla gelmektedir. Özellikle Sırbistan'ın milliyetçi yönetimi, Kosova'ya karşı acımasız bir politika izleyerek bölgenin huzurunu kaçırmış ve bağımsızlık mücadelesi veren Kosovalı Arnavutlara karşı adaletsiz bir tutum sergilemiştir. Tüm bu hadiseler bölgede istikrarsızlıklara ve ölümlere sebep olmuştur. Genel olarak Sırp milliyetçiliği, tarih boyunca bölgede sorun çıkmasına ve savaşların patlak vermesine neden olmuştur.

Balkanlarda en fazla saldırılara maruz kalan ülkelerden birisi Bosna-Hersek'tir. Bosna-Hersek işgal girişimleri karşısında ülkesini savunmuş ve bağımsızlık mücadelesi vermiştir. Bosna Hükümdarı I Tvrtko, Osmanlı İmparatorluğu'nun yardımıyla 1376 yılında iktidara gelmiştir. Hükümdar I Tvrtko, Bosna tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. 14. yüzyılın ikinci yarısında Macaristan İmparatorluğu'na karşı mücadele vermiştir. 1390 yılında "Hırvatistan Hükümdarı" adını almıştır. Bosna toprakları tarih boyu Osmanlı İmparatorluğu ve Macaristan İmparatorluğu arasında mücadele alanı olmuştur. Bu nedenle iki imparatorluk, Bosna toprakları için sürekli olarak birbirleriyle savaşmıştır (Malcolm, 1994: 21-23).

Osmanlı İmparatorluğu, 1580 yılında Bosna Eyaleti oluşturulması kararını vermiştir. Günümüzde bahsi geçen Eyalet sınırları içerisinde Bosna-Hersek, Hırvatistan, Sırbistan ve Slovenya topraklarının bir kısmı yer almaktadır (Selver, 2003: 81-82). Bosna Eyaleti, Osmanlı devleti için oldukça önemli bir yer tutmuştur. Bunun nedeni Bosna Eyaleti'nin, Venedik ve Avusturya İmparatorluğu'nun saldırılarından savunulması için elverişli bir bölge sunmasından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda Osmanlı, Bosna'ya

ayrıcalık tanıyarak ayrıcalıklı bir yönetim statüsü sunmuştur. Sonraki dönemlerde Osmanlı devletinin yapısındaki zayıflıklar, imparatorluğu daha da zayıflatmış ve farklı milletlerin ayaklanmalarına sebep olmuştur. İmparatorluk içinde yer alan farklı milletler ve farklı dine mensup olanlar ayaklandığında Bosna yönetimi, ayaklanmaları bastırmak için güç kullanmıştır. Bu durum itirazların daha da artmasına sebep olmuştur. İtirazların yükselmesiyle Osmanlı devletinin ülkeyi yönetmesi daha da zorlaşmıştır. Karışıklıklardan faydalanmak isteyen Karadağ ve Sırbistan da Osmanlı devletine savaş ilan etmiştir (Hupchick, 2001: 255).

Bosna-Hersek, Osmanlı İmparatorluğu ile Macaristan İmparatorluğu savaşları sırasında önemli bir role sahip olmuştur. Bosna-Hersek, uzun bir dönem Osmanlı devletinin bir parçası olsa da Macaristan İmparatorluğu'nun egemenliğine geçtikten sonra hukuksal anlamda sorunlar yaşamıştır. Böylece Bosna-Hersek, bu dönemlerden itibaren hukuksal karmaşıklıklarla karşılaşmıştır (Pinson, 1993: 87).

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu için Bosna-Hersek konusu oldukça önemli bir mesele olmuştur. Çünkü Avusturya-Macaristan, Dalmaçya, İstra ve Bosna topraklarını sahiplenerek denize ulaşmak için büyük çaba harcamıştır. Bu sebeple Bosna-Hersek'in hakları hiçe sayılmıştır (Pinson, 1993: 91-92). Birinci Dünya Savaşı dönemi öncesinde Avusturya-Macaristan ile Sırbistan arasındaki ilişkilerin olumsuz seyretmesi, İmparatorluk içerisinde yaşayan Müslümanlar için bir fırsat yaratmıştır. Sırbistan'ın stratejik öneme sahip yeni topraklar kazanması ve arazilerini büyütmesi, Avusturya-Macaristan için bir tehdit olmuştur. Aynı zamanda Avusturya-Macaristan veliahtı Franz Ferdinand'ın bir Sırp tarafından öldürülmesi, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da kötü duruma gelmesine neden olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, 1919 yılında Müslümanlar bir araya gelerek Yugoslav Müslümanlar Teşkilatı'nı kurmuştur. Bu organizasyonun faaliyetlerinde Bosna Müslümanlarının da aktif rolü olmuştur (Malcolm, 1994: 163).

İkinci Dünya Savaşı sırasında Bosna-Hersek'te faşizme ve komünizme karşı örgütler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu örgütlerden birisi de 1941 yılında Aliya İzzetbegoviç önderliğinde kurulan Genç Müslümanlar Topluluğu (GMT) olmuştur. Bir

dönem başarısızlıklar yaşayan bu örgüt, ilerleyen yıllarda yeniden faaliyet göstermiştir. Aliya İzzetbegoviç, bu örgütte yer alması nedeniyle 3 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (Stokes, 2005: 6).

İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra Bosnalılar devlet kurmak için mücadele etmeye başlamıştır. Bosna-Hersek, faşizmin etkisinin azaldığı dönemde, 25 Kasım 1943 tarihinde kendi devletini kurduğunu ilan etmiştir. Milliyetçilik duygularının zirvede olduğu dönemde ve savaşların merkezi haline dönüşmüş olan Balkanlar bölgesinde bir devlet kurmak, Bosna-Hersek için büyük bir başarı sayılmıştır (Rippin, 2008: 5). Yugoslavya kurulduğunda, Bosna-Hersek burada yer alan federe devletlerinden biri olmuştur. Partizan güçleri tarafından faşistlerden kurtarılan Bosna’da halk hükümeti kurulmuştur. Yugoslavya’nın yeni Anayasasında, bu federal devletin tüm inançlara saygılı olacağına dair hüküm yer almıştır (Bagwell, 1991: 490).

Bosna-Hersek’te milliyetçilikle beraber İslam dini önemli bir yere sahiptir. Ülkedeki vatandaşlar, İslami eğitimin önemli olduğunu savunmuştur. Bağımsızlık mücadelesi döneminde Aliya İzzetbegoviç’in önderliğinde GMT’nin ortaya çıkması, İslam değerlerinin Bosnalılar için ne kadar değerli ve önemli olduğunun göstergesi olmuştur (İzzetbegoviç, 2003b: 11-27). İzzetbegoviç’in hapis cezası almadan önce ele aldığı “Doğu ile Batı Arasında İslam” adlı eseri, 20 yılı aşkın bir süre yayımlanmamıştır. Kitap, İzzetbegoviç’in hapsedilmesinin ardından, 1984 yılında yayımlanmıştır (Stokes, 2005: 7).

Aliya İzzetbegoviç, İslam dininin Bosna-Hersek üzerindeki etkisinin çok büyük olduğunu farketmiştir. İktidarı İslam dininin etkisiyle yumuşak güçle yıkabileceğini düşünmüştür. 1970’li yıllarda ülke nüfusunun neredeyse yüzde 40’ı Müslümanlardan oluşmuştur (Stokes, 2005: 6-7).

Aliya İzzetbegoviç, Bosna-Hersek’te İslam dininin Bosna kimliğine etki etmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bosna-Hersek dini sorunlarla karşılaşmasa da etnik farklılıklar zaman zaman sorunlara yol açmıştır. Ülkede yaşayanlar farklı milletlerden ve farklı dinlere inananlardan oluşmuştur. Örneğin Müslüman Boşnaklar, Ortodoks Sırp ve Katolik Hırvatlar ülkenin önemli bir kesimini oluşturmuştur. Bosna-Hersek’teki Sırp

ve Hırvatlar, bu toprakların onlara ait olduğunu sık sık iddaa etmişlerdir. Bu durum sorunların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir.

Ekim 1991’de Bosna-Hersek, egemenliği için referandum gerçekleştirmiştir. Ancak Sırbistan bu referandumu tanımamış ve boykot etmiştir. Bunun ardından Bosna-Hersek, 3 Mart 1992 tarihinde bağımsızlığını ilan ettiğini duyurmuştur. Bosna-Hersek’in bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte, bölgede yeniden olumsuz gelişmeler ortaya çıkmıştır. Boşnaklar ve Sırp larla beraber Hırvatlar da savaşa dahil olmuştur. Nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan Bosna-Hersek, Sırp lar tarafından ciddi saldırılara uğramıştır. Boşnaklar, 11-22 Temmuz 1995 tarihleri arasında etnik katliama maruz kalmıştır. Binlerce Boşnak, Sırp militanları tarafından herkesin gözleri önünde katledilmiştir. Aynı yılın 21 Kasım tarihinde etnik çatışmaları sonlandırmak için taraflar arasında Dayton Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre, Bosna-Hersek, Bosna-Hırvat Federasyonu ve Bosna Sırp Cumhuriyeti olmak üzere iki yapıdan oluşmuştur. Aynı zamanda Bosna-Hersek, 3 başbakana ve 16 parlamentoya sahip olan ve kantonlardan oluşan bir ülke konumuna gelmiştir (Tekin, 2011: 110).

Batılı güçlerin de baskılarıyla imzalanan Dayton Anlaşması, Bosna-Hersek’ten daha çok Sırbistan için önem kazanmıştır. Bosna-Hersek’in siyasal sistem olarak karmaşık bir yapıya sahip olması, ülkenin gelişimini de önemli derecede engellemektedir. Dayton Anlaşması ile ortaya çıkan bu siyasal yapı, en fazla Sırp yönetimine fayda sağlamaktadır. Ülkedeki Sırp Cumhuriyeti isimli yapı, Bosna-Hersek’in aldığı önemli kararları veto etme gücüne sahiptir. Diğer yandan Boşnak-Hırvat Federasyonu’nun aldığı kararlara Hırvatlar müdahale etmektedir. Dayton Anlaşması’nın ortaya çıkardığı sonuçlar, sonraki dönemlerde Kosova için de olumsuz sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur (Davutoğlu, 2001: 303). Bosna-Hırvat Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti, Bosna-Hersek’in arzuladığı kararları almasını zorlaştırmaktadır. Bu yüzden sonraki dönemlerde ortaya çıkan Kosova sorununda da Bosna-Hersek’in bir bölümü Sırp ları, diğer bir bölümü ise Arnavutları destekleyecektir.

Balkanlarda sorun yaşayan ülkelerden biri de Kuzey Makedonya’dır. “Makedonya bölgesi” olarak isimlendirilen bölge, Balkan Yarımadası’nda yer almaktadır. Yunanistan,

Kuzey Makedonya, Sırbistan, Arnavutluk, Bulgaristan ve Ege Denizine sınırları bulunmaktadır (Hamzaoglu, 2000: 255). Makedonya’da uzun bir dönem Osmanlı İmparatorluğu hakimiyeti sürmüştür. Osmanlı Devleti, 14. yüzyılda hakimiyet kurduğu Makedonya topraklarını, 1912 yılında kaybetmiştir (Saatçi, 2006: 557).

19. yüzyılda Bulgar bağımsızlık mücadelesi için devrim komiteleri kurulmuştur. Bu komiteler Osmanlı İmparatorluğu’na karşı harekete geçmiştir. Ancak Sırp ve Yunan milliyetçileri bu duruma karşı çıkmış ve Makedonya’nın onlara ait olduklarını savunmuştur. Zaman zaman bu topraklar uğrunda mücadeleler yaşanmış ve sonuçta kriz haline dönüşen olaylar “Makedonya Sorunu” olarak isimlendirilmiştir (Muhtaroglu, 2004).

1878 Berlin Kongresi, Makedonlar için bir fırsat haline dönüşmüştür. Osmanlı Devleti’nin Makedon halkına karşı hiçbir baskı olmamasına rağmen Makedonlar, Osmanlı İmparatorluğu’ndan memnun kalmamıştır (Hamzaoglu, 2000: 270-271).

Birinci Balkan Savaşı bittikten sonra Makedonya toprakları, Yunanistan, Bulgaristan ve Sırbistan tarafından üçe bölünmüştür. Makedonya, Slovenya ile birlikte Yugoslavya Cumhuriyetleri’nden kan dökülmeden bağımsızlıklarını kazanmıştır. Makedonya ve Yunanistan arasında bir süre sorunlar yaşanmıştır.

İkinci Balkan Savaşı’nın da ortaya çıkması bölgedeki durumu daha da zorlaştırmıştır. Yunanistan ve Sırbistan’ın Makedonya topraklarının büyük bir bölümünü ele geçirmesi ve diğer ülkelerin de savaşa katılmaları, bölgeyi tehlikeli ve istikrarsız hale getirmiştir. Makedonya topraklarının ele geçirilmesi, stratejik açıdan oldukça büyük bir öneme sahiptir (Jelavich, 2009: 89-90).

Makedonya için en başlıca sorunlardan birisi de bu ülkenin diğer Balkan ülkeleri tarafından ciddiye alınmaması ve kendisine saygı duyulmamasıdır. Balkan ülkelerinin birçoğu Makedonları egemen bir ulus olarak tanımamaktadır. Aynı zamanda Balkanlar’daki birçok devlet, Makedonya topraklarının kendilerine ait olduğunu iddaa etmektedir (Rüma, 2000: 15).

Makedonya milliyetçiliği zaman zaman yükseliş göstermiştir. Makedonya milliyetçiliğini iki gruba ayırabiliriz. Birincisi, Makedonların dış güçlere karşı milliyetçiliği, ikincisi ise kendi topraklarındakilere karşı etnik milliyetçiliğidir. Makedon milliyetçiliğinin etkisi ile 1989 yılında Anayasa değişikliği yapılmış ve ülkedeki etnik azınlıkların isimleri kaldırılarak sadece “diğer halk ve etnik gruplar” olarak düzenlenmiştir (Ülger, 2003: 127).

Yugoslavya’nın dağılması sonucunda, Balkan ülkelerinde yeni siyasi partilerin ve örgütlerin kurulması süreci başlamıştır. Makedonya’da kurulmuş olan siyasi partiler içerisinde de bazı radikal düşünceli siyasetçiler yer almıştır. Aşırı milliyetçi partiler, tıpkı Sırbistan’da olduğu gibi Arnavutlara karşı radikal söylemlerde bulunmuştur. Genel olarak Makedonya’da Arnavut etnik azınlığına karşı baskılar olmuştur. Makedonya’daki Arnavut etnik azınlığını temsil eden Demokratik Refah Partisi, baskılara maruz kalmıştır. Parti, Kosova’nın bölücü gruplarına destek vermekle suçlanmıştır (Ülger, 2004: 236-237).

Makedon milliyetçilerinin “Büyük Makedonya” istekleri, Yunanistan ve Bulgaristan topraklarında hak iddia etmeleri ile sonuçlanmıştır. Bu durum ülkeler arasında sorunlar yaşanmasına neden olmuştur. Bunun karşılığında Yunan ve Bulgar milliyetçileri, Makedonya topraklarında hak iddiasında bulunmuşlardır. Makedonya’yı “Güney Sırbistan” olarak tanımlayan Sırp milliyetçileri, bu iki ülke arasında sorunların yaşanmasına yol açmaktadır (Ülger, 2003: 128-130).

1990’lı yılların sonlarında Yugoslavya’da etnik çatışmaların, iç karışıklıkların alevlenmesi, Makedon halkının büyük çoğunluğunda yeni bir fikir oluşturmuştur. Makedon halkı, Makedonya’nın YFSC içerisinde yer alması fikrini desteklemiştir. Bunun nedeni ise bölgedeki sorunların yalnızca bu şekilde ılımlı bir siyaset izlenerek çözülebileceğinin düşünülmesi olmuştur. Fakat Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Makedonlar bağımsızlık için fırsatı değerlendirmiş ve 1991’de bağımsızlıklarını ilan etmiştir (Ülger, 2003: 129).

Makedonya milliyetçileri için ülkedeki en temel sorunlardan birisi Kosovalı Arnavutlardır. Kosova savaşından sonra yaklaşık 300 bin Arnavut Makedonya’ya göç etmiştir. Bu durum ülkedeki ekonomik sıkıntıların daha da artmasına sebep olmuştur.

Ekonomik sıkıntılarının daha da üst seviyeye tırmanması, ülkedeki milliyetçilerin rollerini artırmıştır. Aynı zamanda ülkedeki işsizlik oranının yüksek olması, itirazlara neden olmuştur. Makedonya'daki Arnavut azınlıkları, 2001 yılında eşitsiz uygulamalar karşısında itiraz etmeye başlamıştır. Bir süre devam eden itirazlardan sonra ortak bir anlaşma yapılmış ve memnuniyetsizlikler ortadan kaldırılmıştır. Hükümet, Arnavutçayı ülkenin ikinci resmi dili olarak kabul etmiştir. Bunun yanı sıra Arnavutlar, Makedonya yerel seçimlerinde daha fazla temsil olma hakkına sahip olmuştur (AnaBritannica, 2004: 207-209).

Yugoslavya içinde yer alan altı devletten birisi de Karadağ olmuştur. Ortodoks dinini benimsemiş olan Karadağ halkı, Sırp Hırvatçası dilinde konuşmaktadır. Karadağ, prenslik döneminde Sırbistan ve Osmanlı Devleti ile savaşmıştır. Osmanlı Devleti, 1482 yılında Karadağ'ı ele geçirmiştir. Rus İmparatorluğu, Osmanlı Devleti'ni zayıflatmak amacıyla sık sık Karadağ'ı kullanmıştır. 1700'lü yılların başında Rusya, Karadağ'a önemli destekler sağlamıştır. Ülke zamanla Rusya için de önemli hale gelmiştir (Kocabaş, 1986: 77-80).

Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetine girdikten sonra Karadağ, zaman zaman isyanlar çıkarmıştır. Bu isyanların oluşumunda ve desteklenmesinde Venedik'in yardımları etkili olmuştur. İsyanların temel nedeni Osmanlı yöneticilerinin sert politikaları ve yüksek vergi uygulamaları olmuştur. Daha sonraları ise isyanların boyutu değişmiş ve siyasileşmiştir. Osmanlı Devleti bu isyanları bastırarak, isyancıları cezalandırılmıştır (Karatay, 2006: 361-363).

1990'lardan sonra Yugoslavya'da milliyetçiliğin baskın ideoloji konumuna gelmesi, bölgede çatışmaların sayısını daha da artırmıştır. Sırbistan ve Karadağ'ın kurduğu ortak federasyon, 1992 yılında anayasa çalışmaları yürümüştür. Anayasa, hükümetler tarafından sürekli ihlal edilmiştir. Bu tarihten itibaren Sırbistan ile Karadağ arasındaki ilişkilerde soğukluk yaşanmıştır. Karadağ giderek bağımsız bir politikaları sergilemiştir (Türkdoğan, 1995: 27).

Yugoslavya'nın dağılmasının önüne geçmek için Josip Broz Tito, Anayasa değişikliği yapılmasını istemiştir. 1974 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile siyasi

yumuşamalara gidilmiştir. Özellikle Sırbistan'daki özerk bölgelere daha fazla yetkiler tanınmıştır. Bu yetkiler içerisinde kendi kaderini belirleme konusuna ve bağımsızlık kazanılmasına da yer verilmiştir (Türbedar ve Çaycı, 2007: 29).

Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerine verilen bu yetkilerden Karadağ da yararlanmak istemiş olmasına rağmen bu hakkı kullanmayı geciktirmiştir. Bunun sebebi ise Karadağ'ın kendi Anayasasında bağımsızlık ilan etme maddesinin olmasıdır. Böylece Karadağ, bağımsızlık için referandum yaparak bağımsızlık kazanma hakkına sahip olmuştur (Türbedar ve Çaycı, 2007: 29-30).

1929 yılından itibaren Yugoslav Krallığı ismini almış olan Karadağ, 1945 yılından sonra YFSC içerisinde yer alan ülkelerden birisi olmuştur. 1992 yılında Yugoslavya'nın parçalanması sonucunda ülkeler bağımsızlığını ilan etmiştir. Birlikten geriye yalnızca Karadağ ve Sırbistan kalmıştır. 2006 yılında yapılan Mayıs referandumu ile Karadağ, %55'lik bir oranla bağımsızlık lehine oy vermiştir. Balkanlardaki sorunlar devam ederken Karadağ ile Sırbistan birlikte hareket ettikleri için Sırbistan'ın uğradığı zararlar Karadağ'ı da olumsuz etkilenmiştir. Nitekim NATO saldırıları yapılırken, Karadağ da Sırbistan kadar zarar görmüştür. Ülkenin yaklaşık %80'i Hristiyan, %20'si ise Müslümanlardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra ülkenin büyük bir kısmı kendilerini Sırp olarak hissettiklerini dile getirmişlerdir (AnaBritannica, 2004: 584).

Balkan milliyetçiliği, bölgede yer alan Balkan ülkelerinin her birinin kendisine has olan milliyetçiliği olarak isimlendirilmektedir. Arnavut milliyetçiliği de Balkan milliyetçiliği içerisinde önemli yer tutmaktadır. Arnavutların tarihi kökenleri incelendiğinde, onların İliryalılar oldukları görülmektedir. İliryalılar, Balkan coğrafyasına en erken göç etmiş toplumlardan birisi olarak kabul edilmektedir. Osmanlı Devleti döneminde Arnavutlar "Arnavut halkı" olarak isimlendirilmiştir (Bozbora, 2006: 261).

İskender Bey, Arnavutlar tarihinde önemli bir ulusal kahraman olarak kabul edilmektedir. İskender Bey, Arnavutlar için mücadele ederek, bütün Arnavutları bir şemsiye altına toplamak isteyen lider olmuştur. Günümüzde bile Arnavutların en önemli şahsiyetlerinden birisi olarak anılmaktadır. Direniş simgesi olarak bilinen İskender Bey vefat ettikten sonra Arnavutların gücü zayıflamıştır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu,

Balkanları ele geçirdiğinde bu bölgeyi de rahatlıkla kendi topraklarına katmayı başarmıştır (Bozbora, 2006: 570).

Arnavutlar 1500'lü yılların başından başlayarak 1900'lü yılların başına kadar Osmanlı Devleti içerisinde yer almışlardır. Arnavutlar yaklaşık olarak 400 yıl Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olmuştur (Akyol, 2007: 3).

19. yüzyılın sonlarında Arnavut milliyetçiliği daha da gelişmiştir. Arnavutlar kendi dillerini, tarihi bilgilerini derinden öğrenmiş ve gelecek nesiller için miras olarak değerli eserler ortaya çıkarmıştır (Kılıç, 2006: 258).

Arnavutlar için tarihin en önemli olaylarından birisi Prizren Birliği'nin kurulmasıdır. 1878 yılında kurulan Prizren Birliği'nin amacı, genel olarak Arnavut milliyetçiliğinin uyanışına destek olmak ve Arnavutların ulusal kimliğinin korunmasını sağlamaktır (Paulton, 1993: 71). Bu birliğin en önemli özelliklerinden birisi, Arnavutların haklarını diplomasi kanalıyla savunmaktır. Birlik, Osmanlı İmparatorluğu'nun bölünmesine karşı çıkmış ve Arnavutların Osmanlı Devleti içerisinde daha tehlikesiz yaşayacaklarına inanmıştır. Prizren Birliği, Osmanlı İmparatorluğu'ndan yalnızca özerklik kazanmayı istemiştir (Kılıç, 2006: 260).

Prizren Birliği, Arnavutlar için oldukça büyük bir önem taşımaktadır. Birlik ilk yıllarında siyasi bir organizasyon olarak faaliyet göstermiş, sonraları Arnavut milliyetçiliği harekâtı olarak mücadeleler yapmıştır. Arnavut dilinin korunması ve onun gelecek nesillere aktarılması, bu birliğin önemseddiği konulardan olmuştur. Birlik, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yer alan Arnavutların eğitim seviyesinin yükseltilmesi için çaba göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Arnavutlar, haksızlıklara maruz kalmamış ve Osmanlı Devleti'nde yüksek yönetici grubunda yer almışlardır (Bozbora, 2006: 568-569).

Birinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde Arnavutluk yeni bağımsızlık kazanmış bir ülke olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun da dağılması sonucunda yalnız başına kalan Arnavutluk, Birinci Dünya Savaşı'nda sürekli olarak işgalci güçlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Arnavutluk, en çok Yunanistan ve İtalya'nın saldırılarına maruz

kalmıştır. Ülke, Sırbistan tarafından da işgal edilmiştir. 1920 yılında İtalya ordusu Arnavutluk'tan çıkarılsa da 1939 yılında yeniden İtalya tarafından işgal edilmiştir (Akyol, 2007: 15-19).

İkinci Dünya Savaşı sonlandığında Arnavutluk'ta Enver Hoca iktidara gelmiştir. Bu dönemde ülke tamamen komünist rejimle yönetilmiştir. Enver Hoca'nın ölümünden sonra ise daha Stalinist olan Ramiz Alia yönetime geçmiştir. İlk dönemlerde kapalı rejimle ülkeyi yöneten Alia, 1990'lı yıllardan itibaren ülkede reformlar yapmaya karar vermiştir. Reformların nedeni ise diğer sosyalist cumhuriyetlerin dağılması ve komünizmin hüsrana uğraması olmuştur. Böylece Ramiz Alia, reformlar yaparak kapalı rejimden yumuşak rejime geçiş yapmayı hedeflemiştir (Armaoğlu, 1992: 244-247).

Toplamda 7 milyondan fazla nüfusa sahip olan Arnavutların sadece yarısı Arnavutluk'ta yaşamaktadır. Arnavutluk dışında ise diğer Balkan ülkeleri, Türkiye, Romanya ve İtalya'da hayatlarını sürdürmektedirler (AnaBritannica, 2004: 369). Arnavutların kendi ülkesinden daha çok farklı bölgelere yayılması ve halkın neredeyse yarısının Arnavutluk sınırları dışında yaşaması, gelecekte sorun çıkma ihtimallerini artırmaktadır (Yerasimos, 200: 43).

Balkanlar'da yer alan diğer önemli bir ülke Hırvatistan'dır. Hırvatistan tarih boyunca sürekli olarak bağımsızlık için mücadeleler vermiştir. Hırvatlar, 11. yüzyılda şimdiki Hırvatistan topraklarına yerleşmeye başlamıştır. Dalmaçya kabile lideri Tomislav'ın Papa John tarafından Hırvat kralı olarak kabul edilmesi olayı Hırvatlar için önemli bir hadisedir (Miller, 1994: 4).

Hırvat milliyetçiliğinin yükseliş tarihi olarak 19. yüzyılın birinci yarısını kabul etmek mümkündür. Bu dönemde genç Hırvatlar, halkın önemli bir bölümünü oluşturmuştur ve değişimden yana olmuşlardır. Bu gençler arasındaki öğrenciler, ülkenin siyasi gücünün artırılması için çabalar harcamıştır. Hırvatlar, ulusal bir siyasi parti kurma çabası göstermiş ve sonunda siyasi parti kurabilmişlerdir. Yeni kurulan siyasi partinin başlıca amacı, monarşide reform yapılarak yeni bir sisteme geçişi sağlamak olmuştur. 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Hırvat kimliğinin oluşturulması, Hırvat gençleri için en önemli mesele haline gelmiştir. Bu nedenle yola çıkan Hırvatlar, zaman geçtikçe Hırvat

milliyetçiliğini geliştirmiştir. Hırvat milliyetçiliğinin daha da yükselmesiyle Hırvatlar, tüm Hırvatları birleştirmek ve bir çatı altına toplamayı hedeflemiştir (Wandruszka and Urbanitsch, 1974: 481).

İlirizm Harekâtı ismini alan akım, Hırvat milliyetçiliğinin oluşumunda ve gelişiminde önemli bir role sahiptir. İlirizm, Hırvat ulusunun canlandırılmasını hareketidir. İlirizm, Hırvat olmakla beraber Slav olmayı da önemli kılmaktadır. Bu düşünceye göre, tüm Slavlar bir devlet olarak birleşmelidir. Fakat bazı milletler bu düşüncenin kendileri için tehdit olabileceğini savunarak buna karşı çıkmıştır. Özellikle Sırp ve Slovenler, İlirizmin kendi ulusları için tehlike olabileceği için bu duruma kuşkuyla yaklaşmıştır (Cuvalo, 1990: 10).

Hırvat milliyetçiliğinin ortaya çıkışına zemin hazırlayan en önemli nedenlerden birisi, Hırvatların kendi uluslarını koruma düşüncesi olmuştur. Özellikle Hırvatların Macarlara karşı vermiş olduğu mücadeleler bu meseleye örnek olabilir. Avusturya-Macaristan tarafından yönetilen Hırvatlar, zamanı geldiğinde bağımsızlıklarına kavuşacaklarını ümit ederek yaşamışlar ve bunun için mücadele etmişlerdir. 1918 yılında Hırvatlar, Slovenler ve Sırp, Zagreb şehrinde kendilerinin ulusal konseyini kurmuştur. 1919 yılında ise Hırvatlar, bir bildiri yayımlayarak kendilerini bağımsız bir devlet olarak ilan etmiştir. Bağımsızlıklarını ilan etmeleri ile Hırvatlar, Güney Slavların da içerisinde bulunduğu bir devlet kurmayı hedef olarak belirlemiştir (Bartlett, 2003: 14).

İkinci Dünya Savaşı döneminde Almanlar Hırvatistan'ta kendi rejimlerini kurmak için bazı adımlar atmak istemiştir. Özellikle Hırvat Köyle Partisi'nin lideri Macek, Almanların tam da istediği biri olmuştur. Çünkü Almanya, burada kendi rejimini kurmak istediğinde onlara karşı çıkmayan tek isim Macek olmuştur (Goldstein, 1999: 130). Almanya kendi çıkarları adına onu hükümetin başına getirmek istese de Macek, sonradan buna karşı çıkarak teklifi reddetmiştir. Fakat Ante Palevic önderliğindeki Ustaşe Hareketi isyanlar çıkarmış ve Hırvatistan devleti kurma hedefi ile mücadele etmişlerdir. Ustaşe Hareketi, Almanya çıkarları için uygun bir hareket olmuştur. Almanya bu yolla bölgeyi daha kolaylıkla yönetebilmiştir (Bartlett, 2003: 20).

Hırvat milliyetçiliğinin tarihi kökenlerine dayanan Ustaşe Hareketi, Hırvat halkının milli değerlerinin korunmasını savunmuştur (Taşar vd., 1996: 54-55). Kendilerini bir Hırvat olarak kabullenen Ustaşe Hareketi destekçileri, Hırvatistan'ı gelecekte Katolik inançlarına sahip olan bir devlet olarak göreceklerine inanmışlardır. Fakat Hırvatistan'da bir milyondan fazla Sırp'ın varlığı, bu hayalleri gerçekleştirmek için büyük bir engel olarak düşünülmüştür. Bu nedenle hareket, faşist örgütlerle iş birliği yapma yoluna gitmiştir. Aynı zamanda Hırvatistan'daki diğer milletlere baskı yaparak onları bölgeden çıkarma politikasını desteklemiştir. Sonraki dönemlerde Ustaşe Hareketi üyelerinin bir kısmı İtalya'ya gitmek zorunda kalmışlardır. 1941 yılında İtalya devleti tarafından desteklenen Ustaşe üyeleri, Hırvatistan'a gelmiştir (Goldstein, 1999: 131-133).

Ante Pavelic Hırvatistan'da devletin başına geçerek kendi çevresine güvendiği insanları getirmiştir. İktidarı ele aldıktan sonra, kısa bir zaman içerisinde 100 binden fazla Ustaşe taraftarının desteğini alan Pavelic hükümeti, ülkede radikal kanunlar çıkarmaya başlamıştır. Hükümetin amacı, ayrılıkçı yasalarla Hırvatistan milliyetçiliğinin korunması ve diğer milletlerin kontrol altına alınması olmuştur. Hırvatistan devletinin çıkarlarına uygun olmayan herkes sert bir şekilde cezalandırılmıştır. İlerizm, Hırvatistan devletinin yönetim şekline dönüşmüştür. Çünkü ülkede Hırvatistan devletine ve Hırvat ırkına karşıt olan her şey ve herkes yok edilmiştir. Hırvatlar için tehlike sayılan Sırlara mesaj olarak, ülkede Kiril alfabesi yasaklanmış ve onun yerine Latin alfabesi kullanılmaya başlanmıştır (Taşar, 1996: 54-58). Bunun yanı sıra ülkedeki tüm siyasi ve vatandaşlık hakları sadece Hırvatlar için geçerli olmuştur. Hırvatistan tamamen Ustaşelerin istediği gibi yönetilmiştir (Bartlett, 2003: 20-21).

Ülkeyi yöneten Pavelic, tüm bu süreci doğru bulduğunu ve bunun hukuka aykırı bir şey olmadığını açıklamıştır. Pavelic, Yugoslavya Krallığı'nın meşru bir devlet olduğuna inanmamıştır. Bunun sebebi olarak Hırvatların büyük çoğunluğunun bu yönetimi desteklemediğini ve aynı zamanda referandum yapılmadan böyle bir devletin kararlarıyla hareket edemeyeceklerini açıklamıştır. Aslında ise Pavelic, homojen ulustan oluşan bir devletin varlığını kabul ettirmek istemiştir. Bunun sonucu olarak Ustaşe

hükümeti döneminde kurulan toplama kamplarında binlerce Sırp, komünist ve Museviler katledilmiştir (Stojanovic, 1995: 340).

Pavelic hükümetinin kurduğu yapı tamamen faşist totaliter bir yapılanmadan oluşmuştur. Hükümetin amacı ülkede Hırvat ırkının egemen olduğu bir yapı kurmak ve diğerlerini ise tamamen dışlamak olmuştur. Hükümetin yayımladığı programda da zaten amaçlarının ne olduğu açıkça gösterilmiştir (Mulaj, 2006: 30). Devletin vatandaşlarına sunduğu programlarda Ustaşe düşünceleri her şeyden üstün olarak gösterilmiştir. İnsanların bu düşüncelere ve devletin politikalarına karşı çıkmaları ise mümkün kılınmamıştır. Ustaşe hükümetinin dikkatleri çeken önemli bir meselesi ise Bosnalı Müslümanları Hırvatistan'ın önemli bir parçası olarak kabul etmeleri olmuştur. Özellikle Hırvat devletinin Bosnalılara gösterdiği ilgi, onların "Hırvat ulusunun çiçeği" olarak isimlendirilmesi ve "Hırvatistan'ın yüreği" diye nitelendirmesine imkan sağlamıştır (Goldstein, 1999: 135).

Komünist Partisi'nin Yugoslavya'yı yönettiği bir zamanda ülke içerisinde milliyetçilik hareketleri devletin varlığı açısından önemli bir tehdit olarak görülmüştür. Özellikle Slovenya ve Hırvatistan'ın ülkede kendi komünist partilerini kurması ve aynı zamanda milliyetçilik duygularının yükselmesi, Yugoslavya'nın bölüneceğine yönelik bir işaret olmuştur. Hırvatların lideri Adrale Hebrang, yeni parti programı hazırlayarak partisinin amaçlarını ve hedeflerini açıklamıştır. Parti programında Hırvatların kendi bağımsız devletine sahip olmasının önemli olduğu belirtilmiştir. Yeni kurulacak bir birlik devletinde Hırvatların özerk bir yapıya sahip olmalarından söz etmiştir. Aynı zamanda ülkede Hırvatistan Ulusal Kurtuluş Konseyi gibi organizasyonların ortaya çıkması, Hırvatların bağımsızlık mücadelelerini daha da radikal bir şekilde hayata geçirmesine neden olmuştur. Yeni kurulmuş olan bu organizasyon, ülkede silahlı çatışmaların artmasına sebep olmuştur (Bartlett, 2003: 23).

Sonraki dönemlerde Yugoslavya hükümeti, Hırvatistan'ın bağımsızlık mücadelesini ve milliyetçilik eylemlerini yumuşatmak için bazı kararlar almıştır. 1967-1974 yılları arasında Yugoslavya'da yapılan anayasa değişiklikleri, ülke içerisinde yer alan devletlere ve özerk bölgelere bazı haklar tanımıştır (Stojanovic, 1995: 342).

Hırvatistan, 1974 yılında yapılmış olan Anayasa değişikliği ile kendisini yönetme haklarına sahip olmuştur. Fakat bu haklar yalnızca Yugoslavya Cumhuriyeti yönetimine bağlı kalınması ile mümkün olmuştur. Yani Hırvatistan'ın Yugoslavya'dan ayrılarak bağımsız bir şekilde kendisini yönetmesi söz konusu değildir (İlgar, 1992: 70-77).

1970'lerin sonunda ekonomik sorunların ortaya çıkışı ve 4 Mayıs 1980 tarihinde Yugoslavya lideri Josip Broz Tito'nun vefat etmesiyle ülkedeki kriz daha da artmıştır. Yugoslavya'da ekonomik sıkıntıların yanı sıra siyasal sorunlar durumu daha da zorlaştırmıştır. Josip Tito, Yugoslavya'da milletlerin birliğini savunan ve milletler arasındaki yaşanan sorunları çözen bir lider olarak tanınmıştır. Onun ölümünün ardından, ülkede yeniden milliyetçilik duyguları sorun haline dönüşmüştür. Ayrıca yapılmış olan Anayasa değişiklikleri, ülkedeki özerk bölgelere daha fazla ayrıcalıklar tanımış ve bu da bölücü gruplar için bir fırsat haline gelmiştir. Ülkedeki özerk bölgeler, merkezi iktidardan bağımsız bir şekilde hareket etmeye başlamıştır (İlgar, 1992: 70-77).

Sırbistan yönetimi, özerk statüye sahip olan Voyvodina ve Kosova'ya daha fazla hak tanınması nedeniyle endişelenmiştir. Bunun yanı sıra Arnavutlar, çoğunluğu Arnavutlardan oluşan Kosova için endişe duymuşlardır. Bu endişeler Sırlar ve Arnavutlar arasında sorunlara neden olmuştur (Silovic, 2000: 150).

Hırvatistan'da Franjo Tudjman dönemi oldukça önemlidir. Bir zamanlar Partizan Harekâtı'nda yer alan ve orduda general rütbesine kadar yükselen Hırvat milliyetçisi Tudjman, 30 Mayıs 1990 tarihinde Hırvatistan'ın ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Tudjman'ın amaçları arasında en önemlisi Hırvat ulusunun bütünleşmesini sağlamak olmuştur. Tudjman'ın düşüncelerine göre, Yugoslavya'da Sırlara tanınan hakların diğer milletlere de tanınması gerekirdi. Bunun aksi olduğu için Yugoslavya'da yer alan milletler arasında kutuplaşmalar, sorunlar ortaya çıkmıştır. Tudjman, hükümet programında milletler arasında çatışmaları önlemek için ayrılıkçı politikalara son vermenin önemli bir adım olduğunu açıklamıştır. Tudjman aynı zamanda Bosna-Hersek'in Hırvatistan devlet sınırları içinde yer almasını ve Sırlara karşı birlikte mücadele etmesini savunmuştur (İrvine, 1997: 8-10).

Hırvatistan’da yapılmış olan anayasa değişikliklerinde Hırvatistan’ın Hırvatların anavatanı olduğu belirtilmiş ve aynı zamanda Hırvatların egemen bir devlete sahip olmaları hakkının olduğu gösterilmiştir. Tüm bunlarla beraber, Hırvatistan Anayasası’nda resmi dilin Hırvatça olduğu ve Latin alfabesi kullanıldığı belirtilmiştir (Bartlett, 2003: 37-38).

Yugoslavya’da milliyetçi hareketlerin yükselmesiyle federal cumhuriyetin dağılması süreci de hızlanmıştır. Hırvat milliyetçileri bu durumdan yararlanmıştır. Franjo Tudjman, Hırvatistan’ın bağımsızlığının elde edilmesinin yanı sıra, Bosna-Hersek’te Hırvatların yoğun olduğu toprakların da Hırvatistan sınırları içinde yer alması için mücadele etmiştir. Tudjman’ın kişisel mücadelesi, Hırvatistan bağımsızlığı sürecinde önemli bir etki oluşturmuştur. Tudjman, Yugoslavya’daki milliyetçilik hareketlerinden ustaca yararlanarak Hırvatistan için mücadele etmiştir.

Balkanlarda en az sorun yaşayan devletlerden biri Slovenya olmuştur. Bunun temel nedenlerinden biri tarih boyu Sloven halkının başkaları tarafından çok fazla baskılara kalmamasıdır. Slovenlerin kendilerini Avrupa’nın bir parçası olarak kabul etmesi ve aynı zamanda Avusturya-Macaristan devleti ile yakınlığı, onların Balkan ülkelerinden farklı olduklarını savunmalarına neden olmuştur. Bu nedenle Slovenler, Balkan ülkelerinden farklı olarak daha iyi yaşam standartlarına sahiplerdir. Slovenlerin milliyetçilik duyguları diğer Balkan ülkelere nazaran fazla değildir. Nitekim, 18. yüzyıla dek milliyetçilik kavramı mevcut değildi. 19. yüzyılın ortalarında Sloven halkını bir araya toplamak amacı ile Sloven Ulusal Programı hazırlanmıştır (Benderly, Kraft, 1996: 7-8).

Birleşik Slovenya isteği, Sloven milliyetçiliğinin temel konularından birisi olmuştur. Bu istek, 19. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Fransız Devrimi’nin ortaya çıkışı, Slovenya’yı da etkilemiştir. Ulusçuluk kavramının ortaya çıkışı ve gelişmesi, bir dönem sonra Slovenler için de önemli konulardan birisi olmuştur. Fransız Devrimi sonrasında okullarda ve kitaplarda Sloven dilinin kullanılması yaygınlaşmıştır. Bu durum Slovenlerin ulusçuluk, milliyetçilik duygularını ciddi bir ölçüde etkilemiştir (Pavkovic, 1996: 92).

Birinci Dünya Savaşı dönemine gelindiğinde Balkan ülkelerinin birçoğu Yugoslavya Birliği fikrini desteklemiştir. Bu devletlerden birisi de Slovenya olmuştur. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun yıkılması, Balkan ülkeleri için bir fırsat haline gelmiştir. Böylece 1918 yılında Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kurulmuştur. Aynı zamanda bu devletler arasında barış antlaşması imzalanarak devletlerin sınırları belirlenmiştir (Cohen, 1993: 13). Fakat İkinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde bölgedeki durum değişmeye başlamıştır. Nazi ordusu Balkanlar bölgesini işgal ederek burada karışıklık çıkarmıştır. Sırbistan, Nazi Almanyası'na egemenliğine geçerken, Slovenya ise İtalya himayesine geçmiştir (Rogel, 1996: 18).

Partizan grupların faşizme karşı mücadelesi, sonunda zaferle sonuçlanmıştır. Böylece, İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra altı devlet ve iki özerk bölgeden oluşan YFSC kurulmuştur. Bu altı devletten biri olan Slovenya, diğer Balkan devletlerinden farklı olarak ekonomik ve siyasi anlamda daha gelişmiş bir ülke olmuştur (Gow and Carmichael, 2000: 42-51).

Slovenya'nın ekonomik ve siyasi anlamda diğer Balkan ülkelerinden daha gelişmiş bir ülke olması, aynı zamanda diğer ülkelere nazaran refah seviyesinin yüksek olması, insan hakları ihlallerinin daha düşük olması, Slovenlerin milliyetçilik eğilimlerini azaltmıştır. Yani diğer Balkan ülkelerinde radikal milliyetçiliğinin aksine burada daha ılımlı bir milliyetçilikten söz edilebilir. Slovenler, dil ve kültürel farklılıklarının korumasının, Sloven milliyetçiliğinin temel meselesi olduğunu savunmuştur (Pavkovic, 2000a: 92).

Sırp milliyetçisi Slobodan Miloseviç'in izlediği Sırp milliyetçiliği politikaları, Balkan ülkelerinde diğer milletlerin sorun yaşamalarına sebep olmuştur. Miloseviç, Sırp dışındaki diğer milletlere karşı adaletsiz politika izlemiş ve baskı uygulamıştır. Aynı zamanda Miloseviç'in Kosova Arnavutlarına yönelik radikal kararları diğer Balkan halklarını endişelendirmiştir. Miloseviç'in halka sunduğu programda Sırp milliyetçiliği savunulmuş ve diğer halkların hakları hiçe sayılmıştır. Bu adaletsiz kararlara ilk tepki gösterenlerden birisi de Slovenler olmuştur. Slovenlerin hazırladığı ulusal programda, Slovenya'nın kendilerine has askerî kuvvetlerinin oluşturulması ve bağımsızlık

mücadelesinin yapılması ilk eylemlerden biri olmuştur. Sloven gençlerinin hükümete karşı örgütlenmesi, Slovenya’da muhalefetin güçlenmesine sebep olmuştur. Slovenlerin asıl amacı, Sırpplardan ayrılarak bağımsız ve modern bir devlet kurmak olmuştur (Ramet, 1992: 211).

Slovenya’da hükümete karşı muhalif güçlerin artması yeni siyasi partilerin ortaya çıkışına neden olmuştur. Böylece, ülkede Slovenya Demokratik İttifak Partisi (SDİP) kurulmuştur. Parti kurucularından biri olan Dimitrij Rupel, Slovenya’nın ulusal çıkarları için mücadele vermiştir. Rupel, Sloven halkının hem siyasi hem de kültürel bağımsızlığını arzulamıştır (Pavkovic, 2000b: 110).

Slovenya, bağımsızlık mücadelesinde diğer Balkan ülkelerine nazaran daha kolay yol almıştır. Slovenler geçmişte bağımsız bir devlete sahip olmamasına rağmen, akıllı politikalar izleyerek bağımsızlıklarını kazanmıştır. Aynı zamanda, Slovenya’nın Avrupa ülkeleri ile -özellikle de Almanya, Avusturya, İtalya ve İsviçre ile yakın ilişkiler kurması-onların bağımsızlık mücadelelerini daha da kolaylaştırmıştır. Çünkü Slovenya, bağımsızlık mücadelesi döneminde bu ülkelerden destek sağlamayı başarmıştır. Bunun yanı sıra, Slovenya’da halkın büyük çoğunluğunun Slovenlerden oluşması ve Sırppların sayısının çok az olması, Sırbistan için bir bahane bırakmamıştır. Böylece Slovenya, bağımsızlık yolunda çok büyük bir fırsat kazanmıştır (Samary, 1995: 75-76).

Slovenya diğer Balkan ülkeleri ile kıyaslandığında, durumlarının her açıdan daha iyi olduğu görülmektedir. Ülkenin bölgesel olarak Avrupa’ya daha yakın olması, Avrupa ülkeleri ile yakın ilişkilerin kurulması, insan hakları ihlallerinin çok fazla olmaması, refah seviyesinin diğer Balkan ülkelerine nazaran daha yüksek olması, belirlenmiş bir devlet sınırlarının varlığı gibi diğer meseleler, Slovenya için büyük kazançlar olmuştur. Ülkede sorunların çok olmaması ve refah seviyesinin yüksek olması da Sloven milliyetçiliğine katkı sağlamıştır. Tarihsel arka plan, siyasi ve ekonomik sorunlar diğer Balkan ülkelerinde milliyetçiliğin aşırıya kaçmasına neden olurken, Slovenya’da milliyetçilik radikal bir hale gelmemiştir.

1.2. KOSOVA SORUNUNUN TARİHSEL KÖKENLERİ VE KOSOVA KRİZİ

Kosova tarih boyu farklı devletlerin egemenliğinde olmuştur. Kosova, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Bulgar Krallığı, Osmanlı İmparatorluğu, Yugoslavya Federasyonu ve Sırbistan gibi farklı devletlerin bir parçası olmuştur. Bu devletlerin içerisinde yer alarak, farklı dönemlerde bu devletlerin yaşam tarzlarından ve kültürlerinden etkilenmiştir (Yılmaz, 2005: 29).

Tarihe baktığımızda, bölgede Yunan medeniyetinin etkisinin büyük olduğu görülmektedir. Daha sonraları ise Roma İmparatorluğu ile savaşmış olan Yunan polisleri savaşı kaybetmiş ve bölge Romalıların eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu egemenliğinde olan bu bölge, Slavlar, Macarlar, Bulgarlar, Moğolların saldırısına uğramasına rağmen, Roma'nın hakimiyeti içerisinde yer almaya devam etmiştir. Saldırı yapan güçler, bölgeyi Roma İmparatorluğu'ndan koparamamışlardır. Bu bölgeye Slav ve Bulgarların göç etmesi, etnik yapıda değişikliklere maruz kalmasına neden olmuştur (Nasuhbeyoğlu, 2008: 4-5).

Slavlar, Balkan topraklarına yerleştikten sonra gelecekte kurulacak birliklerin temelini atmışlardır. 1168 yılında Sırbistan Krallığı'nın kurulması ile Slavların bölgeye yayılması ve yerleşmesi daha da hızlanmıştır. Sırplarla beraber Arnavutlar ve Bulgarlar da buraya yerleşmiş ve Nemanja Hanedanlığı güçlenmiştir. Bu hanedanlığın son lideri ise Stefan Uros olmuştur (Jelavich, 2006: 10).

Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluğu'ndan etkilenen Balkanlar bölgesinde etnik ve kültürel farklılıklar göze çarpmaktadır. Sadece Hristiyanlara değil, aynı zamanda Müslüman Arnavutlara ve Türklere ev sahipliği yapan bu bölge, farklı milletleri, kültürleri ve dinleri bir araya getirmektedir (Çelik, 2014: 239-240).

Kosova sorununun 1990'lı yıllarda ortaya çıktığı düşünülse de sorunun tarihsel kökenleri eskilere dayanmaktadır. Tarih boyu birçok imparatorluk ve çağdaş devlet Kosova üzerinde hak iddiasında bulunmuştur. Özellikle Müslüman Arnavutlar ve Hristiyan Sırp'lar bu bölgenin kendilerine ait olduğunu savunmuşlardır. Arnavutlar, Kosova'nın İliryalılara mahsus olduğunu iddia etmekte ve bu toprakların onların tarihi

toprakları olduğunu savunmaktadırlar. Arnavutlar, Kosova'nın her zaman onların olduğunu ve hiçbir zaman Sırların olmadığını ileri sürmektedir. Kosova'nın yaklaşık yüzde 90'ının Müslüman Arnavutlardan oluşması, Arnavutlar için bir kanıt sayılmaktadır (Bideleux ve Jeffries, 2007: 526).

Sırlar ise Arnavutların söylediklerinin tam tersi olarak bölgenin tarih boyu her zaman Sırların elinde olduğunu ve İliyalıların onlarla hiçbir ilgisinin olmadığını savunmaktadır. Aynı zamanda bölgede mevcut olan Hristiyan kiliseleri ve manastırları, Sırlar için önemli bir kanıt rolünü taşımaktadır (Türkeş ve Uzel, 2003: 125).

1389 yılında ortaya çıkan Birinci Kosova Savaşı, Sırlar için büyük bir öneme sahiptir. I. Murat'ın Milos Obilic tarafından öldürülmesi, Osmanlı Devleti'ne mağlup olunmasına rağmen Sırlar için kesin bir zafer sayılmıştır. Sırp milliyetçileri bu tarihi, özel bir gün olarak görmekte ve aynı zamanda Sırp milliyetçiliğinin zafer günü olan kabul etmektedir (Karatay ve Gökdağ, 2007: 81).

Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balkanlarda durum yine karışmıştır. Birinci Balkan Savaşı sonrasında Arnavut Devleti'nin nerede olacağı ve Arnavutların hangi bölgede yaşayacakları kesinleştirilmiştir. Dağınık halde yaşayan Arnavutlar, Balkanların her bölgesine yayılmıştır. Sırlar Kosova'da yaşayan Arnavutları ülkeden sınır dışı etmiştir. Bazı Arnavutlar ise asimilasyon politikalarına maruz kalmıştır. Böylece Kosova arazisinde yaşayan Müslüman Arnavutların sayısında düşüş yaşanırken, Hristiyan Sırların sayısında ise artış görülmüştür (Emiroğlu, 2010: 109-110).

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde Balkan ülkeleri kendi bağımsızlıklarını kazanmaları için mücadele vermişlerdir. Kosova, bir müddet Osmanlı Devleti egemenliğinde kalsa da sonraları Yugoslavya Devleti'nin egemenliğine girmiştir. Arnavutlar ise bu dönem içerisinde kendi bağımsızlıkları için mücadele vermişlerdir (Dannreuther, 2002: 15).

1900'lü yılların başında Balkan Savaşları, bölgenin Sırların egemenliğine geçmesi ile sonuçlanmıştır. Bölgedeki nüfusun büyük bir kısmının Arnavutlardan oluşması önemli bir faktör olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından,

1941 yılına kadar bu bölge Yugoslavya Krallığı egemenliğinde olmuştur. 1912-1913 yıllarında Müslüman Arnavut çoğunluğunun yok edilmesi politikası, Sırp milliyetçiliğinin en önemli amaçlarından birisi olmuştur. Özellikle Sırpların bölgede söz sahibi olduğu dönemlerde, Müslüman Arnavutlara yönetimde neredeyse hiçbir hak tanınmamıştır. Birinci Dünya Savaşı bittikten hemen sonra 12 binden fazla Arnavut, 3 yıl içerisinde Sırp tarafından katledilmiştir. Sırp milletinin Arnavutları ezmesinin yanı sıra, Sırp yönetimi de Müslüman Arnavutların bölgeden zorla uzaklaştırılması politikasına başvurmuştur. Böylece kısa bir zaman kesiminde 45 binden fazla Arnavut bölgeden uzaklaştırılmıştır (Ramet, 1999: 302-303).

İkinci Dünya Savaşı döneminde Almanya ve İtalya kuvvetlerinin Yugoslavya'yı ele geçirmesi, bölgedeki Arnavutları aktif hale getirmiştir. Arnavut milliyetçilerinden oluşan bir grup asker, Sırpların yaşadığı yerlere saldırılara başlamıştır. Arnavutlar, Sırlardan rövanş almak için saldırmışlardır. Saldırıları nedeniyle 60 binden fazla Sırp bölgeden göç etmek zorunda kalmıştır. Bu dönemde zorunlu olarak göç ettirilen Sırplar bölgeye geri dönememiş ve Sırbistan'da yaşamaya devam etmişlerdir. (Johnstone, 2004: 277; Ramet, 1999: 303).

Yugoslavya döneminde en temel problem kaynaklarından biri Kosova sorunu olarak görülmektedir. Hem etnik hem de ekonomik açıdan bu bölge her zaman sorunlu bölge olmuştur. İkinci Dünya Savaşı döneminde İtalya ordusu tarafından ele geçirilen Kosova, Arnavutluğun bir bölgesi olarak kabul edilmiştir. Almanya ordusu Balkanları ele geçirdikten sonra ise Kosova zorlu günler yaşamıştır. Bu durum gelecek için de bir olumsuz etki zemini yaratmıştır (İliç, 1995).

Yugoslavya döneminde de Balkan ülkeleri arasında sorunlar devam etmiştir. Yugoslavya lideri Tito döneminde birlik, barış içerisinde olsa da ölümünden sonra karışıklıklar yeniden ortaya çıkmıştır. Özellikle aşırı Sırp milliyetçisi Miloseviç döneminde, Balkan bölgesi adeta savaş alanına dönmüştür. Onun liderlik ettiği Yugoslavya'nın başlıca politikası Kosova olmuştur. Miloseviç, Kosova'nın Sırbistan'ın bir parçası olduğunu ve hiçbir zaman ondan ayrılamayacağını göstermek istemiştir. Miloseviç'in yürüttüğü Kosova politikası, tamamen Sırpların lehine olmuştur. Miloseviç,

Kosova sorununun halledilmesi için üç yolu denemek istemiştir. Birincisi, Kosova’da yaşayan Müslüman Arnavutları bu bölgeden çıkarmak ve onları başka ülkelere göç ettirmek; ikincisi, Sırbistan’da yaşayan bir kesim Sırpı bu bölgeye yerleştirmek; sonuncu plan ise Kosova’da yaşayan Arnavutları asimile etmek olmuştur (Ünay, 1998: 45-46).

Haksızlıklara uğrayan Arnavutlar, anayasa değişiklikleri talep etse de bu istekleri karşılık bulmamıştır. Nüfusunun yaklaşık yüzde 90’ı Müslüman Arnavutlardan oluşmasına rağmen, ülkede azınlık sayılabilecek diğer halkların hakları temin edilmiş, ancak Arnavutların hakları ise dikkate alınmamıştır. Çoğunluğun Arnavutlardan oluşmasına rağmen, Arnavutlar kendi dillerinde eğitim dahi alamamışlardır (Crampton, 2007: 233).

1945 yılında Yugoslavya Tarım Bakanı olan Sırp tarihçisi Cubrilovic, hükümete Arnavutlara karşı bir memorandum hazırlayıp sunmuştur. Bu memorandumda Kosova sorununun halledilmesi için tek yolun Arnavutları asimile etmek veya onları başka topraklara göçe zorlamak olduğu gösterilmiştir. Cubrilovic, Arnavutların bu topraklardan kendi istekleri ile gitmemesi halinde “polis terörüne” el atılmasını ve etnik temizlik yapılmasını önermiştir (Cubrilovic, 2008).

1964 Anayasası ile Kosova, özerk bölge statüsünü kazanmış ve böylece kendi anadillerinde eğitim alma gibi bazı haklara sahip olmuştur. Fakat yeni tanınan hakları yeterli bulmayan Arnavutlar, sahip oldukları hakları genişletmek için itiraz etmiştir. 1974 Anayasası ile Kosova yeni haklara sahip olmuştur. Yapılan değişikliklerle Kosova’nın kendi parlamentosuna, anayasasına, mahkemelerine sahip olabilmesine imkân tanınmıştır. Yeni haklar da Arnavutlar tarafından yeterli bulunmamıştır. Arnavutlar Kosova’nın bağımsız bir devlet olarak tanınmasını istememiştir. Ancak sahip oldukları bu hakların da ellerinden alınacağını öngörememişlerdir (Yürür ve Taşdemir, 1999: 142).

Slobodan Miloseviç iktidara geldikten sonra Kosova için durum daha da zorlaşmıştır. Yugoslavya Komünist Partisi’nin liderliğine geçtikten sonra Miloseviç, Arnavutların haklarını teker teker ellerinden almaya başlamıştır. Kosova ve Voyvodina özerk bölgelerinin özerkliğinin kaldırılması ile Arnavutlar Sırp milliyetçiliğine karşı mücadeleye başlamışlardır (Vickers, 1998: 207).

1987 Anayasa Değişikliği önerisi, Kosova sorununun çözüleceğini değil, tam tersi daha da alevleneceğini ortaya koymuştur. Sırp lider Miloseviç, Kosova'nın özerkliğini kaldırmakta kararlı olmuştur. Sırpların Kosova'da toplu yaşadığı bölgelerine giderek görüşmeler yapmış ve Sırpların lehine milliyetçi söylemlerde bulunmuştur. Mitingler düzenlemiş ve kendi popülerliğini arttırmak için çaba sarfetmiştir. Kosova Parti Komitesi Başkanı'nı istifaya gönderince ülkede itirazlar başlamıştır. Kosovalılar ılımlı bir şekilde başkanlarının görevine geri getirilmesini istemişlerdir. İtirazlarda Tito'nun resimleri, Arnavutluk ve Yugoslavya'nın bayrakları açılmıştır (Judah, 2008: 60).

1990 yılında Sırbistan hükümeti, Kosova Meclisi'ni kapatmış ve aynı zamanda sokak protestolarına katılanlara ağır cezalar verilmesi kararını almıştır. Kosova'da güç elde eden Sırbistan tarafı, Arnavutların kütüphanelerini, müzelerini, radyolarını ve gazetelerini denetime almış, daha sonra ise kapatmıştır (Vickers, 1998: 245-246).

Kosova Parlamentosu kapatıldıktan sonra Kosovalı politikacılar gizli bir şekilde mücadelelerini devam ettirme kararı almışlardır. Kapatılan parlamentonun milletvekilleri bir araya gelerek, Kosova'nın bağımsızlığı için anayasa hazırlamışlardır. 7 Eylül 1990 tarihinde Kosova'nın bağımsızlık anayasası ilan edilmiştir (Judah, 2008: 69). Fakat Sırp hükümeti, bu kararı protesto ederek yapılanların bir suç olduğunu açıklamıştır. Miloseviç, bu anayasayı hazırlayıp ilan edenler hakkında soruşturma yapılmasını talep etmiştir. Anayasayı ilan edenlerin bir kısmı yakalanmış, diğer bölümü ise başka ülkelere kaçmayı başarmıştır (Poulton, 1993: 86).

Tüm bu olayların karşılığında Kosovalılar, Sırp hükümetinin aldığı hiçbir kararı ciddiye almayacaklarını ve hükümetin kararlarını kabul etmeyeceklerini açıklamıştır. Böylece Kosova krizi daha da alevlenmiştir. Kosovalı Arnavutlar, hükümetin aldığı kararları kabul etmemiş ve hükümetin yasalaştırdığı kanunları boykot etmiştir (Karatay, 1998: 109).

Kosova Savaşı'nı alevlendiren diğer bir olay, Drenica Katliamı olmuştur. Kosovalı Arnavutlar ile Sırpalar arasındaki mücadele yerini savaşa bırakmıştır. Bölgede karışıklıkların artması, Drenica Katliamı'nın yaşanmasına sebep olmuştur. Kosova Kurtuluş Ordusu (KKO), Sırp militanlarının vahşi eylemlerine karşı mücadeleye başlamış

ve Arnavutlar tarafından büyük destek almıştır. 1990'ların sonlarına gelindiğinde KKO'nun destekçilerinin sayısı binden fazla olmuştur (Höpken, 1999: 190-200).

Kosova Krizi'nin ardından, 1991 yılının Eylül ayında halk oylamasının yapılması gerçekleştirilmiştir. Bu halk oylamasında katılım oranı da oldukça yüksektir. Çünkü oy kullanma hakkına sahip olanların yüzde 87'si referanduma katılım sağlamıştır. Oy kullananların yüzde 99'u, Kosova'nın bağımsızlığını tercih etmiştir. 1992 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini yüzde 99,5'lik bir oy puanı alan İbrahim Rugova kazanmıştır. Rugova, Kosova Demokratik Birliği lideri olmuştur. Ülke içinde devletin yeni kurumlarının yapılandırılması yönünde çalışmalara başlamıştır. Bununla beraber, dış politikaya da çok büyük önem vermiştir. Batılı ülkelerin politikacıları ile görüşmeler yaparak ülkesinin zor durumda olduğunu ve Sırp yönetiminin onlara karşı baskı uyguladığını açıklamıştır (Daltveit, 1994: 57-59).

Rugova'nın barışçıl politikaları sayesinde Kosova bu dönemde daha büyük çatışmalardan ve savaştan korunabilmiştir. Bosna-Hersek'te savaşın boyutları gittikçe büyüdüğü halde, Kosova'da daha ılımlı bir dönem yaşanmıştır. Rugova, Kosova'ya olumlu yönde büyük katkılar sağlamıştır (Yenigün, 2006: 20).

Üzerinden uzun yılların geçmesine rağmen, halen Kosova sorunu Sırp milliyetçilerinin dile getirdikleri ve hafızalarından silemedikleri bir konu olmaya devam etmektedir. Osmanlı Devleti'nin savaşı kazandıktan sonra bölgedeki tüm hâkimiyeti ele almasıyla, Sırp'ların yeni bir devlet kurmak gibi bir şansları yoktu. Bu nedenle de Sırp'lar için Sırp kimliğinin oluşması ve korunması, o dönem için en önemli konulardan biri olmuştur. Bu kimliğin korunması için ise Sırp milliyetçiliğine ihtiyaç vardı. Rebecca West'in anlatımına göre, Sırp'lar Kosova savaşını halen unutmamışlardır (Emiroğlu, 2006: 35).

Kosova konusu, Kosovalı Arnavutlarda olduğu kadar Sırp'larda da o derece önemli bir konudur. Bunun asıl sebebi, her iki milletin de bu toprakların kendilerine ait olduğunu iddia etmesidir. Tarihsel açıdan baktığımızda, Osmanlı devletinin hâkimiyeti döneminde nüfusta fazlasıyla değişikliklerin yaşandığı gözlenmektedir. Özellikle Müslümanların sayısında artış, Sırp Hristiyanların sayısında ise azalma görülmüştür.

1.3. KOSOVA KRİZİNE ULUSLARARASI TEPKİ

Kosova krizinin ortaya çıkışı, birçok ülkenin ve uluslararası organizasyonların ilgisini bu bölgeye çekmiştir. Dünyanın büyük devletlerinin yanı sıra, uluslararası organizasyonlar bu olaya sessiz kalmamışlardır. Büyük devletler ve uluslararası organizasyonlar, krizin çözülmesi için çabalar sarfetmişlerdir. Özellikle, BM, AB, NATO gibi önemli teşkilatlar Kosova krizinin çözülmesi için çaba göstermiştir.

1.3.1. BM'nin Tepkisi

Kosova'da yapılmış olan insan hakları ihlalleri ve savaş, uluslararası toplumun tepkisine neden olmuştur. Nitekim Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK) sorunu gündeme getirmiştir. Sorunun çözülmesi için tüm ülkelerin çaba sarf etmesinin önemli olduğunu ifade etmiştir. BMGK, diğer uluslararası organizasyonlara sorunun halledilmesi için öneriler sunmuş, fakat tüm çabalar sonuçsuz kalınca “Temas Grubu” tesis edilmiştir. 1998 yılında tesis edilen “Temas Grubu”nda ABD, İngiltere, Rusya, Fransa ve Almanya gibi büyük güçler de yer almıştır. KKO'nun terörist eylemleri ve Sırp milliyetçilerinin buna radikal cevap vermesi bölgedeki durumu daha da zorlaştırmıştır. Böylece tüm bu olumsuz olayları önlemek için harekete geçen Temas Grubu, bildiri yayımlamak zorunda kalmıştır (US Department of State Archive, 2022). Bildiride, Kosova'da barışçıl bir ortamın yaratılması için uluslararası organizasyonların bunun için çalışması, Temas Grubu'nun bu bölgeyi daima denetlemesi ve olayların incelenmesi gibi meseleler gösterilmiştir (The Guardian, 1998: 14).

BMGK, Yugoslavya'ya silah ambargosu uygulanmasını önermiş fakat bu öneri Rusya tarafından kabul edilmemiştir. Aynı zamanda BMGK, Sırbistan hükümetinin Kosova'da yaptıkları radikal eylemleri sonlandırmayacağı durumda ekonomik ambargoların uygulanacağını belirtmiştir (Financial Times, 1998: 21).

Sırp lider Miloseviç'in tüm bu uyarılara rağmen Kosova'da şiddete devam etmesi daha fazla can kaybına neden olmuştur. BMGK'nin uyarılarına Arnavutlar olumlu cevap verse de Sırp, uyarıları ciddiye almamışlardır (Tılıc, 1999: 134-135).

Batılı güçlerin olaya daha sert tepki göstermelerinin ardından Sırbistan tarafı, Kosova'nın Sırbistan devletinin bir parçası olduğu için bu sorunun bir iç sorun olduğunu ve diğer devletlerin bu meseleye karışmamasını istemiştir. Hatta 1998 yılında Sırbistan'da bir referandum yapılmış ve halkın yüzde 95'lik bir kesimi Kosova sorununun Sırbistan'ın iç sorunu olduğu yönünde oy kullanmıştır. Dış müdahalelerin de asla kabul edilemez olduğu ifade edilmiştir (Sarınay, 1999: 159-160).

6 Şubat 1998 tarihinde Rambouillet Konferansı düzenlenmiştir. Konferansın asıl amacı, Kosova sorununun daha fazla kan dökülmeden, barışçıl yollarla çözülmesi ve aynı zamanda Yugoslavya'nın geleceğinin müzakeresi olmuştur. Konferansta en önemli konulardan birisi, Yugoslavya Devleti'nin toprak bütünlüğünün korunması olmuştur. Başta Kosova olmakla bazı bölgelere özerklik verilmesi vurgulanmıştır. Sırbistan tarafı, anlaşmanın Sırbistan'ın toprak bütünlüğüne karşı olduğunu açıklamış ve bu anlaşmayı kabul etmeyeceklerini ifade etmiştir. BM'nin tüm çabalarına rağmen, ortak bir fikir olmadığı için Kosova sorunu çözülememiş ve savaş devam etmiştir. Sorunun devam etmesi nedeniyle devreye NATO girmiştir (Türkoğlu, 2001: 121).

Kosova'nın bağımsızlığa doğru ilerlediği bir dönemde BM'nin daha kararlı politikaları olmuştur. BM'nin 1244 sayılı kararı, Kosova'nın siyasi statüsünün belirlenmesi adına büyük önem taşımıştır. Dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan ile Finlandiya Devlet Başkanı Martti Ahtisaari'nin bu yöndeki faaliyetleri oldukça önemlidir. Kosova ile Sırbistan arasında uzun süren müzakereler sırasında Finlandiya Devlet Başkanı Martti Ahtisaari'nin büyük çabaları göz önünde olmuştur. Görüşmelerde farklı fikirler sunulmuştur. Onlardan biri de Kosova'nın NATO müdahalesinden önceki döneme dönmesi ve toprak bütünlüğünün sağlanması olmuştur. Müzakereler devam ederken Kosova tarafı bağımsızlık istese de Sırbistan tarafı Kosova'nın kendilerine ait olduğunu belirtmiş ve bağımsızlığına izin vermeyeceğini açıklamıştır. Martti Ahtisaari, görüşmelerin olumsuz yönde ilerlediğini ve hiçbir sonuca varılamayacağını açıklamıştır (Rohan, 2018).

Ahtisaari Planı, Kosova'nın siyasi statüsünün nihai sonucunu belirlemek için düzenlenmiştir. Fakat istenilen sonuç elde edilemeyince bu konu BMGK'ye

götürülmüştür. Kurula sunulan önergede Kosova'nın bağımsız bir devlet olması meselesi oylamaya çıkarılmıştır. Fakat daimî üye olan Rusya'nın vetosuyla Kosova'nın bağımsızlığı reddedilmiştir. Müzakereler devam ederken 2008 yılında Kosova bağımsızlığını ilan ederken, Sırbistan bağımsızlık kararını tanımamıştır (Şahin, 2013: 58). Kosova'nın bağımsızlığını ABD, İngiltere ve Fransa kısa bir süre içinde tanımış olsa da Rusya, Çin ve İspanya buna karşı çıkmıştır. Bu ülkeler durumu, Sırbistan'ın toprak bütünlüğünün gasp edilmesi olarak nitelendirmiştir (Perrit Jr, 2009: 217).

1.3.2. NATO'nun Tepkisi

BM'nin Balkanlardaki sorunlara geç müdahale etmesi ve hatta etkili olmaması, Sırp'ların radikal eylemlerini kolayca hayata geçirmelerine neden olmuştur. Böylece Kosova sorununun yanı sıra, Srebrenitsa Katliamı önlenememiştir. Bu katliamda yaklaşık 7 bin Boşnak öldürülmüştür. Bölgede radikal eylemlerin artmasının önünü kesmek için devreye bu kez NATO girmiştir. NATO, Sırbistan'ın politikalarını değiştirmesini arzulamış, fakat olumlu cevap alamayınca bölgeye askerî müdahalede bulunmayı planlamıştır. Buna karşılık Sırbistan, askerî gücü artırmaya ve NATO'ya karşı direnmeye çalışmıştır. NATO ilk müdahalesini 1999 yılında gerçekleştirmiştir. 24 Mart tarihinde NATO güçleri, Sırbistan ile Karadağ'ı da bombalamıştır. Böylece savaş, artık uluslararası güçlerin de katılımı ile daha büyük bir boyut haline gelmiştir (Ramet, 2002: 327).

Bombalama devam ederken NATO, Sırbistan tarafına beş şart ileri sürmüştür ve bu şartların yerine getirilmesi halinde NATO'nun saldırılarını durduracağını bildirilmiştir. NATO'nun Sırp yönetimine sunduğu şartlar aşağıda gösterilmiştir:

- 1) Sırbistan, Kosova'daki savaşı durdurmalıdır;
- 2) Yugoslav askerî birlikleri bölgeden çekilmelidir;
- 3) Yerinden edilmiş sığınmacılar evlerine geri dönmelidir ve onların güvenliği sağlanmalıdır;
- 4) Kosova'da uluslararası komisyon kurulmalıdır ve bu komisyon tanınmalıdır;
- 5) Rambouillet Anlaşması, taraflarca kabul edilmelidir (Çevikbaş, 2011: 29-30).

NATO askerî gücünün Kosova'ya müdahalesi, burada yaşayan insanların katledilmesi ve insan haklarının ihlal edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Sırp yönetiminin bölgede yaptığı demokrasiye aykırı eylemleri ve insanlık suçu politikaları, NATO'nun buraya müdahalesini meşru kılmıştır (Karakoç, 2006: 117).

NATO müdahalesi öncesinde yaklaşık 2500 kişi katledilirken, NATO müdahaleleri sonrasında bu rakam yaklaşık 10 bin kişiyi bulmuştur. Hayatını kaybedenlerin büyük çoğunluğu Sırp askerler tarafından öldürülen siviller olmuştur (Çapar, 2006: 117).

BMGK'nin çıkarmış olduğu 1244 sayılı karar, NATO müdahalesi için uygun zemin yaratmıştır. Bu kararın kabul edilmesi için 15 BMGK üyesinden 14'ü onay vermiş, sadece Çin çekimser oy kullanmıştır. NATO'da bulunan üye devletlerin oybirliği ile askerî müdahale kararı alınmıştır. NATO müdahalesi kararı alınırken, BMGK'nin herhangi bir güç kullanma kararı olmadan hareket edilmiştir. Bu da NATO müdahalesinin doğrudan ABD tarafından desteklendiğini göstermiştir. NATO saldırılarında kullanılan savaş uçaklarının yüzde 80'inin ABD uçakları olması da önemli hale gelmiştir (International Herald Tribune, 2000: 8). NATO kuvvetleri, sivillere olabilecek en az zarar ile birçok strateji konumları, askerî alanları, elektrik istasyonlarını, Sırp Radyo Televizyonu (RTS) binasını bombalayarak, Miloseviç'in teslim olması için çaba harcamıştır. Böylece NATO'nun müdahalesi, gelecekte yaşanabilecek diğer katliamların önlenmesini sağlamıştır.

1.3.3. AB'nin Tepkisi

Balkanlarda gelişen olaylar tüm dünya devletleri tarafından dikkatle izlenmiştir. Her devlet ve siyasi organizasyon, kendi çıkarları adına politika izlemek istemiştir. Yugoslavya'da devam eden olumsuz süreç AB'nin de dikkatini çekmiştir. AB'ye üye olan devletler, kendi ulusal çıkarlarını da göz önünde bulundurarak Yugoslavya'nın parçalanmasını istememiştir. Çünkü Yugoslavya dağıldıktan sonra Avrupa ülkeleri içerisinde olan özerk bölgelerin de bağımsızlık istemesi ihtimali doğabilirdi. Bu sebepten AB ülkeleri, Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Dolayısıyla AB'nin Kosova krizi sürecinde etkin olma durumu kısıtlanmıştır (Judah, 2008: 79).

AB, Kosova krizinde beklentileri karşılayan bir tutum sergilememiştir. Özellikle askerî ve siyasi açıdan sorunları çözebilme konusunda zayıf kaldıkları ve yeterli güce sahip olmadıkları açıkça görülmüştür. Bu nedenle de AB ülkeleri, kendi aralarında ortak bir güvenlik politikası oluşturmak istemiştir. AB, Yugoslavya'nın bölünmesine karşı olmuş ve onun toprak bütünlüğünü desteklemiştir. Fakat Kosova'ya da geniş bir özerkliğin verilmesini istemiştir. Yugoslavya hükümetini yaptığı zoraki eylemleri sonlandırmaya çağırmış ve Kosova'da yapılanları şiddetli bir vahşilik olarak nitelendirerek kınamıştır (Akgün, 2013: 3-4). Yugoslavya'ya da silah ambargosu uygulamıştır. Aynı zamanda NATO harekâtını desteklemiş, daha sonra ise sorunun siyasi yollar ile çözülmesi gerektiğini açıklamıştır.

AB'nin yanlış kararlarından biri, Balkanlardaki krizleri sadece ekonomik araçlarla önlemek istemesi olmuştur. AB, Bosna sorununda olduğu gibi Kosova krizinde de ekonomik araçlarla bu sorunu çözmek için umutlu olmuştur. Fakat siyasi ve askerî araçları ciddi bir şekilde kullanamayan AB, Kosova krizinde başarısız olmuştur. Bu nedenle yaklaşık 300 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir (Rehn, 2007: 176).

AB'nin Bosna'daki başarısızlığı, organizasyonun kendi içindeki kurumsal sorunlarını ortaya çıkarmış ve bunun için tedbirlerin alınmasını önemli hale getirmiştir. Kosova krizindeki politikaları, AB'nin bu konularda nisbeten daha gelişmiş ve hazır olduğunu göstermiştir (Kut, 2005: 182).

1995 yılından itibaren Kosova'da ortaya çıkan büyük sorunlar, AB'nin güvenliği için bir tehdit haline gelmiştir. Fakat AB, Bosna sorunundan aldığı tecrübeye dayanarak Kosova sorununda daha hazırlıklı olmuştur. AB, kendisine karşı olabilecek herhangi tehlikeden korkarak Kosova'nın statüsü meselesini gündeme fazla getirmeden, bölgedeki barışın elde edilmesini istemiştir. Çünkü bölgedeki sorunların artması AB için daha büyük tehlike ve tehdit haline gelebilirdi (Toje, 2008: 53).

Kosova Krizi, AB'nin askerî açıdan zayıflıklarını ortaya çıkarmıştır. AB, her ne kadar siyasi ve ekonomik olarak güçlü bir organizasyon olsa da askerî açıdan her zaman ABD ve NATO kuvvetlerinden geride kalmıştır. Bosna savaşında olduğu gibi Kosova krizinde de AB'nin askerî açıdan yapacağı çok fazla bir şeyi kalmamıştır. Bu yüzden,

Kosova krizine müdahale eden ABD ve NATO, savaştan sonra birçok Doğu Avrupa devletlerinin sempatisini kazanmıştır. AB'nin ise askerî açıdan hiçbir yardım sağlayamayacağı düşüncesini yayılmıştır. Hatta NATO'nun bölgede nüfuz elde etmesi, AB'yi endişelendirmiştir. NATO'nun Kosova'ya yaptığı hava saldırılarından sonra AB ile NATO arasında soğukluk yaşanmış, iki örgüt arasında gerginlikler ortaya çıkmıştır (Weymouth, 2001: 195).

1.3.4. ABD'nin Tepkisi

ABD, kendisinin küresel güç olduğunu göstermek için her zaman tüm olaylarda yer almaya çalışmıştır. Dünyadaki herhangi bir bölgesel çatışmada ABD kendi yerini almaktadır. Balkanlardaki çatışmalarda da ABD, söz sahibi olan bir ülke olmak için buraya müdahale etmiştir. Özellikle Bosna-Hersek ve Kosova krizleri en önemli örneklerdir.

ABD, Bosna-Hersek'te savaşa ve katliamlara önlem almakta gecikmesine rağmen Kosova'da hızlı hareket etmiştir. Kosova'ya müdahalenin daha hızlı olması, ABD için çok önemli bir mesele olmuştur. Çünkü Kosova Krizinin boyutunun artması, bu sorunun bölgedeki diğer devletlere de ulaşabilme ihtimalini artırmıştır. Özellikle Arnavut nüfusunun Arnavutluk, Yunanistan ve Makedonya gibi ülkelerde çok fazla ve etkili olması, bu ülkelerde sorunların ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Bu durum da ABD'nin çıkarlarına uygun olmamıştır (Arı ve Pirinççi, 2011: 10).

ABD'nin Kosova sorununun çözülmesine yönelik attığı kararlı adımın diğer bir sebebi ise Avrupa devletlerinin bu krizi çözme yolunda başarılı bir politika izlememesi olmuştur. Bunun yanı sıra, Avrupa devletlerinin Bosna-Hersek'teki başarısızlığı da ABD'nin Kosova'ya daha erken müdahale etmesine olanak sağlamıştır. ABD'nin Kosova'ya müdahalesi oldukça önemlidir. Çünkü genel olarak Balkanlarda Rusya'nın etkisi çok büyük olmuştur. ABD, Kosova'ya müdahale ederek, Rusya'nın buradaki etkisini de önlemek istemiştir (Arı ve Pirinççi, 2011: 10).

Dönemin ABD Başkanı Bill Clinton, Temas grubunu bir araya getirerek, Kosova krizinin önlenmesi için çözümler aramıştır. Aynı zamanda bu sorun, BMGK'de de

müzakere edilmiştir. Sonuç olarak, Sırp yönetimi anti demokratik, gaddar eylemlerinin durdurulması için uyarılmıştır. Fakat ABD için BM’de karar çıkarma sorunu olmuştur. Çünkü Çin ve Rusya, ABD’nin Balkanlardaki etkisinin daha da artmasından korkarak önerilen kararları veto etmişlerdir. Özellikle Rusya, Slavların yaşadığı ve etkili olduğu bu bölgeyi elinden bırakmak istememiştir. Bu sebeple Rusya, Kosova krizinin NATO aracılığıyla ile değil, BM kararlarıyla çözülmesinden yana olmuştur.

1999 yılında ABD’nin liderliği ile Rambouillet Anlaşması hem Sırlara hem de Kosovalı Arnavutlara sunulmuştur. Anlaşmanın en önemli iki maddesi, Kosova’ya geniş bir özerklik verilmesi ve NATO askerlerinin bölgede gözlemcilik yapması maddeleri olmuştur. Bu öneri Kosova tarafından onaylansa da Sırp yönetimi öneriye karşı çıkarak saldırılarına devam etmiştir. Ortak bir uzlaşmaya varılamadığı için 24 Mart 1999 yılında NATO müdahalesi gerçekleştirilmiştir. ABD, BM’in kararı olmadan bu müdahaleyi hayata geçirmiştir. ABD’nin başka devletlerle ortak karar almadan Kosova’ya müdahale etmesi, Çin ve Rusya tarafından olumsuz karşılanmış ve müdahalenin durdurulması istenmiştir.

ABD önderliğinde NATO askerî güçlerinin ağır bombardımanının ardından, Sırp yönetimi geri çekilmiştir. NATO, Sırp yönetimini kendi istedikleri anlaşmaya zorlamamıştır. Anlaşmaya göre, Sırp ordusu saldırıları durdurmalı ve geri çekilmelidir. Aynı zamanda Kosova, bir süreliğine Sırbistan içinde uluslararası güçlerin denetimi altında olan bir bölge olacaktır. NATO ve Rusya barış güçleri geçici olarak burada kalacak ve barışı koruyacaklardır (Ari, 2018: 13).

ABD önderliğinde NATO, Kosova Krizini önledikten sonra bu organizasyona ilgi artmıştır. NATO’nun başarılı olması birçok Doğu Avrupa ülkelerinin de bu teşkilata ilgisini artırmış ve bu ülkelerin bazıları NATO’ya üye olmak istemiştir. Zaman geçtikçe Doğu Avrupa ülkelerinin bazıları NATO’ya üye olma yolunda ciddi adımlar atmış ve hatta üye olmuşlardır (Oğultürk, 2014: 115).

1.3.5. Rusya'nın Tepkisi

1990'lı yılların başından itibaren Rusya, kendi içinde ve çevresinde sorunlarla karşılaşmıştır. Fakat kendisini zayıf göstermemek ve ABD'nin de artan gücüne karşı direnmek için ortaya çıkan çatışmalarda yer almayı tercih etmiştir. Kosova krizi de Rusya için çok büyük önem taşımıştır. Genel anlamda Balkanlar bölgesi Rusya'nın etkili olduğu bölgelerden biri olmuştur.

Rusya, Kosova sorununun çözülmesi için bazı adımlar atmıştır. Öncelikle Rusya, Sırp yönetimine saldırıların durdurulmasının ve Kosova'ya özerklik verilmesinin en ideal yöntem olduğunu bildirmiştir. Daha sonra iki ülkenin yetkili politikacıları birbirlerini ziyaret etmeye başlamıştır. Miloseviç'in Moskova'ya ziyaretinden sonra 1998 yılında bir bildiri açıklanmıştır. Bu bildiride Sırp yönetiminin Kosova sorununu çözmek için görüşmeleri devam ettirecekleri açıklanmıştır. Rusya bir taraftan Sırp yönetimini ikna etmeye çalışırken, diğer taraftan da ABD, Kosovalı Arnavutları ikna etmek için çaba harcamıştır (Cretu, 2006: 78).

1998 yılından itibaren Rusya, kendi dış politikasında Balkanlara daha çok yer vermeye başlamıştır. Ekim ayında NATO'nun saldırısının ardından, Rusya önceki dönemlerde olduğu gibi sessiz kalmamıştır. Bosna-Hersek Savaşı'ndan farklı olarak bu kez aktif politika sergilemiştir (Cretu, 2006: 80).

Dönemin Rusya Cumhurbaşkanı Boris Yeltsin, Batılı güçlerin Balkanlara müdahale etmesine kesinlikle karşı çıkmıştır. Hatta bazı açıklamalarında Batılı güçleri ve özellikle NATO'yu uyararak, güç kullanılması halinde Rusya'nın da bu duruma sessiz kalmayacağını açıklamıştır. Boris Yeltsin, NATO'nun Kosova'ya müdahalesi gerçekleşeceği halde Rusya'nın da Yugoslavya'ya yardım edeceğini söylemiştir. Devlet başkanının bu şekilde açıklamalar yapması, Rusya'nın sık sık görüşmelere çağırılmamasına ve krizden uzak tutulmasına sebep olmuştur. NATO'nun Kosova'ya müdahalesi, Rusya tarafından sert bir şekilde kınanmıştır. Rusya, yapılanların uluslararası hukuka aykırı olduğunu açıklamış ve aynı zamanda NATO ile diplomatik ilişkilerin dondurulması kararı almıştır. Rusya'nın bu olaylara sert tepki verdiğini kanıtlayan diğer bir olay ise Başbakan Primakov'un ABD ziyaretine giderken uçak yere inmeden geri

dönmesi olmuştur. Primakov, uçakta ABD başkan yardımcısına telefon açarak yapılanların doğru olmadığını ve bunun bölgede barışı yok edeceği yönünde açıklama yapmıştır (Cretu, 2006: 89).

Sonuç olarak, Rusya'nın tüm açıklamalarına ve itirazlarına rağmen, Batılı güçlerin Kosova'da daha başarılı olduğunu kabullendiğini açıklamak mümkündür. Dönemin Rusyası için sert müdahaleler yapmak, onlar için daha olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Çünkü Rusya bu dönemde ekonomik ve askerî olarak sıkıntılı bir süreç atlatmıştır. Rusya tarafından Kosova'ya yapılacak olan herhangi bir müdahale, onlar için ağır sonuçlanabilirdi. Aynı zamanda Rusya, NATO'nun Doğu'ya doğru genişleme politikasından dolayı da endişelenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİ’NİN KOSOVA KRİZİNE TEPKİSİ VE TUTUMU

Almanya, her zaman güçlü bir devlet olmayı hedeflemiştir. Genel olarak Almanya tarihine bakıldığında, devletin her zaman güçlü ve büyük devlet olduğu söylenebilir. Almanya bazı dönemlerde savaşlarda yenilerek toprak kaybetmiştir. Ancak ülkenin hep yayılmacı dış politikasının olduğu ifade edilebilir. Almanya için bölgesel yayılmacılık, başka devletler üzerinde etkili olma, dünyada söz sahibi olma gibi meseleler önemli konulardır. Sadece geçmiş tarihte değil, günümüzde de Almanya’nın dış politikada belirli bir güç siyaseti vardır. Günümüzde Almanya Federal Cumhuriyeti’nin (AFC) de dış politikası geçmiş bağlar temelinde kurulmaktadır. Bu ülkenin başka ülkelerde veya başka bölgelerde hem ekonomik hem de siyasi anlamda etkili olma politikası vardır.

Balkanların Avrupa ülkelerine, özellikle de Almanya’ya yakınlığı, bu bölgeyi önemli kılmıştır. Bu nedenle Almanya dış politikasında Balkanlar ciddi bir yer tutmaktadır. Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Almanya’nın bu bölgede etkisi artmış ve onun dış politikasında özel bir meseleye dönüşmüştür (Calic, 2007).

Balkanlar bölgesi, Almanya’nın hem ekonomik hem de siyasi açıdan önem verdiği bölgelerden biridir. Bu bölümde Almanya’nın tarihsel süreçte Balkanlardaki etkisinden, aynı zamanda Balkanlarda önemli bir sorun haline gelmiş olan Kosova krizinde Almanya’nın rolü ve tutumundan bahsedilmiştir. Bunun yanı sıra büyük önem taşıyan konulardan birisi olan Almanya kamuoyunun Kosova olaylarına tepkisi araştırılmıştır. Bu bağlamda Almanya’nın Balkanlardaki etkisinden ve Kosova sorununda Almanya’nın rolünden bahsedilmiştir.

2.1. ALMANYA’NIN TARİHSEL SÜREÇTE BALKANLARDA ETKİSİ

Almanya her zaman ekonomik, askerî ve siyasi gücünü kendi sınırları dışına çıkarmak zorunda kalmıştır. Çünkü başka ülkelerde etkili olabilmek için bu ülkelere her ne yoluyla olursa olsun etki sağlanması gerekmiştir.

Almanya’nın başka bölgelere yayılma politikalarını farklı dönemlere ayırabiliriz. Otto von Bismarck döneminden itibaren Almanya dış politikasında bu siyaset oldukça etkili olmuştur. Bismarck, Rusya İmparatorluğu ile karşı karşıya gelmemek ve onunla savaşa girmemek için Balkanlarda çok fazla etkili olmamayı tercih etmiştir. Başka bir neden ise Bismarck’ın Fransa’ya mağlup olmuş Alman Birliği’ni yeniden ayağa kaldırmak ve güçlendirmek istemesi olmuştur. Bismarck, Alman devletlerini bir birlik halinde bir araya toplayarak güçlü bir Almanya kurmak ve diğer emperyalist güçlerin karşısına çıkmak istemiştir. Tüm gücü elinde bulundurduktan sonra Bismarck önderliğindeki Almanya, Doğu’ya genişleme politikasını hayata geçirmek istemiştir. Bu politika, Alman siyasetine “Drang nach Osten” yani “Doğu’ya Genişleme” politikası olarak geçmiştir. Almanya Doğu’ya yayılma politikalarını hayata geçirmek için başka ülkelerde casusluk faaliyetlerinde bulunmuştur. Esas hedef, casusluk faaliyetlerinde bulunarak ülkelerin gizli bilgilerini ele geçirmek ve ona göre hareket etmek olmuştur. 1871 yılında Fransa’ya karşı savaşı kazanmadan önce bu ülkede 20 binin üzerinde Alman casusu bulunduğu bilinmektedir (Aydın, 2013: 39).

Almanya, 1871 yılında Fransa’yı yendikten hemen sonra, Balkanlar konusu ile ilgili planlar hazırlamaya başlamıştır. Almanya’nın esas hedeflerinden biri, Avusturya’nın Selanik topraklarına doğru genişlemesini teşvik etmek olmuştur. Berlin Antlaşması ile Bismarck, mevcut buhranı Almanya lehine fırsat olarak değiştirebilmiştir. Otto von Bismarck’ın Balkanlar politikasında çok istekli olması, onun Berlin Kongresi’nde Osmanlı Devleti’ni bile hiçe saymasına sebep olmuştur. Kongrede iştirak eden Osmanlı delegelerinin önerileri Almanya tarafında yok sayılmıştır (Türkgeldi, 1957: 65).

Balkanlarda Alman egemenliğinin elde edilmesi için Bismarck, birçok yola başvurmuştur. Bir Alman devleti olarak nitelendirdiği Avusturya’nın Balkanlarda mevcut

olmasını politik açıdan desteklemiştir. Bosna-Hersek'in Avusturya sınırları içerisine dâhil edilmesinin en büyük destekçisi biri Otto von Bismarck olmuştur (Akiper, 1991: 311).

Berlin Kongresi'nden sonra Almanya'nın Berlin, Bağdat ve Bosporus planı ortaya çıkmıştır. Bu plan, başka bir deyimle "3B" planı olarak isimlendirilmiştir. Belgrad'tan da geçecek olan ulaşım yolu, Almanya'nın hem Balkanlardaki hem de Bombay şehrine kadar olan uzun bir yoldaki etkisini sağlamıştır. Almanya'nın bu çabasına karşılık olarak İngiltere, içinde Cape Town, Calcuta ve Cairo şehirlerini bulunduran "3C" planını hazırlamıştır. İngiltere'nin de kendi kolonisi olduğu Hindistan'a ulaşım yolu kaygısı bulunmaktaydı (Fındıklı, 1999: 51).

Almanya'nın Doğu Politikası veya başka deyişle Şark Siyaseti olmuştur. Avusturyalı bilim insanı Alois Sprenger'in sık sık kullandığı bu kavram, Almanya'nın Balkanlar politikasında da önemli yere sahiptir. Sprenger, Şark siyasetinin Almanya Devleti için önemli bir fırsat olduğunu ileri sürmüş ve doğu coğrafyasının sömürgecilik için en elverişli alan olduğunu açıklamıştır. Sprenger'e göre, bu arazileri ele geçirmek tüm Alman halkı için yararlı olmuştur (Ulubelen, 2009: 17).

Pancermen Derneği'nin Başkanı Ernst Hasse, Anadolu bölgesinin ele geçirilmesinin Almanya Devleti'nin kutsal bir görevi olduğunu açıklamıştır. Almanya'dan buraya göç edecek olan göçmenler sayesinde Anadolu bölgesinin tamamen ele geçirileceğini söylemiş ve bu bölgenin Almanya için çok önemli bir yer olduğunu açıklamıştır. Hasse'ye göre, Hindistan, İngiltere için hangi anlamı ve değeri taşıyorsa, Anadolu da Almanya için o değeri taşımıştır (Türk, 2012: 57).

1897 yılında Almanya Başbakanı Bernhard Bülow, Almanya'nın Asya kıtasında önemli bir güç sahibi olması gerektiğini ve dünyanın diğer büyük devletleri gibi onların da burada söz sahibi olmaları gerekliliğini vurgulamıştır. Aynı zamanda onun "güneşte bir yer" ifadesi, Almanya'nın Asya'da mevcutluğuna işaret etmiştir. II. Wilhelm, Başbakanın "güneşte bir yer" ifadesini yeniden kullanarak, Almanya'nın Asya planlarını açıkça belirtmiştir (Beşirli, 2002: 321).

Almanya, Balkanlara genişleme politikasını gerçekleştirmek için Osmanlı Devleti ile hesaplaşmak zorunda kalmıştır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun bu bölge üzerinde etkisi çok büyük olmuştur. II. Wilhelm, kendi adamlarını Osmanlı'ya göndererek bazı düşüncelerini paylaşmıştır. Hatta Wilhelm kendisi İstanbul'u ziyaret ederek Osmanlı ordusunun takviyesinin kolaylaştırılması için yardım edeceğini açıklamıştır. Alman göçmenlerin buraya getirilerek yerleştirilmesi için her yolu denemiştir. Hedefi bu bölgede bir Alman etkisini oluşturmak olmuştur (Tahsin Paşa, 1990: 72).

Berlin Antlaşması sonrasında Almanya ile Osmanlı arasında yakınlaşma görülmüştür. II. Abdülhamid'in Osmanlı Devleti'ne liderlik ettiği bir dönemde Almanya, Doğu'ya yayılma yani "Drang nach Osten" politikasının peşinde olmuştur. Osmanlı ile ilişkilerinin yüksek seviyede olmasından yararlanmaya çalışan Almanya, 1890 yılında Bağdat-Konya demiryolu hattı ön tavizini, Anadolu Demiryolu Şirketi teslim almıştır. Bu konu, Almanya için hem iktisadi hem ticari hem de siyasi anlamda çok önemli bir mesele olmuştur (Akşin, 1987: 41).

Almanya ile yakınlaşmaya olumlu bakan II. Abdülhamid, İngiltere ve Rusya'nın baskılarından kaçabilmek için Almanya'yı kendisine daha yakın ve uygun bir devlet olarak görmüştür. Hatta kendi açıklamasında Almanya'nın Osmanlı Devleti'ne iyilikler yaptığını, diğer Avrupa ülkelerinin ise kötülükler yaptığını ifade etmiştir (Anderson, 2000: 296).

II. Abdülhamid'e karşı darbe girişiminde bulunan İttihatçılar, yeni bir dış politika sergilemişlerdir. Önceki liderden farklı olarak Almanya'ya değil, daha çok Fransa ve İngiltere'ye yakın bir politika izlemişlerdir. Bulgaristan'ın bağımsızlık ilanı, Girit topraklarının Yunanistan'a verilmesi ve Bosna-Hersek'in Avusturya tarafından ele geçirilmesi gibi olaylar, Osmanlı Devleti ile Almanya arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Önemli meselelerden biri de İttihatçılar ile kıyaslandığında II. Abdülhamid'in Almanya'ya yakınlığının daha mesafeli olmasıdır. Yani II. Abdülhamid, Almanya'nın Osmanlı ordusu üzerindeki baskın etkisini kabul etmemiştir (Ortaylı, 2008: 180).

Osmanlı İmparatorluğu, Almanya için çok önemli bir devlet olmuştur. Çünkü Almanya'nın Doğu'ya yayılması için Osmanlı'nın desteğine ihtiyaç duymuştur. Bu

nedenle Almanya, Osmanlı Devleti'ni kendine yakınlaştırp, diğer güçlerden uzak tutmak için çaba sarf etmiştir. Almanya'da Osmanlı Devleti'nin her zaman Rusya tehditi ile başbaşa kaldığını anlatan kitaplar, dergiler yayımlamıştır. Rusya'nın bu toprakları işgal edebileceği yönünde açıklamalara yer vermiş ve Osmanlı'yı uyarmıştır (Kurat, 1971: 143).

Osmanlı ile Almanya'nın ilişkilerinin olumlu yönde seyretmesi, Almanya kamuoyunda çeşitli tepkilere neden olmuştur. Alman Yahudisi olan August Bebel, yaptığı bir açıklamada Osmanlı İmparatorluğu'nun bölünmesi ve yok edilmesi gerektiğini savunan kelimeler kullanmıştır. Aynı zamanda Almanya tarafından bazı isimler, Balkanlardaki duruma sessiz kalmayıp Osmanlı üzerine Haçlı seferleri yapılması gerektiğini açıklamışlardır (Beydilli, 1987: 106).

Almanya'nın Osmanlı'ya ilişkin dış politikada şaşırtan meselelerden biri de İslamcılık ve Türkçülük akımlarına destek vermesi olmuştur. Böylece, İslamcılığı destekleyerek Osmanlı topraklarında yaşayan Müslümanları etkileyeceğini düşünmüşlerdir. Osmanlı Devleti'nde bulunan Almanya destekli politikacılar, Almanya'nın kendi hedeflerini gerçekleştirmesini kolaylaştırmıştır. Almanya müslümanların da desteğini kazanmak için, İslamcılık akımlarını desteklemiştir (Gencer, 2003: 53). Osmanlı Devleti'ni biraz daha doğuya taraf iterek, önemli propagandalar yapmıştır. Balkanlarda güç elde etmek isteyen ve burada sözü geçen bir devlet olmak isteyen Almanya, Osmanlı'ya İran, Kafkasya, Türkistan topraklarını kendi sınırlarına katarak "Turan Devleti"ni kurabileceğini açıklamıştır (Mehmed Selahattin Bey, 1989: 85). Almanya, Osmanlı'yı bu bölgeden uzaklaştırmak, onun Balkanlardaki etkisini düşürmek ve kendi gücünü burada göstermek için bir plan yapıyor izlenimi vermiştir.

1900'lü yılların başında Balkanlar tam bir savaşı alanına dönmüştür. Osmanlı'nın bu bölgede durumu zorlaşmış ve topraklarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Almanya ise bu dönemde dış politikada Hindistan ticaret yoluna büyük ilgi göstermiştir. Böylece Osmanlı Devleti, Balkan bölgesinde yalnız kalmış ve durumu daha da zorlaşmıştır. Bu dönemde Almanya ile İngiltere arasında görüşmelerin yapılması, Osmanlı'yı kaygılandırmıştır. Almanya Dışişleri Bakanı açıklama yaparak, Almanya ile

İngiltere arasında anlaşma olacaksa, bunun Osmanlı demiryolu şirketiyle de olabileceğini söylemiştir.

1900'lerin başında Balkanlarda durum gerginleşmiştir. Özellikle büyük güçlerin Balkan devletlerini kışkırtmaları ve silahlandırmaları, Osmanlı İmparatorluğu için durumu daha da zorlaştırmıştır. Dönemin Almanya şansölyesi Theobald von Bethmann Hollweg, yaptığı bir açıklamasında Türklerin Alman-Türk ordularında silah arkadaşılığının olmasına dair inancından söz etmiştir (Gencer, 2006: 183). Hollweg, ilgili sözleri Balkan Savaşı başlamadan hemen önce dile getirmiştir.

Harbiye Nezareti (günümüzde Milli Savunma Bakanlığı) lideri Nazım Paşa, Almanya'nın ordudaki reformlarına karşı soğuk bir tavır sergilemiştir. Bu mesele, Almanya'yı rahatsız etmiştir. Hatta Almanya tarafı, Nazım Paşa'nın görevinden alınması için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Nazım Paşa'nın bu tavrı, Almanlar tarafından düşmanlık ve Almanya'ya yüz çevirme olarak nitelendirilmiştir (Wallach, 1985: 97). Alman politikacıları, her zaman kendi söylemlerinde Alman ordusunun Osmanlı'daki etkisinin çok yüksek olmasından ve bunun devam ettirilmesinin gerekli olduğundan söz etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde büyükelçilik görevini üstlenmiş olan Wangenheim, bir açıklamasında Almanların en önemli görevlerinden birisinin Osmanlı ordusundaki Alman sempatisinin daha da yükseltilmesi gerektiğinden söz etmiştir (Gencer, 2006: 184).

Wangenheim, ortaya çıkabilecek herhangi bir savaş kararının Osmanlı Devleti tarafından verilmeyeceğinden, olası bir savaşın başka ülkeler tarafından yapılacağından bahsetmiştir. Almanya ile çok yakın bağlarının olduğunu düşünen Osmanlı Devleti ise olası bir savaş anında Almanya'nın onlara destek vereceğini düşünmüştür. Almanya ise ortaya çıkabilecek olan savaşın sadece Balkanlarda değil, tüm Avrupa'da olabileceğinin sinyallerini vermiştir. Alman generalleri Balkan bölgesinde savaş olduktan sonra bu savaşın Avrupa'ya da yayılacağını ve genel bir savaş olacağını ifade etmiştir (Nami, 1331: 76-77).

1912 yılına kadar Almanya'nın isteği, Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğünün korunması olmuştur. Bunun asıl sebebi ise Almanya'nın hem genel olarak Osmanlı'daki hem de Balkan bölgesindeki ekonomik ve siyasi çıkarlarının korunmasını

sağlamak olmuştur. Almanya'nın Osmanlı'ya bağlı düşünceleri çok çeşitli olmuştur. Almanya, Osmanlı'nın ordusunu modernleştirerek onu diğer güçlü devletlerin karşısına çıkarma hedefi oluşturmuştur. Ayrıca Osmanlı'ya silah ve başka sanayi ürünlerini satarak kendi ekonomisini kalkındırmak istemiştir (Gencer, 2006: 55). Ancak Balkan Savaşı sırasında, Almanya'nın Yunanistan'ın bazı girişimlerine destek vermesi ve Yunanistan'ın Ege adalarının işgaline susması, Osmanlı ile Almanya arasında ilişkilerin kötüleşmesine sebep olmuştur (McMeekin, 2010: 133).

Balkan Savaşı, Almanya kamuoyunda ve politikacıları arasında önemli bir mesele haline gelmiştir. Çünkü bu savaşta Alman askerlerinin de savaşması söz konusu olmuştur. Fakat Almanlar bu savaşa kadar en son Fransa ile savaşmış ve 1871 yılındaki savaşı Almanya kazanmıştır. 1871 yılından sonra Almanya ordusunun savaşta iştirak etmemesi ve uzun zamandır savaş deneyiminin olmaması, Almanlar için çok ciddi bir mesele idi. Almanya tarafı, bu savaşı Alman ordusu için savaş deneyimi fırsatı olduğunu açıklamıştır. Fakat Almanya hükümeti, bu savaşın tarafsızlığı bozacağını ve Almanya'nın zarar göreceğini sebep getirerek baskılar yapmış ve savaşa katılanların Almanya vatandaşlığından çıkarılacağını belirtmiştir. Almanya hükümetinin bu kararından sonra sadece altı Alman subayı savaşa katılma kararını vermiştir. Savaş sona erdikten sonra ise onlar yeniden Almanya'ya geri dönmüşlerdir (Wallach, 1985: 99-100).

Almanya'nın Osmanlı Devleti üzerinden siyasi ve ekonomik çıkarları olmuştur. Bu nedenle Almanya, Osmanlı'nın ordusunu güçlendirmekte kararlı idi. Almanya, Balkan Savaşı'nda Osmanlı'ya karşı savaşan Balkan ülkelerinin mağlup olacağını düşünmüştür. Bununla beraber II. Wilhelm, Yunanistan kralının kayınbiraderi olduğundan ötürü Almanya Yunanistan'la sıcak ilişkilere sahip olmuştur (Anderson, 2000: 312).

Bunun aksine, Berlin Kongresi'nde konuşma yapan Otto von Bismarck, Yunanistan'ın İngiltere'nin verdiği her karara destek çıkmasına ve ilkesiz olarak hareket etmesine itiraz etmiş ve Yunanistan'ı kınayarak onun hukuki kararlar almasını talep etmiştir (Berlin Kongresi Protokollerinin Tercümesi, s. 13).

Almanya içerisinde Osmanlı'yı savaşta destekleyen ve onun mağlubiyetini isteyen kesimler mevcuttu. Goltz, Osmanlı'nın Makedonya arazisini kaybedeceği takdirde onun

zayıflayacağını belirtmiştir. Aynı zamanda Goltz, Alman milletine savaşın kaçınılmaz olduğunu açıklamış ve dünyada sulhun temininin güçlü devletlerin tavrına bağlı olduğundan söz etmiştir (Nami, 1331: 92).

Osmanlı Devleti'nin savaşı kaybetmesini isteyenlerin yanı sıra, onun Balkan Savaşı'nda zafer kazanmasını isteyenler de olmuştur. Osmanlı'daki Alman kolonisi, Türklerin galibiyetini isteyenlerden biri olmuştur. Osmanlı'nın Balkanlarda savaşı kaybetmesine seyirci kalan Almanya hükümeti, zafer kazananları daha da motive etmiştir denilebilir. Bu nedenle Sırbistan daha fazla kazanç elde etmek istemiş ve Romanya ise üçlü itilaf bloğunda yer almaya mecbur kalmıştır (Winterstetten, 2011: 84).

Romanya Kralı Carol, dış politikada Alman yakınlığına önem vermiştir. Çünkü o, Almanya hanedanına mensup olan birisidir. Bu yüzden Romanya'nın dış politikada Osmanlı yakınlığının olması kaçınılmaz olmuştur. Almanya'dan getirilerek Romanya üzerinden Osmanlı'ya taşınan yük dolu vagonların boş olarak belirtilmesi ve sorunsuz taşımaya izin verilmesi de önemle vurgulanmalıdır (Paker, 1952: 79). Kral Carol'un Osmanlı ordusuna övgüler yapmasını da söylemekte fayda vardır. Carol, Osmanlı ordusunu çok iyi tanıdığını, Osmanlı'nın çok iyi komutanlara sahip olduğunu ve Türk ordusunun savaştan galip ayrılacağını açıklamıştır (Demirhan, 1962: 5).

Tüm bu olan bitenleri gören İngiltere, Romanya'nın bu tavırlarından dolayı kaygılanmıştır. İngiltere, her ne yol ile olursa olsun, Romanya'yı kendine doğru çekmek için ısrarcı olmuştur. Bu yüzden İngiltere, Romanya'dan buğday alımı yapmayı planlayarak, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkileri genişletmek istemiştir. Romanya'da iktidar değişikliği tam da İngiltere'nin işine yaramıştır. Kral Ferdinand'ın karısı Mari, kraliçe olmuş ve İngiltere ile yakın ilişkilere önem verdiği için İngilizler tarafından desteklenmiştir (Paker, 1952: 80).

Savaş sırasında dikkat çeken bir sıra olaylar olmuştur. Türk topraklarında bulunan Almanlar, özel bir davranış göstererek dikkatleri çekmiştir. Yaralı Türk askerler, Almanlar tarafından dikkatle korunmuş, tedavilerine özen gösterilmiştir. Wangenheim, Almanya Büyükelçiliği binasının bahçesinin, Türk askerlerin tedavisi için hastane olarak

kullanılmasına izin vermiştir. Özellikle Alman kadın çalışanları, Türk askerlerinin giysilerini yenilemek için onlara elbiseler hazırlamıştır (Feldman, 2004: 38-39).

Tüm bunlara rağmen, Almanya hükümeti daha farklı bir politika sergilemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlarda toprak kaybetmesi, Almanya Kayzeri'nin sıkça fikir değişiklikleri yapmasına sebep olmuştur. Almanya çıkarları adına Kayzer, bazen Osmanlı'yı desteklemiş, bazen ise onun lehine olmayan kararlar vermiştir. Hatta Almanya'nın Osmanlı büyükelçisinin "Bulgaristan, İstanbul'a girsin mi?" sorusuna, Kayzer olumlu cevap vermiştir (Kocabaş, 2000: 222).

Balkan Savaşı sonrasında Osmanlı İmparatorluğu'nun toprak bütünlüğü tehdit altına girmiştir. Balkanlardaki Slav devletleri kendi aralarında da toprak iddiasında olmuşlardır. Aynı zamanda Bulgaristan'ın Çatalca'yı çok rahat bir şekilde ele geçirmesi ve Almanya'nın buna susması, Osmanlı'yı daha da zor durumda bırakmıştır. Almanya'nın en çok istediği şey, boğazların uluslararası statü almasıydı (Ulubelen, 2009: 26).

Almanların desteklediği Osmanlı'nın yenilgisi, Almanya'nın da yenilgisi olarak kabul ediliyordu. Bu yenilgi, Almanya için Goltz misyonunun mağlubiyeti olarak değerlendirilmiştir. Bundan sonra Almanya'nın Doğu'ya doğru genişleme politikaları olumsuz yönde gelişmiştir. İstanbul'daki Alman askerleri buradan çıkarılmaya başlansa da, yine de Almanya'nın Osmanlı üzerindeki etkili olma politikaları devam ettirilmiştir (Gencer, 2006: 189).

Almanya, Osmanlı Devleti'nin bu savaşı kaybedeceğini görmüş, fakat Almanya için Balkanlar bölgesi çok büyük önem taşıdığından, burada yerleşmekte kararlı olmuşlardır. Balkan Savaşı'nın devam etmesinden yararlanmak isteyen Almanya, Akdeniz'e kendi donanmasını göndermiştir. Böylece devam eden savaş sırasında Almanya, buraya daha kolay yerleşebilmiştir (Velay, 1329: 46-47).

Ekonomik ve siyasi açıdan Osmanlı'nın varlığı, Almanya için çok büyük önem taşımıştır. Almanya tarafı, Osmanlı Devleti'nin kendi topraklarındaki varlığının ne kadar önemli olduğunu ve bu statükonun değiştirilmesine izin verilmemesi gerektiğini açıklamıştır. Almanya, Osmanlı'nın savaşı kaybetmemesi için oldukça fazla çaba

göstermiştir. Özellikle Türk ordusunun yenilenmesi ve daha güçlü bir ordu kurulması yönünde Almanya'nın desteği büyük olmuştur. Wangenheim, açıklamasında Türk ordusunu kontrol edenin en büyük güç olacağını söylemiş ve eğer Almanya Osmanlı'da orduyu kontrol ederse burada Almanya düşmanı olan hiç kimsenin onlara karşı çıkamayacağına işaret etmiştir (Gencer, 2006: 190).

Almanya, Osmanlı Devleti'nin topraklarının büyük olmasını da istemiştir. Bunun sebebi ise Osmanlı'nın toprakları ne kadar büyük olursa, sınırlarının da geniş olmasına neden olacağıdır. Böylece Osmanlı'nın sınırlarında daha çok düşman olabilir ve bu da onlar için savaşı daha da zorlaştırabilirdi. Almanya, Osmanlı ile askerî ittifaka da girmek istememiştir. Çünkü askerî bir ittifak olursa, Almanya da zor durumda kalacaktı. Nitekim Almanya, İtalya, Fransa, İngiltere ve küçük Balkan ülkeleri ile aynı anda savaşmak durumunda kalacaktı (Jackh, 2004: 191).

Balkan Savaşı, Rusya'yı da bölgede tehlikeli bir aktör yapmıştır. Özellikle Avusturya ile Rusya arasındaki ilişkilerin olumsuz yönde gelişmesi, bölgedeki büyük ölçülü savaş tehlikesini artırmıştır. Bismarck'ın Rusya politikasından farklı olarak Bethman Holweg, iki ülke arasındaki ilişkileri koruyamamıştır. Hatta Holweg, yaptığı meclis açıklamasında Rusya'yı uyarmış ve Avusturya'ya yapılacak herhangi müdahalenin Rusya için kötü sonuçlanacağını bildirmiştir. Aynı zamanda Alman şansölyesi, Balkan Savaşı'nın daha da büyüyerek Avrupa'da büyük bir savaşa dönüşeceği yönünde Fransa'yı da uyarmış ve bu hadiselerin onlar için büyük bir sorumluluk olduğunu belirtmiştir (Öztuna, 2006: 151).

Alman ordusunun Balkanlardaki etkisinin artmasının yanı sıra, denizlerde de güç elde etmesi diğer büyük devletleri endişelendirmiştir. Özellikle denizlerde önemli söz sahibi olan İngiltere, bu olayları dikkatle izlemiştir. Almanya'nın denizlerde kuvvetlenmesi, İngiltere'nin Fransa ile deniz gücü antlaşması yapmasına mecbur etmiştir (Kennedy, 1990: 296).

Balkan Savaşı'nın Osmanlı'ya getirdiği zorluklar, devleti olumsuz etkilemiştir. Osmanlı Devleti, artık kendi sınırlarını korumayı düşünmüştür. Devletin sınırlarında bulunan düşman devletler ise oldukça fazlaydı. Bu yüzden de Almanya, Osmanlı ile ittifak

kurmaktan kaçınmış ve kendi ulusal çıkarlarını ve tehlikesizliğini zora sokmak istememiştir. Almanya, Osmanlı'nın Doğu'ya doğru çekilmesini beklemiş ve Osmanlı Devleti'nin sınır devletlerinin sayısının azalmasını istemiştir. Balkan Savaşı sona erdikten sonra Osmanlı'nın sınır devletlerinin sayısı azalmıştır. Örneğin, Sırbistan, Yunanistan, Karadağ ve Avusturya devletleri artık Osmanlı ile sınır devleti değildi (Jackh, 2004: 191-192).

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'ndan mağlup ayrılması, Almanya'nın dış politikasını etkilemiştir. Almanya artık Avusturya vasıtası ile Balkanlarda etkili olmayı düşünüyordu. Osmanlı'nın Balkan topraklarından doğu istikametinde geri çekilmesi, Almanya'nın böyle bir politika izlemesine sebep olmuştur. Çünkü Balkanlarda artık Avusturya'nın etkisi daha fazlaydı. Böylece Almanya, Avusturya'da bulunan konsolosluğu ile iletişime geçerek istediklerini bu yol ile iletmışlerdir (Jackh, 2004: 192).

Sonuç olarak, Almanya'nın 1800'lü yılların sonlarından 1900'lü yılların başına kadar Osmanlı Devleti'ni ekonomik, siyasi ve askerî açıdan önemli bir ortak olarak gördüğünü açıklamak mümkündür. Fakat Almanya bunu kendi ulusal ve uluslararası çıkarları adına yapmıştır. Almanya, hem kendi ulusal çıkarı için ekonomik açıdan Osmanlı ile ilişkilerini daha da derinleştirmiş, hem de uluslararası çıkarları için Balkanlarda güçlenme yolunda Osmanlı ile yakın ilişkiler kurmuştur. Aynı zamanda askerî açıdan Osmanlı Devleti'nde Alman askerlerinin görev yapması, Almanya'nın Osmanlı'da siyasi ve askerî anlamda güçlenmesine sebep olmuştur. Bu da Almanya'nın Balkanlar bölgesinde daha kolay hareket etmesine yol açmıştır. Balkan Savaşı'nın ortaya çıkışı da Almanya için ekonomik açıdan çok etkili olmuştur. Çünkü Almanya ve Avusturya ile birlikte savaşa ayırdıkları bütçe oranında artış görülmüştür (Dwight, 1913: 110). Diğer taraftan ise Almanya, silah satışı ile ekonomik kazanç elde etmiştir. Bir sözle Almanya, Balkan Savaşı ile bölgedeki ekonomik, siyasi ve askerî gücünü daha fazla artırmayı başarmıştır. Bu da Almanya için gelecekte Balkanlardaki etkisini güçlendirmeyi sağlamıştır.

2.2. ALMANYA’NIN KOSOVA KRİZİNDE ROLÜ VE TUTUMU

Dünyanın büyük güçleri Balkanlardaki nüfuzlarını güçlendirmek için çaba sarf etmişlerdir. Çünkü bu güçler, dünyanın her bir bölgesinde mücadele vererek kendilerinin daha güçlü olduğunu kanıtlamak istiyorlar. AFC, siyasi ve askerî güç kullanmak yerine daha çok ekonomik etkisiyle başka devletleri kendisine bağlama politikası uygulamaktadır. Özellikle Avrupa devletlerinde Almanya’nın büyük bir ekonomik etkisi bulunmaktadır. Almanya, tarih boyunca Balkanlarda etkili olmak istemiştir. Günümüze yakın bir dönemde Almanya’nın Balkanlarda aktif rol oynaması da buna kanıt olarak gösterilebilir.

Almanya, Bosna ve Kosova krizlerinde kendisinin de bulunmasını istemiş ve bu krizleri önlemek isteyen devletler arasında yer almak istemiştir. Özellikle Kosova olaylarında Almanya’nın izlediği politikalar, onun daha farklı diplomasi kullandığını göstermiştir. AFC kurulduktan sonra ilk kez yeni bir dış politika sergilediği görülmüştür. NATO’nun Kosova’ya askerî müdahalesinde Alman askerlerinin de bulunması, bu devletin önceki yıllardan farklı bir dış politika sergilediğini göstermiştir. Çünkü Almanya, uzun bir aradan sonra ilk kez askerî tatbikatta bulunmuştur (Demirtaş, 2008: 31-53).

Belgrad yönetimi ile Kosova Kurtuluş Ordusu arasındaki savaşın şiddetlenmesi, Almanya’yı da kaygılandırmıştır. Almanya, bu krizin önünü kesmenin tek yolunun iki tarafın da bir araya gelerek siyasi yollar ile halledilmesi olduğunu savunmuştur. Almanya, savaşın durdurulmasını ve her iki tarafın diyalog kurarak ilişkileri normalleştirilmesini istemiştir. Aynı zamanda Almanya devleti, Sırp yönetimine uyarı yapmış, “havuç ve sopa politikası”nı uygulamıştır. Yani bir taraftan Sırbistan’ın savaşı durdurması halinde onların kalkınması için elinden geleni yapacaklarını belirtmiş, diğer yandan ise savaş durdurulmayacaksa askerî müdahale yapılacağına dair uyarı yapmıştır. Almanya hükümeti, Yugoslavya savaşlarından farklı olarak bu kez Sırp yönetimine şans vermeyeceklerini, onları cezalandıracaklarını bildirmiştir.

Çatışmalar devam ederken Almanya, Fransa ile birlikte hareket etmeyi uygun görmüştür. Almanya, Temas Grubu çatısı altında bu sorunun siyasi yollarla çözüleceğini umut etmiştir. 1997 yılında Almanya, Fransa ile ortak Kosova politikası yürütmek için

harekete geçmiştir. Almanya Dışışleri Bakanı Klaus Kinkel ile Fransa Dışışleri Bakanı Hubert Vedrine, birlikte ortak bir karar alarak Kosova'daki savaşı durdurulmasını, Sırp larla Arnavut ların acilen diyaloga geçmesini ve sorunun siyasi yollarla halledilmesini talep etmiştir. Bu sorunun siyasi yollarla çözü lmesinde Ortak karara göre, Almanya ve Fransa savaşı an tarafları bir araya getirecek ve savaşı bittikten sonra onlara kalkınmaları için yardımlar yapılacaktır. Aynı zamanda Almanya ve Fransa Dışışleri Bakanları, savaşı bittikten ve sorun çözü ldükten sonra Sırbistan ile AB arasında ilişkilerin normalleştirilmesine yardım edeceklerine dair Sırp yönetimini bilgilendirmiştir (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1997).

Almanya, Kosova sorununun halledilmesi için çaba sarf etmiştir. Almanya Devleti'nin bu sorunun Kosovalı Arnavutlar lehine çözü lmesini istediğini anlamak mümkündür. Almanya, Sırp yönetimine bölgede çıkardığı karışıklıkları ve sebep oldukları çatışmaları sonlandırmasını istemiştir. Fakat burada ilgi çeken farklı bir mesele vardı. Almanya, Kosovalıların bağımsızlık isteklerini kesinlikle kabul etmemiş ve onların bu taleplerini desteklememiştir. Bunun farklı sebepleri olabilir ama birçoklarının düşüncesine göre, Almanya kendi içinde yer alan etnik azınlıkların veya federe devletlerinin gelecekte bağımsızlık isteme ihtimalinden korkmuştur. Bu yüzden Avrupa'da yer alan devletlerin parçalanmasından ve yeni bağımsız devletlerin ortaya çıkmasından yana olmamıştır. Bu sebeple Almanya, Kosovalıların bu isteklerini desteklememiştir. Hatta dönemin Alman siyasetçileri, Kosovalı Arnavutların bu istek ve taleplerinin mümkün olmayacağını, bu konunun sorunu daha da büyüteceğini ve bağımsızlık taleplerinin boşuna yapıldığını açıklamışlardır. Alman yöneticiler, Kosova'nın Yugoslavya dahilinde yer alan bir arazi olduklarını ve onun Yugoslavya'yı parçalamaması gerektiğini savunmuşlardır. Almanya Dışışleri Bakanı'nın sözlerine göre, Kosova sorununu halletmek için savaşı durdurmak gerekiyordu ama aynı zamanda ona bağımsızlık vermek de yanlış bir karar olurdu (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1997).

Almanya, Kosova sorununun çözü lmesi için her iki tarafı dikkatli olmaya ve savaşı an, şiddetten uzak durmaya çağır mıştır. Almanya, Arnavutların Yugoslavya içinde özerkliğinin geri verilmesinin taraftarı olmuştur. Çünkü Almanya için bu sorunun

çözülmesinin başka bir yolu olmamıştır. Aynı zamanda Almanya, Arnavutlara Sırlarla diyaloga girmesini ve diyalogdan uzaklaşmamayı istemiştir. Almanya hükümeti, Kosovalı Arnavutların şiddetten uzak durmalarını istemiştir, çünkü sadece bu yolla sorun çözülebilirdi. Aynı zamanda şiddet olursa, Arnavutlar uluslararası desteğini kaybedebilirdi. Böylece Almanya, hem sorunun çözülmesi için çaba sarf etmiş hem de Kosova'nın bağımsızlığını önlemek adına bir dış politika sergilemiştir (Süddeutsche Zeitung, 1998).

Almanya hükümeti, Arnavutlara özellikle uyarıda bulunarak şiddete başvurulmamasını istemiştir. Çünkü bu durumda Kosova haksız duruma düşebilir ve uluslararası camiadan desteğini kaybedebilirdi. Rusya'nın her fırsatta Kosova lehine olan kararları veto etmesi zaten durumu zorlaştırmıştır (Süddeutsche Zeitung, 1998).

Kosova sorununun çözülmemesi, Almanya hükümetini gittikçe daha da kaygılandırmıştır. Almanya, Sırp yönetiminin Müslüman Arnavutlara karşı yaptığı vahşilikleri artık siyasi yollarla değil, aynı zamanda askerî güç kullanarak çözülebileceğine inanmıştır. Almanya Dışişleri Bakanı Kinkel, siyasi hamlelerin boşuna gitmesi ve sorunun halledilememesi takdirde askerî güç kullanımına başvurulmasının önemli olduğunu açıklamıştır. O, askerî gücü kullanma ifadelerini sık sık dile getirerek Sırp yönetimine askerî müdahalenin olabileceği tehdidini hatırlatmıştır (Süddeutsche Zeitung, 1998).

Sırbistan yönetimi, Almanya'nın tavırlarını görerek ona karşı suçlama kampanyasına başlamıştır. Sırp yönetimi, Almanya'yı Kosova'nın bağımsızlığına destek vermekte ve Yugoslavya'nın dağılması için çabalar harcamakta olduğunu bildirmiştir. Almanya'nın Sırların yaptığı katliamlara göz yummaması, Sırp yöneticileri kızdırmıştır. Bunun aksine Almanya ise tüm suçlamaların asılsız ve delilsiz olduğunu, Sırbistan tarafının yalan açıklamalarda bulunduğunu bildirmiştir (Frankfurter Allgemeine Zeitung, 1998).

Almanya'da 1998 yılında yapılan seçimlerde iktidar yenilmiş ve onun yerine ana muhalefet partisi Alman Sosyal Demokrat Partisi (SPD) gelmiştir. SPD, Yeşiller Partisi ile koalisyon kurarak yeni hükümeti oluşturmuşlardır. Yeni hükümet iş başına geçene kadar bir önceki hükümet açıklama yaparak, Kosova sorunuyla alakalı fikirlerini yeni

hükümet ile paylaşmıştır. Bunun yanı sıra yeni koalisyon hükümeti de dış politikada Kosova sorununa dikkat ayıracağını ve adaletli kararlar alacağını açıklamıştır. Aynı zamanda Almanya'nın dış politikasındaki Kosova politikasının her zaman gündemde olması için çalışacaklarını açıklamıştır (Süddeutsche Zeitung, 1998).

Yeni hükümet kurulmadan önce, eski hükümet Kosova ile ilişkili bazı kararlar almıştır. 1998 yılında Almanya Bundestagı, NATO güçlerinin Kosova'ya olası bir müdahalesinde yardım edilmesi gerektiğini açıklamıştır. NATO'nun Kosova'ya olası müdahalesi sonucunda Almanya, NATO'ya 14 adet uçak vereceğini açıklamıştır. Almanya Dışişleri Bakanı, Sırp yönetiminin insan hakları ihlali yaptığını ve uluslararası çabaları kulak ardı ederek dinlemediğini belirtmiştir. Bu durumda askerî müdahalenin kaçınılmaz olduğu görülmüştür. Almanya Parlamentosu'nda bu konuyla alakalı oylamada, bir tek Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) karşı çıkmıştır. Onlara göre NATO'nun Kosova'ya askerî müdahalesi, BM'in ve genel olarak uluslararası hukukun çiğnenmesi idi. PDS Genel Başkanı Gregor Gysi, NATO müdahalesini doğru bulmamış ve bunu uluslararası hukukun ihlali olarak değerlendirmiştir (Archiv der Gegenwart, 1998).

Gerhard Schröder'in liderliğinde kurulan yeni hükümet, kendisinden önceki hükümetin Kosova politikalarını desteklemiş ve bu yöndeki dış politikayı devam ettirmiştir. Schröder, hem sorunun siyasi yollarla çözülmesini destekliyor hem de Sırp yönetimine baskı yapılması için askerî müdahalenin olasılığını dile getirmiştir. Genel olarak Schröder başkanlığındaki hükümet, NATO politikaları desteklemiştir. Yeni hükümet, Rusya'nın da Kosova sürecinde yer almasını istemiştir. Çünkü Rusya'nın bölgeye büyük etkisi olmuştur. Bundan başka Rusya'nın BM'de veto kullanması da sorunun çözülmesini engellemiştir. Rusya'nın Slav Sırbistan'ı üzerindeki etkisi, Almanya için bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Almanya, Rusya vasıtası ile Sırbistan'ı zararsızlaştırabileceğine inanmıştır (Die Welt, 1998).

NATO'nun Kosova'ya müdahalesinde Almanya, 1949 yılında kurulduktan sonra ilk kez askerî müdahalede yer almıştır. 1999 yılında yapılmış olan askerî müdahalede Almanya'nın da yer alması, bu ülkenin dış politikasında yeniliklerin ve farklılıkların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çünkü Bosna olaylarında Almanya, yaptırımlardan bile

kaçınırken, Kosova olaylarında direk askerî müdahalede yer almıştır. Bu da kısa bir dönem içinde Almanya'nın dış politikasında değişikliklerin olduğunu göstermiştir. NATO müdahalesi sırasında Almanya, bu askerî müdahalede 15 savaş uçağı ile destek vermiştir. Almanya'nın uzun bir aradan sonra askerî müdahalede yer almasını farklı yorumlarla açıklamak mümkündür. Öncelikle Almanya bir NATO ülkesidir ve savaşa katılma seçimini kullanma hakkına sahiptir. Bundan başka, siyasi çözüm yollarının kapanması, Sırp yönetiminin insan hakları ihlallerine devam etmesi, Almanya'nın böyle bir seçim yapmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra birçok Alman siyasetçileri, Almanya'nın NATO müdahalesinde yer almasını savaşa katılma olarak değil, barış sürecinde yer alma olarak değerlendirmişlerdir. Diğer mesele ise Almanya koalisyon hükümetinin diğer siyasi partilerle uzlaşarak bu kararı alması olmuştur. Yani Almanya'nın NATO müdahalesinde yer almasını sadece iktidar değil, muhalefet de desteklemiştir. Aynı zamanda Bosna Savaşı sırasında Almanya'nın daha pasif politika sergilemesi, Batılı ülkeler tarafından kınanmıştır. Bu nedenle Almanya, kendisinin Batı ülkelerinin güvenli bir ortağı olduğunu göstermek için Kosova krizinde aktif rol oynamıştır. En önemli meselelerden biri de olası bir mülteci akını meselesi olmuştur. Almanya, Kosova Savaşı sonrasında birçok mültecinin Almanya'ya akın etmesinden kaygılanmıştır. Zaten Almanya, Avrupa'da en çok mülteci ağırlayan ülkelerden biri olmuştur. Mülteci akınını önlemek için Almanya, Kosova krizinin en kısa zaman içerisinde sonlanmasını istemiştir (Maull, 2000: 76).

Almanya'nın askerî güç kullanmasını veya başka deyişle askerî operasyonda katkıda bulunmasını başka yorumlarla dile getirenler olmuştur. Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez böyle bir kritik savaşta yer alması, güç kullanımı taraftarlarının desteğini almış, fakat bazılarını kaygılandırmıştır. Almanya Şansölyesi Schröder bile, Almanya'nın değişmiş olan dış politikasındaki bu tutumunu desteklemesine rağmen bunun hızlı bir şekilde değil, daha yavaş bir biçimde olmasını istemiştir (Der Spiegel, No. 15, 1999).

Bazı Alman siyasetçileri, Kosova'ya askerî müdahale konusunu farklı bir şekilde yorumlamışlardır. Kimileri Almanya'nın her iki dünya savaşından ders çıkarmalı

olduğunu ve askerî tatbikatlardan uzak durmalı olduğunu açıklarken, kimileri ise Almanya'nın geçmişte yaptığı hatalardan ders çıkararak şimdi daha doğru kararlar vermeli olduğunu ve gerekirse barış için yapılan askerî operasyonlarda yer almalı olduğunu açıklamışlardır. Bazı Alman politikacıları, Almanya geçmişte siyasi ve askerî açıdan hatalı politikalar yaptığı için günümüzde askerî müdahalelerden uzak durmalı olduğu fikrini yanlış olarak nitelendirmişlerdir. Çünkü yeni dönemde insan haklarını ihlal edenlere karşı savaşmak ve mücadele yapmak, Almanya için gerekli olan bir meseledir. Bu düşüncede olan Alman politikacılarına göre, Almanya, gerekirse barış için yapılan tüm operasyonlarda yer almalıdır (Der Spiegel, No. 15, 1999).

NATO'nun Kosova'ya barış müdahalesinden sonra burada askerî güç bulundurmaının önemli olduğu kanaatine gelinmiştir. Barış müdahalesini NATO'nun "Kosova Gücü" olarak isimlendirilen askerî kolu gerçekleştirmiştir. Almanya buraya kendi askerlerini göndermiştir. Hatta bu askerî birliklerde en fazla asker sayısı Almanya'dadır. Almanya'nın "Kosova Gücü"nde bulunan asker sayısı yaklaşık olarak 3 bini aşmaktadır (Ambasada Gjermane Prishtinë, 2022).

Almanya Federal Meclisi, Kosova Krizi ortaya çıktıktan sonra müzakereler yapmış ve sorunun çözülmesi için çaba sarf etmiştir. Parlamento, 16 Ekim 1998 tarihinde konuyla alakalı özel bir oturum düzenlemiş ve Alman ordusunun NATO kuvvetlerindeki iştirakını meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bu konu ile alakalı önerge parlamentoda tartışılmış ve Kohl hükümeti, yeni oluşturulmuş olan mecliste çoğunluğu sağlamak için çaba göstermiştir. Parlamentodaki müzakerelerde önemli konulardan biri de Alman milletvekillerinin bu konuyla alakalı yasallık ve meşrutiyyetin sağlanmasının tartışılması olmuştur (Meyer ve Schlotter, 2000: 29-30).

Almanya Parlamentosu'ndaki bazı milletvekilleri, BM'in vereceği kararı desteklemesi gerektiğini açıklamıştır. Şansölye Schröder, dönemin NATO ülkelerinin çoğunluğunun sosyal demokrat partilerden oluştuğunu ve bu nedenle de Almanya hükümetinin daha kolay karar verebildiğini, Kosova'ya NATO müdahalesini desteklediğini açıklamıştır. Dönemin SPD parlamento grup lideri ve aynı zamanda Almanya Savunma Bakanı olmuş Rudolf Albert Scharping, çeşitli çatışma durumlarında

devletlerin bununla mücadele edip edemeyeceği sorusuyla uğraşmak zorunda kaldığını söylemiştir. Bu açıklamasıyla Rudolf Scharping, çatışma bölgesine müdahalenin kademeli olarak hukukileştirme sürecinden geçmesini gerekli kılmıştır. Hem eski hükümet hem de yeni hükümet uluslararası hukuk kaygılarını dile getirmiştir. Bu hükümetler, eğer ittifak içinde hareket etme devlet için herhangi bir risk taşıyorsa, bu ittifaklardan kaçınması ve meşru bir zemin sağlanana kadar beklemesi gerektiğini belirtmişlerdir (Meyer ve Schlotter, 2000: 30).

Kosova Krizi döneminde, Almanya Parlamentosu'nda bu kriz ile alakalı bazı tartışmalar gündemde olmuştur. Almanya'nın Kosova'ya müdahale amacıyla NATO ordusuna destek vermesi bazı politikacılar tarafından desteklenmesine rağmen, bazı siyasiler buna kesinlikle karşı çıkmışlardır. Mecliste müzakere olunan konular arasında Kosova'ya müdahale hangi şekilde ve hangi şartlar içerisinde yapılması gerektiğine dair olmuştur. "Kosova'ya müdahale NATO önderliğinde mi, yoksa BMGK kararı ile mi yapılmalıdır?" gibi sorular Federal Mecliste tartışma konusu olmuştur. Aynı zamanda bu müdahalede Almanya'nın yer almasının gerekli olup olmadığı konusu ve Almanya çıkarlarına uygun olup olmaması konusu da tartışılmıştır. Bazı Alman politikacıları NATO'nun müdahalesini gereksiz bulmuş ve BM Güvenlik Konseyi'nin kararlarına uygun bir şekilde hareket edilmesi gerektiğini açıklamışlardır. Onlara göre, tarafları BM Güvenlik Konseyi kararlarına saygı duymasına zorlanması ve kararlarının hayata geçirilmesi için baskıların yapılması, en doğru adım olabilirdi. Hatta şiddete başvuranlara karşı silah ambargosunun uygulanması bile gerçekleştirilebilirdi. Fakat BMGK kararlarında yer alan 42. Maddede şiddet önlemlerinden bahsedilmediği için bunu gerçekleştirmek mümkün görülmemiştir (Meyer ve Schlotter, 2000: 30).

Dönemin Dışişleri Bakanı Joschka Fischer, Kosova'ya ilişkin önergeyi acil bir durum olduğu şekilde onaylayacağını vurgulamıştır. Daha sonraki dönemde Devlet Bakanı olmuş Ludger Volmer tarafından temsil edilen Yeşiller Partisi'nin bir azınlığı, uluslararası hukuku aşmanın kendi kendini zorunlu kılan askerî ittifaklara kapı açacağından korkmuştur. PDS Grup Başkan Vekili Gregor Gysi, karara yönelik eleştirisini daha da keskin bir şekilde özetlemiştir. Gysi, Güvenlik Konseyi'nin çıkardığı

son kararına karşılık olarak, küçük meseleler dahil süreci izleyerek tüm raporları analiz edip son kararı vereceklerini dile getirmiştir. O aynı zamanda, NATO'nun faaliyetlerini kınamış ve onun bu konuyu ele almadan kendi istediği kararı vermesini uluslararası hukuku ihlal ettiğini bildirmiştir.

Uzun süren tartışmalardan sonra Federal Meclis, Alman ordusunun NATO operasyonuna katılması için oylama yapmıştır. Oylama sonucu olarak, 500 milletvekili kanunun lehine, 62 milletvekili aleyhine oy kullanmış ve 18 milletvekili ise çekimser oy kullanmıştır. 1999 baharında yeni Federal Meclis'in kararlarında, sadece PDS ve kırmızı-yeşil hükümet tarafından birkaç milletvekili NATO'nun Kosova operasyonuna karşı oy kullanmıştır (Meyer ve Schlotter, 2000: 31).

1999 yılı Almanya dış politikası açısından önemli bir tarih olmuştur. Çünkü Almanya ordusu, bağımsızlığını kazandıktan sonra ilk kez askerî operasyonda yer almıştır. Almanya, en son İkinci Dünya Savaşı'nda ordusunu aktif kullanmıştır. Almanya'nın NATO müdahalesinde askerî birliklerini bulundurması ülke içinde tartışmalara sebep olmuştur. Çünkü 1991 yılında dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher'in öne sürdüğü teze göre, ülkenin anayasasına dayanarak Almanya, silahlı kuvvetlerinin ülkenin savunması hariç kullanılması yasaklanmıştır. Hans-Dietrich Genscher, hükümetten istifa ettikten sonra 1994 yılında Almanya Federal Anayasa Mahkemesi, bu kanunu incelemiştir. Federal Anayasa Mahkemesi, Anayasanın 24. Maddesinin Alman ordusunun çok taraflı savaş operasyonlarında bulunmasına izin verdiğini açıklamıştır.

Alman ordusunun Yugoslavya'ya karşı askerî müdahaleye NATO kuvvetleri ile birlikte katılması, onun ABD'ye ve batılı ortaklarına güven sergilemesi ve dış politikada yeni bir döneme geçiş yaptığı şeklinde görülmüştür. Bu süreçten itibaren Almanya, kriz yönetimi, barış uygulanması ve korunması gibi konularda sürekli aktif rol almak istemiştir. Fakat bunun askerî faaliyet olmadan yapılabilmesi için zamana ihtiyaç vardı (Krause, 1996: 77-96).

Helmut Kohl liderliğindeki Almanya hükümeti, dengeli siyaset yürütmeyi doğru bulmuştur. Kohl, Almanya ordusunun bir savaş içinde olması kararını yalnız başına

veremeyeceğini ve bunun büyük bir sorumluluk olduğunu biliyordu. Atılacak herhangi bir yanlış karar, Almanya için gelecekte hataların ve eksikliklerin devamını getirecektir. Almanya, bir taraftan ülke içindeki itirazlardan dolayı savaştan uzak durmak istemiş, diğer taraftan ise ülkenin artan uluslararası ağırlığını göz önünde bulundurarak krizi çözme sürecinde yer almak istemiştir.

Kosova Krizi, Almanya için sadece siyasi ve askerî bir kriz değildi. Bu kriz, Almanya'ya mülteci akınının oluşmasına ve böylece ülkenin ekonomik anlamda da sıkıntı yaşayacağına bir işaret idi. Krizin ilk günlerinde bu olaylar Almanya siyasi gündeminde ve kamuoyunda çok az görülmüştür. Dayton Anlaşması sonrasında Almanya, Avrupa'nın yeniden yapılanmasına yönelik yardımları kabul etmesini ve Kosovalı Arnavutları geri göndermesini dile getirmiştir. Aynı zamanda Kosova'nın özerklik konusu da gündeme gelmiştir.

Almanya, sosyalist Yugoslavya'nın uluslararası topluma entegrasyonu politikasını izlemiştir. Aynı zamanda Almanya, bölge ülkelerine uzun vadeli maddi yardımlarda da bulunmak istemiştir. Almanya Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel, Kosova'nın kurucu lideri Rugova'yı Temmuz 1996 yılında Bonn şehrine davet etmiştir. Kinkel, bölgedeki çatışmanın nedenlerini derinden tartışmak ve çözüm yolu bulmak için Rugova ile görüşme yapmıştır. Almanya, Eylül 1997 yılında Kosova krizinin büyüdüğünü ve çatışmanın daha da tırmandığını açıklamıştır. Aynı zamanda Federal Meclis, Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin insan haklarına ve azınlık haklarına saygı gösterilmesinin öncül talep olduğunu belirtmiştir. Yugoslavya, insan hakları ve yeniden yapılanma yardımından hiçbir şekilde yararlanamamıştır. Böylece Kosovalılar, Alman politik vaatleri nedeniyle hayal kırıklığına uğramıştır (Krause, 2000: 3).

Zaman geçtikçe Kosova olayları daha da şiddetlenmiştir. Artık Almanya ve diğer Batılı güçler, askerî güç kullanımının önemli olduğunu açıklamıştır. Özellikle 1992-1997 yılları arasındaki Kosova'daki olumsuz gelişmeler, meselenin ciddiyetini artırmıştır. Herkesi düşündüren şey, 1991 yılından itibaren kanlı çatışmaların ortaya çıkmasına neden olan kişilerin kimlerin olması idi. Federal hükümet, 1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya olaylarında ve 1992-1995 yılları arasında ise Bosna-Hersek olaylarında gerçekleşen

hadiselerin sorumlusunun Sırbistan yönetiminin olduğunu savunmuştur. Batılı devletler, 1991-1997 yılları arasındaki krizleri çözmek için çaba sarf etmiştir, çünkü Kosova'daki gelişmeler sorunların daha da tırmanacağını göstermiştir. 1930'lu yıllarda, yani İkinci Dünya Savaşı öncesinde savaş önleyici tedbirlerin görülmemesi büyük savaşa yol açmıştır. Bu yüzden Batılı devletler bundan yola çıkarak Kosova krizini en kısa zamanda sonlandırmak için harekete geçmişlerdir. Bu ülkelerin böyle düşünmesinin sebebi, 1930'lu yıllarda Adolf Hitler ve Benito Mussolini ikilisinin milliyetçi davranışlarına göre çatışmaların önünün kesilememesi ve diktatörlerin savaşa neden olmasıdır. Çünkü milliyetçi Sırp lider Miloseviç de aynı şekilde hareket etmiştir. Bu nedenle geçmişten ders çıkaran liberal devletler, Miloseviç'i durdurmak ve savaşı önlemek istemişlerdir (Gagnon, 1994: 130-166).

1997 yılında Kosova krizinin gittikçe olumsuz yönde gelişmesi, Almanya dış politikasında da etki yaratmıştır. Almanya, Kosova'daki çatışmaları incelemek ve çatışmaların önlenmesi için müdahale etme gereksinimini kendinde bulmuştur. Almanya Federal Hükümeti, çatışmaların önlenmesi için ve tarafların diyalog kurması için çok taraflı bir politika izlemiştir. Bu nedenle, Almanya'nın AB'nin Ortak Dış Politikası ve Balkan Temas Grubu'nda etkisi daha da artmıştır. Bununla beraber Almanya, NATO'da da önemli bir rol almaya başlamıştır. Dikkat çekici meselelerden biri de Helmut Kohl'un Almanya'nın dış politikada tek başına hareket etmesi ve uzak durma politikasını desteklemesi idi. Federal Hükümetin dış politikada kararsızlığı göz önünde olmuştur. Bir taraftan Kosova krizinin Yugoslavya'nın iç sorunu olduğunu savunan hükümet, diğer taraftan Kosova'nın uluslararası müzakereler sonucunda özerk bir yapıya sahip olması gerektiğini açıklamıştır. Bunun yanı sıra, Başbakan Helmut Kohl, Dışişleri Bakanı Kinkel ve Savunma Bakanı Rühe ile beraber SPD ve Yeşiller Partisi'nin önemli siyasetçileri, Sırp milliyetçiliğinin insani felakete sebep olduğunu ve Almanya'nın buna sessiz kalmayacağını açıklamışlardır. Onlar Bosna-Hersek'teki insani felaketin yeniden tekrarlanmaması için çaba göstereceklerini bildirmişlerdir. Alman politikacılar, Rusya gibi Balkanlarda büyük etki sahibi olan ülkenin uluslararası müzakerelerden uzak tutulmamasını istemiştir. Çünkü bazı Alman politikacıları, Rusya ile anlaşma yapılması takdirde Kosova sorununun çözüleceğine inanmışlardır. Aynı zamanda Almanya devleti,

Kosova'dan göç eden Arnavut kökenli mültecileri kendi topraklarına geri göndermek istemiştir. Bu göçmenler, başta Almanya olmakla Avrupa ülkelerinin ekonomisine olumsuz etki yapmıştır (Krause, 2000: 5).

Balkan Temas Grubu, 24 Eylül 1997'de New York'ta yapılan görüşmelerde Kosova sorununu ilk kez çok ciddi bir şekilde ele almıştır. 25 Şubat 1998'de Moskova'daki başka bir konferansta yapılan açıklamalar, tüm katılımcıların mevcut statükonun bundan sonra devam edemeyeceği konusunda aynı düşüncede olduklarını, fakat diğer taraftan Kosova'nın Sırbistan'dan ayrılmasının da olmaması gerektiğini göstermiştir. Katılımcı devletler, Sırp ve Müslüman Arnavutlar arasında bu bölgede özel bir toprak statüsünün müzakeresinin olmasını desteklediler. Şubat ve Mart 1998'de bir taraftan Sırp polisi ve askerî güçleri ile diğer taraftan KKO birlikleri arasındaki çatışmalar şiddetlenmiştir. Olayların şiddetlenmesine karşılık olarak ABD, ciddi ve sert yaptırımların uygulanmasını istemiştir. Almanya ve Fransa ise taraflar arasında diyaloga ihtiyaç olduğunu ve sorunların BMGK arabuluculuğu ile çözülmesinin doğru olacağını savunmuştur. Fakat Rusya, çatışmaların tırmandığı bir dönemde herhangi bir sert yaptırım yapılmasına karşı çıkmıştır. 9 Mart 1998'de BM'in Yugoslavya'ya silah ambargosu uygulayacağı yönünde bir uyarı gelmiştir. Yugoslavya'ya verilen kredilerin dondurulması ve Sırp politikacılarına ambargo uygulanması gibi daha fazla sert önlemler, Rusya'nın karşı çıkması sonucunda ertelenmiştir.

Temas Grubu ülkeleri, 25 Mart 1998'de yeniden bir araya gelmişlerdir. Buradaki devletler, Kosova krizinin sonlandırılması için yeniden kendi tavırlarını ortaya koymuştur. ABD, Sırp yönetiminin insanlığa aykırı davranışlarına göre sert yaptırımlara maruz kalmasını istemiştir. Almanya, Fransa ve İngiltere hükümetleri ise Sırbistan'ın sert cezalandırılmasına olumlu olarak bakmıyordu. Bu ülkeler, Sırp yönetiminin zamanla doğru adımlar atacağına ve krizin biteceğine inanmışlardır. Diğer taraftan ise bu ülkelere, Rusya'dan gelebilecek herhangi bir olumsuz tepkiyi ve tehlikeleri göz önünde bulundurmışlardır. Aynı zamanda onlar, Rusya ile olan ilişkilerinin bozulmasını istememiştir. Bu görüşmelerde Temas Grubu, silah ambargosu meselesini gözden geçirerek onu onaylamıştır. Fakat çok fazla cezalandırmadan kaçınarak, Sırp yönetimine

iyi niyetlerini göstermesi için dört haftalık bir süre tanımıştır. Bu görüşmeler, her iki tarafı da ateşkes çağrısında bulunmaya çağıran BMGK, 1 Nisan 1998 tarihli kararının kabul edilmesini sağlamıştır. Ancak Rusya'nın ısrarı ve baskıları, Kosova krizinin erken bitmesini engellemeye devam etmiştir (Krause, 2000: 6).

Sırpların Kosova'daki katliamları, Almanya politikacılarının umutlarını yerle bir etmiştir. Çatışmaların şiddetlenmesi, yerinden edilmiş Arnavutların sayısının her geçen gün artmasına neden olmuştur. 23 Nisan 1998 tarihinde milliyetçi Sırp lider Miloseviç'in Müslüman Arnavutlara karşı acımasız ve sert tutumu, yapılmış olan referandumda Sırp halkının da desteklenmesi ile onaylanmıştır. Temas Grubu ülkeleri, krizin daha da şiddetlendiğini görmüş ve 29 Nisan 1998 tarihinde Roma'da bir araya gelmişlerdir. Almanya, bu dönemden itibaren artık uzlaşmacı bir politikanın sürdürülemez hale geldiğini anlamıştır. Kosova Krizi artık Temas Grubu ülkelerini de etkilemiştir. Bu ülkeler, birbirini doğru politika izlememekte suçluyordu. Hatta ABD, Sırp yönetimine daha sert yaptırımlar yapılmaması halinde Temas Grubundan ayrılacağını açıklamıştır. Fransa, ABD'ye hak verirken, Rusya her fırsatta yaptırımlara karşı çıkmıştır. Almanya ise Yugoslavya'ya yapılacak herhangi bir sert yaptırımın diğer ülkelere olumsuz etki yapabileceğine işaret etmiştir. Bunun yanı sıra Alman tarafı, gelecekte müzakerelerin oluşturulabilmesi için sert yaptırımlardan uzak durulması gerektiğini açıklamıştır. Böylece Almanya, denge politikası yürüterek Sırp yönetimine hem baskılar yapmış hem de aşırı yaptırımların uygulanmasını istememiştir. Sonuç olarak, Mart ayının başında yaptırımların uygulanması kararına varılmış ve aynı zamanda yeni çözümler bulmak için müzakerelerin devam etmesi uygun görülmüştür (Krause, 2000: 7).

Mayıs'ta Sırp yönetiminin sert Kosova politikası yumuşamadığı için ve hatta askerî harekâtın daha da artması sonucunda krizin büyüdüğü açıkça görülmüştür. Rusya tarafı ise her fırsatta Sırbistan lehine kararlar vermiş ve açıklamalar yapmıştır. Böylece ABD tarafı, askerî harekât çağrısını yüksek sesle söylemeye başlamıştır. Başkan Bill Clinton, Mayıs ayının hemen başlarında, ABD yönetiminin Kosova'nın ikinci bir Bosna-Hersek Krizi olmasına izin vermeyeceğini ve ABD'nin barış amacıyla bölgeye ordusunu göndermeye hazır olduğunu açıklamıştır (FAZ, 1999).

ABD Dışışleri Bakanı Madeleine Albright, defalarca bu konu hakkında bilgilendirmeler ve açıklamalar yapmıştır. ABD Başkanı Bill Clinton ise Kosova meselesini 25 Mayıs 1998’de NATO Konseyi’ne götürmüştür. Bu konferansta barışçıl bir çözüme duyulan ilgiye vurgu yapılırken, toplantıdaki devletlerin dışışleri bakanları Kosova’nın Arnavutluk ve Makedonya ile sınırlarının güvenliğini sağlanması için sınırlı sayıda askerî birliklerin yerleştirilmesi gibi seçenekleri de değerlendirmişlerdir. Bu meselenin tartışılma sebebi ise Alman delegelerin baskısı olmuştur (IHT, 1998).

Kosova’daki göçmen sorunu her geçen gün daha da olumsuz yönde gelişmeye devam ederken, Haziran 1998’de Almanya Dışışleri Bakanı Kinkel, krizin siyasi yolla halledilmesinden ümidini kesmiştir. O, Kosova’ya askerî baskının yapılmasının ve hatta NATO müdahalesinin gerekli olduğunu açıklamıştır. AB dışışleri bakanları 4 Haziran 1998 tarihli Palermo toplantısında, NATO’nun güney Sırp eyaletine hızlı bir müdahale gerçekleştirilmesinin gerekliliğini açıklamıştır. Bu operasyon dışında, Arnavutluk’a ve Makedonya’ya göç etmiş olan Kosovalı Arnavutlar yerlerine geri gönderilmeli ve onların güvenliği sağlanmalı idi. Almanya, bu konuya özel bir özen göstermiştir, çünkü yaklaşık olarak 140 bin Arnavut göçmen Almanya’ya sığınmıştır. Bu ise Almanya ekonomisine ciddi bir şekilde etki yapmıştır. NATO askerî birliklerinin görevi, özellikle Kosova sınırlarını Makedonya ve Arnavutluk’tan korumasını sağlamak idi. Durum kötüleşmeye doğru giderse, NATO Kosova’ya müdahale etmenin yollarını aramalıydı (FAZ, 1998). İngiliz Savunma Bakanı Robertson, Hollanda Savunma Bakanı Joris Voorhoeve ve diğer batılı politikacılar, Sırp yönetimine karşı açıkça tehditte bulunmuşlardır. Onlar NATO müdahalesini, BM kararı olmadan bile yapabileceklerini sık sık dile getirmişlerdir (FAZ, 1998).

Almanya Dışışleri Bakanı ve diğer Alman politikacılarının bu açıklamaları sadece sembolik bir değere sahip olmuştur. Çünkü bu açıklamalar, hiçbir şekilde gerçeklikle uyuşmamıştır. Bu açıklamalar ile Almanya, hem kendi kamuoyunu Sırp yönetimine karşı savaştığını ve mücadele ettiğini göstermiş, hem de askerî tehditler yaparak Batı devletlerinin yanında yer aldığını göstermeye çalışmıştır. Almanya’nın askerî tehditler yapması, onun gerçekten askerî müdahalede bulunacağı anlamına gelmiyordu. Çünkü

Kosova, uluslararası hukuka göre egemen Yugoslavya'nın toprağı idi. Yalnız egemenlik ihlali veya insan hakları ihlali olduğunda BMGK kararıyla buraya müdahale gerçekleştirilebilirdi. Fakat Rusya'nın her fırsatta bu mesele için veto yetkisini kullanması durumu zorlaştırmıştır. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda herhangi bir askerî müdahalenin anlamsız olduğunu, hatta daha da ötesi riskli olduğunu açıklamak mümkündür. NATO Savunma Bakanları, 11 Haziran 1998'de NATO askerî yetkililerine, Kosova'da şiddet içeren baskıların durdurulması için harekete geçmeleri için talimat vermişlerdir. NATO Savunma Bakanları, aynı zamanda ilerleyen günlerde Arnavutluk ve Makedonya üzerinde hava tatbikatı yapacaklarını duyurmuşlardır (Krause, 2000: 8).

12 Haziran 1998 tarihinde Londra'da yapılan konferansta, Sırbistan yönetimine bazı taleplerde bulunmuşlardır. Bu talepler arasında Kosova'daki şiddete son verilmesi, Sırbistan özel kuvvetlerinin çatışma bölgesinden geri çekilmesi, uluslararası insani yardım organizasyonlarına engel yaratılmaması, Sırpların Arnavutlarla yeniden müzakerelere başlaması, Kosova'ya barış amacıyla yeni bir statü verilmesinin müzakere edilmesi, savaş suçlularının adil bir şekilde yargılanması ve cezalandırılması gibi konular yer almıştır (FAZ, 1998).

16 Haziran'da, Yugoslavya Başkanı Miloseviç, Moskova toplantısında Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin'e, Arnavut halkına yönelik baskıcı politikalarına devam etmeyeceğini, topraklarında hareket özgürlüğünü sağlayacağını ve siyasi bir çözüm arayacağını açıklamıştır. Fakat Miloseviç, Kosova'daki Sırp askerî kuvvetlerini ve polisleri geri çekeceğini açıkça kabul etmediğini dile getirmiştir. Daha önce askerî müdahale yapılmasını savunan Almanya Dışişleri Bakanı Kinkel, artık ilerleme kaydedildiğini ve aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi'nin müdahale yetkisi olmadan hedefin gerçekleşmeyeceğini söylemiştir. Fakat burada bazı devletler arasında anlaşmazlık olmuştur. Bazı ülkeler askerî operasyonları desteklese de bazı ülkeler kesinlikle buna karşı çıkmıştır. Almanya, Fransa, İtalya ve Danimarka, Güvenlik Konseyi yetkisi olmadan askerî operasyonlara karşı çıkmışlardır. Dışişleri Bakanı Kinkel'in yanı sıra Savunma Bakanı Volker Rühe, askerî planlara ilişkin şüphelerini dile getirmiştir. Bu uyarı, Sırpların Kosovalı Arnavutları sınır dışı etme eylemleri karşısında herhangi bir

rahatlama sağlamıştır. Başbakan Helmut Kohl, Güvenlik Konseyi'nde askerî tedbirler için herhangi bir yetkinin olması gerektiğini açıklamış ve bu yönde bir karar alınmasının gerekliliğini söylemiştir (Krause, 2000: 9).

Rusya, Yugoslavya'ya karşı askerî araçların kullanılmasına izin veren herhangi bir BMGK kararını kabul etmeyeceğini belirttiği için ve bununla beraber NATO, bu yetki olmaksızın tek taraflı eylem için oybirliği ile anlaşma sağlanamadığından işler daha zorlaşmıştır. Batı kamuoyunu rahatlatmak için Sırp lider Miloseviç, Batı politikalarının sonuçlarının olduğu izlenimini vermek adına zaman zaman bazı tavizler vermiştir. Nitekim, Kosova'nın Arnavut nüfusunu azaltma ve onları ezme politikası sistematik olarak devam etmiştir.

Başta Alman politikacıları olmakla birlikte, Batılı siyasetçiler aceleci ve farklılaşmamış askerî seçeneklere yönelik baskılarıyla, Batı siyasetinin rahatsızlığını daha da artırmıştır. Medyanın baskıları altında, politikacılar kendilerini askerî harekât çağrısı yapmak zorunda hissetmişlerdir. Genel olarak, kimin ne yapması gerektiği belli değildi. Başka bir deyişle, çatışmalara son vermek için ve milliyetçi Sırpların Müslüman Arnavutları sınır dışı etme politikasını durdurabilmek için etkili bir politika yoktu. Miloseviç'in geri adım atması halinde bu, Batı'nın sert politikasının başarısı olarak nitelendirilecekti. Haziran 1998'in sonunda, Kosova'da geçici bir yumuşamanın olduğu görülmüştür. Bu olay, Temas Grubu'nun 8 Temmuz'da Bonn'da yapılan toplantısında dile getirilmiştir.¹ Fakat geçici barış çok fazla sürmedi. Temmuz ayı sonunda Sırp polisi ve askerî güçleri, Kosova'da daha da şiddetli ve kanlı taarruzlara başlamış ve bunun sonucunda KKO yenilgiye uğramıştır.

Uluslararası toplumun Kosova'daki olaylara tepkisi bu sefer daha öfkeli olmuştur. 24 Ağustos 1998'de Almanya Federal Hükümeti, Almanya'daki Yugoslav banka hesaplarının bloke edilmesi ve Yugoslav iş insanlarına yaptırımların uygulanması gibi çok fazla bir etkisi olmayan önlem paketini hazırlamıştır. Almanya'nın büyük etkisi olmayan yaptırım paketi tartışmalara sebep olmuş ve askerî müdahale konusu yeniden gündeme

¹ Text des Kommuniqués der Sitzung der Kontaktgruppe, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 355

gelmiştir. 13 Ağustos 1998’de NATO Konseyi’nin başka bir oturumunda, Yugoslavya’ya karşı askerî harekât planlarını içeren bir eylem planından bahsedilmiştir. Bu oturumda iki önemli plan tartışılmıştır. Planlardan birisi barış anlaşmasını sağlamak, diğeri ise şiddeti sona erdirmek için NATO tarafından hava saldırılarını kullanılması olmuştur. NATO müdahalesinin gerçekleştirilmesine her fırsatta karşı çıkan Rusya, Batılı güçleri başka bir biçimde askerî müdahale yolunu seçmeye zorlamıştır. NATO hava kuvvetlerinin Yugoslavya’daki hedeflerini Güvenlik Konseyi’nden herhangi bir yetki almaksızın kullanılması seçeneği, giderek daha açık bir şekilde tartışılmaya başlanmıştır (UNHCR/OCHA, 1998).

Güvenlik Konseyi’nin görev süresi konusu, Almanya Dışişleri Bakanı’nın yasal argümanları nedeniyle tartışmalara sebep olmuştur. Almanya Savunma Bakanı Volker Rühe, 16 Ağustos 1998’de “Der Spiegel” adlı dergiye verdiği röportajda yaptığı açıklaması yeniden tartışmalara sebep olmuştur. Onun sözlerine göre, gerekirse Güvenlik Konseyi’nin izni olmadan bile sınır dışı etme politikasına son vermeye zorlamak için askerî harekât yapılmalıdır (SZ, 17 Ağustos 1998). Başta Rudolf Scharping olmakla birlikte, diğer SPD siyasetçilerinin açıklamaları, Almanya’nın ana muhalefet partisinin bile bu konuda hükümeti destekleyebileceğini göstermiştir. Böylece, Güvenlik Konseyi’nin açık bir yetkisi olmaksızın, Yugoslavya’nın egemenliğini ihlal ederek askerî tatbikat yapma meselesi gündeme oturmuştur.

1998 yılının Eylül ayında BM Mülteciler Yüksek Komiseri Ogata, Kosova’da yaklaşık olarak 270’den fazla kişinin evlerini terk ettiğini ve kışın soğuk günlerin yaklaşması nedeniyle büyük bir insani felaketin olacağını açıklaması işleri hızlandırmıştır. BMGK 23 Eylül 1998 tarihinde toplanmış ve Kosova’daki durumun kötüleşmesinden başlıca olarak Sırp yönetimini sorumlu tutan 1199 sayılı Kararı kabul etmiştir. Bu kararda, askerî güçlerin geri çekilmesi, çatışmaların sonlandırılması, mültecilerin kendi evlerine kolaylıkla geri dönmesi ve onların güvenliklerinin sağlanması için fırsatların yaratılması, aynı zamanda Yugoslavya tarafı ile Kosova Arnavutları arasında müzakerelerin başlatılması gibi birçok talepler yer almıştır. Bundan başka 1199 sayılı Karar, Yugoslavya’nın veya Sırp yönetiminin gerçekleştirdiği eylemleri, uluslararası barış ve

güvenliğe karşı bir tehdit olarak nitelendirilmiştir. Önemli olan meselelerden biri ise Rusya'nın bu sefer kararı desteklemeye istekli olması idi. İlk başlarda bu karara karşı çıkan Rusya, olayların baskısı altında Miloseviç'in tutumuna göre karara itiraz etmemiştir. Her seferinde Sırp yönetimini destekleyen ve ona karşı yaptırımları veto eden Rusya'nın bu karara itiraz etmemesi, diğer Batılı güçler için de bir fırsattı. Onlar Rusya'nın bu karara susmasının, Sırp yönetiminin gerçekten haksızlığını onaylamış olduğunu açıklamışlardır. Bu olaydan sadece bir gün sonra, NATO üye devletleri olası bir askerî müdahalenin nasıl yapılacağını tartışmaya başlamışlardır.²

Almanya hükümeti, hala böyle bir yaklaşımın yasallığı konusunda şüpheli olmuştur. Ancak olayların baskısı ve Miloseviç'in radikal tutumu karşısında Kohl hükümeti, 30 Eylül 1998 tarihindeki toplantılarından birinde birkaç Tornado savaş uçağının hazır hale getirilmesi kararının alınmasına neden olmuştur. Bu kararın alınmasında, Gerhard Schröder ve Joschka Fischer ikilisinin büyük rolü olmuştur.³

NATO ülkelerinin büyük bir çoğunluğu, Kosova sorununun çözülmesi için güç kullanımının gerekli olduğunu düşünmüştür. 8 Ekim 1998 tarihinde NATO Konseyi, Sırp yönetiminin uzlaşmazlığına karşın BMGK'den askerî müdahale için doğrudan bir yetkinin olmaması nedeniyle, insani felaketin karşısına geçmek için askerî müdahalenin her an yapılabileceğine karar vermiştir.⁴ Fakat NATO, bu askerî müdahaleyi gerçekleştirmek için yasal gerekçeyi ayrıntılı bir şekilde açıklamamıştır. Bunun nedeni, 19 NATO hükümetinin böyle bir yasal gerekçenin ayrıntılı olarak nasıl görünmesi gerektiği konusunda ortak bir anlaşmaya varılamaması olmuştur. Her bir hükümet, ortak karar temelinde kendi yasal bakış açısını belirlemekte özgür olmuştur. Bununla beraber Almanya Hükümeti, NATO kararının ötesine geçen herhangi bir yasal bildirgesini açıklamamıştır (Krause, 2000: 12).

² Text des Beschlusses der Bundesregierung, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 405

³ Text des Beschlusses der Bundesregierung, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 406

⁴ Text des Beschlusses der Bundesregierung, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 417

NATO, BMGK'nin 1199 sayılı Kararının gerçekleştirilmesi için askerî güç kullanmakla tehdit ettikten sonra, bu sefer ABD tek başına hareket ederek, Sırp yönetimini geri adım atmaya ikna etmeye çalışmış ve geri adım atılmaması halinde askerî gücünü kullanacağı yönünde tehdit etmiştir. ABD'li politikacı Richard Holbrooke, Sırp lider Miloseviç ile Belgrad'da görüşme yapmış ve birkaç gün süren müzakereler sonucunda 13 Ekim'de ateşkes yapılması kararına gelinmiştir. Bu olay, NATO'nun Yugoslavya'ya karşı hava saldırısı yapmaya hazırlandığı bir döneme denk gelmiştir. Sonuç olarak, Sırp yönetimi, güvenlik güçlerini ve polis gücünü geri çekmiş ve kendi evlerinden başka yerlere göç etmeye mecbur kalan birçok mülteci evlerine geri dönebilmiştir. Slobodan Miloseviç, 2 bin kişilik AGİT gözlemcisinin ve hatta NATO havadan gözetleme misyonunun faaliyetini de kabul etmiştir.

Almanya Federal Hükümeti, bu gelişmelerden bir müddet sonra Temas Grubu vasıtasıyla haberdar olmuştur. Bu anlaşma, Dışişleri Bakanlığı ve Savunma Bakanlığı tarafından büyük bir şaşkınlıkla karşılanmıştır. KKO, bu müzakereleri protesto etmiş ve hiçbir şekilde katılmamıştır. AGİT misyonunun görevleri ise belirsiz bir biçimde belirlenmiştir. Bir grup politikacı, bu anlaşmanın sonuçsuz kalacağını ve hatta Miloseviç'in yeniden sert politikaya geri döneceğini düşünmüştür (Krause, 2000: 13).

ABD, Miloseviç'e baskıları sürdürmek için NATO ülkelerinden gerektiği halde askerî müdahale etmelerini istemiştir. Almanya Parlamentosu, Almanya ordusunun konuşlandırılmasını mümkün kılan bir kararı en kısa sürede kabul etmeliydi. 28 Eylül 1998 tarihinde Almanya Parlamento seçimlerinin sonuçlarına göre, Federal Meclis'te Schröder hükümeti için çoğunluk sağlanmıştır. Gerhard Schröder ve Joschka Fischer, önceden kabul gören kararın 14. Federal Meclis'e bırakılmasını istemiştir. Fakat ABD, eski Federal Meclis'ten bir karar çıkması için baskı yapmıştır (Krause, 2000: 13). Böylece 13. Almanya Parlamentosu, 16 Ekim 1998 tarihinde Kosova'da insani bir felaketi önlemek için NATO tarafından planlanan hava operasyonlarında silahlı kuvvetlerin kullanılmasını yönünde olumlu bir karar vermiştir. Bu kararın alınması, parlamentonun oy çoğunluğuna dayanmaktaydı. Oylamada 500 milletvekili evet, 62 milletvekili hayır

demış ve 18 milletvekili çekimser oy kullanmıştır.⁵ Kanun teklifi yapıldıktan sonra tartışma sırasında, tüm grupların temsilcileri bu onayın sadece sınırlı bir hava kuvvetleri operasyonları için geçerli olduğunu belirtmişlerdir.

Almanya'nın Kosova Krizi çözümüne yönelik önemli politikalarından biri de Fischer Planı olmuştur. Fischer Planı, Schröder hükümeti döneminde Almanya Dışışleri Bakanı olmuş Joschka Fischer tarafından hazırlanmıştır. Almanya'nın AB siyasi liderliğini üstlenmesi, onun bu krizi çözmesi için sorumluluğunu daha da artırmıştır. 14 Nisan'da Almanya Dışışleri Bakanı Fischer, Kosova krizinin çözümünü diplomatik yolla kolaylaştırmayı amaçlayan bir barış planı hazırlamıştır. Bu plana göre, Rusya'yı da diplomatik müzakere sürecine dahil etmek gerekmiştir. Rusya, krizin çözüm sürecinden kenarda kalmamalı ve hatta G8'e davet edilmeliydi. Almanya'nın Rusya'yı G8'e davet etmek istemesinin bir diğer sebebi, Almanya'nın G8'de başkanlığı elinde tutması idi. Fischer planının amacı, Rusya'nın da bu iş birliği içerisinde yer almasını temin ederek, hava saldırılarına son verilmesi gereken bir Güvenlik Konseyi kararı hazırlamaktı. Fischer planında belirtilmiş olan bazı şartların yerine getirilmesi önemli olmuştur. Fischer planında tüm Sırp ordusunun ve militer güçlerinin geri çekilmesi, KKO'nun tüm silahlarını teslim etmesi ve savaşı durdurması, yerlerinden edilen mültecilerin geri dönüşlerinin sağlanması, NATO önderliğinde uluslararası bir barış gücünün Kosova'da barışı sağlaması ve koruması, Kosova'nın nihai bir siyasi çözümüne kadar geçici bir barışçıl yönetimin kurulması ve Kosova'yı yeniden inşa etmek için uluslararası yardım programlarının hazırlanıp uygulanması gibi şartlar yer almıştır. Bu kararın kabul edilmesinden sonra NATO, Sırp yönetimine ordusunu geri çekmek için bir fırsat vererek hava saldırılarını 24 saat askıya alma kararı vermiştir. Fischer planı, AB dışışleri bakanları tarafından 8 Nisan 1999 tarihinde Almanya başkanlığında Lüksemburg'da hazırlanan taleplere uygun olmuştur. İlk başta Rambouillet anlaşmasının Fischer planına dahil edilmesi düşünülmüştür, fakat sonra bu plan iptal edilmiştir. Fischer planının AB, ABD'de incelenip onaylanması sadece birkaç gün sürmüştür (Krause, 2000: 18).

⁵ Text des Beschlusses der Bundesregierung, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 417

Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin, Rusya'nın müzakerelerden dışlanma tehdidini önlemek istediği için bu teklifi kabul etmiştir. Yeltsin, pragmatik siyasetçi olan eski Başbakan Viktor Chernomyrdin'i özel elçi olarak atamıştır. Böylece bu mesele, oldukça milliyetçi Dışişleri Bakanı İgor İvanov'un elinden alınmıştır. 6 Mayıs'ta Fischer planı, G8 dışişleri bakanlarının Petersberg'deki toplantısında esasen kabul edilmiştir. Rusya, ancak bombalama sona erdikten sonra siyasi bir çözüm olabileceğini dile getirmiştir. G8 toplantısından sonra Chernomyrdin ve Ahtisaari görüşmeler yapmış ve bu bölge için kendi milli çıkarlarını müzakere etmişlerdir. Mayıs ayından itibaren görüşmeler olumlu yönde gelişmiştir. Görüşmeler sonucunda Yugoslav Devlet Başkanı Miloseviç, ilk başta Sırp askerî birliklerinin geri çekilmesini kabul etmiştir. Bundan sonra Kosova'daki direnişinden vazgeçmiş ve en sonunda NATO'nun bölgedeki önemli rolünü kabul etmiştir. Sırp lider Miloseviç'in tek isteği, Kosova'nın YFC'nin yasal olarak bir parçası olacağına dair söz verilmesi idi. Aynı zamanda Rusya, uluslararası askerî varlıkta yer almalıydı. 3 Haziran'da Yugoslavya Parlamentosu, G8 grubunun önerdiği teklif belgesini kabul etmiştir. Aynı gün Finlandiya Cumhurbaşkanı Ahtisaari, Köln şehrinde AB zirvesinde Slobodan Miloseviç'in de bu teklifi kabul ettiğini ve belgeyi onayladığını açıklamıştır. 9 Haziran'da Makedonya'nın Kumanova bölgesinde NATO ile Yugoslavya arasında, Yugoslav askerî güçlerinin geri çekilmesine ilişkin askerî bir anlaşmanın imzalanmasının ardından, NATO güçleri hava saldırılarını durdurma kararı almıştır. 10 Haziran'da BMGK, G8 belgesini ve askerî anlaşmayı onaylayan 1244 sayılı Kararı kabul etmiştir. Rusya ve Çin, 1244 Kararı'nın ancak NATO kuvvetlerinin hava saldırılarının sonlandırılmasından sonra kabul edilmesi adına ısrar etmiştir (Krause, 2000: 1).

Haziran 1999'da Alman dış politikasının ciddi bir başarısı göz önündeydi. Almanya, diplomatik başarısı sayesinde Rusya'yı Yugoslavya'nın daha da yakınlaşarak müttefik olmalarını engellemiş ve sorunların daha da keskinleşmesinin önüne geçmiştir. Aynı zamanda Almanya, Rusya'nın bu yönde ılımlı bir politika izlemesine ve Fischer planına engel yaratmamasına sebep olmuştur. Almanya'nın bu kriz yönetiminde başarılı iştiraki, Sırp yönetimini de doğru yola çekmiş ve Arnavutlara karşı şiddetini önlemiştir. Slobodan Miloseviç'in Haziran ayında anlaşmış olmasına aslında hangi faktörün etkili

olduğu konusunda belirsizliğini korumaktadır. Birçok düşünceye göre, Rusya'nın tarafsızlığına ilişkin hayal kırıklığı çok önemli bir rol oynamıştır.

NATO kuvvetlerinin bazı operasyonları Batı ülkelerinde itirazla da karşılanmıştır. Örneğin, NATO güçlerinin hava saldırılarına göre bombalanan Sırp ve Arnavut sivillerin ölümü, NATO'nun başarısızlığı olarak nitelendirilmiştir. Almanya'nın Fischer Planı ise buna karşın en iyi plan olarak düşünülmüştür. Zaten Almanya'da, NATO bombalamasına karşı kızgınlık her geçen gün artmıştır. Yeşiller Partisi'nden olan Joschka Fischer'in, partisinin 13 Mayıs'ta gerçekleştirilen özel bir toplantısında NATO bombardımanına karşı çıkan birisinin kulağına bir torba boya fırlatması, zor anların yaşanmasına sebep olmuştur. Bu karışıklıklardan hemen sonra üyeler, ateşkes çağrısı yapan bir karar üzerinde anlaşmışlardır (NZZ, 1999).

ABD ve İngiltere'de her geçen gün daha fazla talep edilen kara kuvvetlerinin kullanılması, Fischer planına alternatif olarak görülmüştür. Bunun tam tersi, Alman politikacılar kara kuvvetlerinin kullanılmasının mümkün olmadığını açıklamışlardır. Başbakan Schröder dahil olmakla herkes, kara birliklerinin konuşlandırılmasının mümkün olmadığını belirtmişlerdir. Fakat bu politikacıların hiçbiri, Almanya'nın NATO'nun askerî müdahalesini veto edeceğini açıklamamıştır.

Sonuç olarak, Almanya'nın Kosova krizi sürecinde diğer büyük devletler kadar önemli bir role sahip olduğunu açıklamak mümkündür. Bir taraftan Kosova'yı Yugoslavya'nın bir parçası olarak gören ve Kosova'nın bağımsızlığını desteklemeyen Almanya, diğer taraftan Yugoslavya'nın egemen topraklarına askerî müdahalede bulunan NATO'ya yardım etmiştir. Aynı zamanda Fischer Planı, Kosova sorununu çözülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Tek başına Kosova'yı istikrara kavuşturmak mantıklı görülmediği için, Güneydoğu Avrupa için bir istikrar paktı fikri geliştirilmiştir. Almanya Devleti, bu dış politikası ve diplomasisi ile AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası'na önemli bir katkı sağlamıştır. Almanya'nın krizlerde her zaman ABD ile ortak hareket etmesini de vurgulamakta fayda vardır. Böylece AFC, ortak dış ve güvenlik politikasını derinleştirme yönünde diplomasisini güçlendirerek önemli bir adım atmış olmuştur.

2.3. ALMANYA KAMUOYUNUN KOSOVA OLAYLARINA TEPKİSİ

Bazı sıradan vatandaşlar, dış politika konusunda iyi bilgi sahibi değildir ve onlar sağlam temellere dayanan düşüncelerden uzaktırlar. Bu vatandaşlar, duyguları tarafından yönlendirilmelerine izin verirler. Bu da birçok politikacıların dış politika ve güvenlik politikası geliştirmelerini zorlaştırır. Liberal perspektiften bakıldığında kamuoyu, seçkinlerin dış politika kararlarını etkileyen bir faktör olarak görülmektedir. Bu etki, tamamen faydalıdır. Vatandaşlar savaşın yükünü taşımak zorunda kalacak ve bu nedenle her zaman barışı savunacaklardır (Kant, 1975: 205-206).

Sıradan vatandaşlar da dış politika konularında bağımsız olarak fikir sahibi olabilmektedir. Askerî güç kullanımı gibi dış politika olaylarının korkuyu tetikleyebileceği ve bunun da vatandaşların dış ve güvenlik politikası düşüncelerini etkileyebileceği bugüne kadar ihmal edilmiştir. Bu nedenle korku, dış politika olaylarının vatandaşların kanaat oluşturma üzerindeki etkilerine aracılık eden bir faktör sayılabilir (Boehnke ve Macpherson 1989, 227-245).

Bu tez çalışmasının önemli konularından biri de Kosova Krizinin Alman kamuoyuna etkisidir. Korkunun Almanların 1999 Kosova Savaşı'na yönelik tutumları üzerindeki etkilerini araştırmak ve kamuoyunun bu krize verdiği tepkiyi incelemek, tez çalışmasının niteliğine daha fazla katkı sağlayacaktır.

Çevresel tehditler, devletlerin parçalanması, savaşlar veya terör saldırıları gibi siyasi olaylar, kamuoyunu etkilemektedir. Bunun gibi olaylar, insanların karar verme şeklini değiştirebilmektedir. Bununla beraber, bunun gibi olaylar insanların aklında daha iyi veya daha kötü fikirlerin oluşmasına sebep olabilmektedir. Alman literatüründe bu çatışmaya kamuoyunun tepkisi şimdiye kadar büyük bir ölçüde ihmal edilmiştir.

Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrasında ilk kez askerî bir operasyonda yer alması, sadece Alman kamuoyunun değil, tüm dünyanın ilgisini çekmiştir. Yeşiller Partisi, NATO tatbikatına karşı çıkma propagandasını yapmıştır. Fakat iktidara geldikten kısa bir süre sonra, SPD ve Yeşiller, BM yetkisiyle muharebe operasyonlarının yapılmasını savunmuşlardır. Böylece SPD'nin ve Yeşillerin liderliğinde Alman ordusunun

uluslararası konuşlandırılması konusunda anlaşma sağlanmıştır. Kosova ihtilafı Yeşiller Partisi için çok önemli bir sınav olmuştur. Parti, 13 Mayıs 1999 tarihinde özel bir parti konferansı düzenlemiştir. Bu konferansta NATO bombalama kampanyasının derhal ve koşulsuz olarak sonlandırılması taraftarları 318 oy verirken, buna karşı çıkanlar ise 444 oy vermiştir. Böylece parti içi anlaşmazlıklar, Yeşiller Partisi için Kosova krizini daha da sorunlu hale getirmiştir (Klein ve Falter 2003: 192).

Bu temelde, korkunun siyasi görüşlerin oluşumuna etkisine ilişkin beklentiler doğrulanabilir. Bu tez doğruysa, korku Sırbistan'a karşı hava savaşının onaylanmasından yana olmalıdır. Diğer taraftan, farklı bir bireysel fikir oluşturma modeline dayanan politika tezi, Kosova savaşına ilişkin korkunun NATO hava saldırılarına ve Almanya ordusunun konuşlandırılmasına yönelik onayı azalttığını ve Avrupa'da koşulsuz ateşkesin desteklenmesini ve savaşın durdurulmasını desteklediğini öne sürüyor. NATO operasyonlarının durdurulması talebiyle alakalı olarak durum daha da karmaşık olmaktadır. Çünkü bu fikir Birlik 90/Yeşiller Partisi liderliğindeki politikacılar tarafından yaygınlaştırılmıştır, fakat Dışişleri Bakanı Fischer buna karşı çıkmıştır.

NATO bombalamalarının sivil kurbanlarının görüntüleri Alman halkını endişelendirdiğinden, müdahalenin onayı Batı Avrupa'da gittikçe azalmıştır. Doğu Almanya'da yaşayan vatandaşlar, NATO ve ABD hakkında Batı Almanya'da yaşayan vatandaşlardan daha olumsuz düşüncelere sahiptir. Aynı zamanda, yeni federal eyaletlerde siyasi partilerle bağlar, eski federal eyaletlere göre daha az yaygın olmuştur (Schoen ve Weins 2005: 222).

Balkanlar'daki çatışmalar, özellikle Kosova Krizi, Almanya kamuoyunda farklı tepkilerle karşılaşmıştır. Ama genel olarak, Alman kamuoyu Kosova'daki savaşta Almanya ordusunun faaliyet göstermesine farklı tepkiler göstermiştir. Başka bir deyişle, Almanlar kendi ülkesinin Kosova savaşında iştirakına olumlu bakmamışlardır. Mayıs 1999'da eski federal eyaletlerde yüzde 58'i, yeni federal eyaletlerde yüzde 70'i bu olaylara karşı çıkmıştır. Aynı zamanda Doğu Almanlar Batı Almanlardan askerî müdahale konusunda çok daha şüpheli yaklaşmışlardır. Mayıs ayının başında, Doğu Almanların yaklaşık olarak yüzde 70'i koşulsuz ve tek taraflı bir NATO ateşkesini desteklemiştir. Eski

federal eyaletlerde ise, yaklaşık olarak yüzde 60'ı NATO harekâtını onaylamış ve sadece yüzde 45'i muharebe operasyonlarının tek taraflı olarak kesilmesi çağrısında bulunmuştur. Yugoslavya'da Almanya ordusunun kullanımı söz konusu olduğu zaman, Doğu ve Batı Almanlar arasındaki farklılıklar daha azdır. Çünkü bu konu, ülkenin her iki tarafında da büyük bir çoğunluk tarafından reddedilmiştir. Alman askerlerinin Yugoslavya'daki operasyonlara katılıp katılmaması gerektiği sorulduğunda net bir şekilde reddedilmiştir. Özellikle, Doğu Almanya'daki ret cevapları, Batı Almanya'daki ret cevaplarından daha fazla olmuştur. Bu da büyük ihtimalle temel siyasi yönelimdeki farklılıklarla bağlantılı olacaktır.

Doğu Almanlar savaş korkularını Batı Almanlardan çok daha fazla ifade etmiş ve bununla beraber hava savaşı ve kara savaşının olası bir tırmanması konusunda Batı Almanlardan önemli bir ölçüde daha şüpheci olmuşlardır. Bu sorgulara katılanların cinsiyetinin incelenmesine büyük önem verilmiştir, çünkü dış politika konularının algılanması ve değerlendirilmesinde kadınlar ve erkekler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Kadınlar, çatışmaları çözmek için askerî güç kullanımını erkeklerden daha az savunuyorlar. Kadınlar NATO'nun Yugoslavya'ya yönelik hava saldırıları konusunda erkeklerden daha şüphelidirler ve Almanya ordusunun kullanılmasını erkeklerden daha fazla şiddetle reddederler (Sapiro ve Conover 1993: 1079-1099). Almanya'da diğer milletlerde de olduğu gibi yaş faktörü de göz önünde bulundurulmalıdır. Dış politika ve güvenlik konusunda yaşlı ve genç nesil arasında farklı tepkiler ve düşünceler ortaya çıkabilmektedir. Bunun yanı sıra, eğitim seviyesinin farklılıkları da kamuoyunun sorguda farklı cevaplar vermesine neden olmaktadır. Birçok insan için dış politika meseleleri günlük deneyimlerinden o kadar uzaktır ki, bu meselelerle yoğun bir şekilde ilgilenmezler ve kendi fikirlerini geliştirirler. Aynı zamanda siyasi parti bağlılığı da bu insanların düşüncelerine önemli bir şekilde etki etmektedir. Kosova savaşına yönelik kamuoyunun düşüncelerini, anlatılan konuları göz önünde bulundurarak incelemek gerekmektedir.

40 yaştan daha genç katılımcıların NATO müdahalesini destekleme oranının 70 yaş ve üzeri yaştaki katılımcılara göre daha yüksek olduğu öne sürülmektedir. Askerî

müdahaleyi eleştirenlerin, genel olarak 1929 veya daha önce doğmuş kişiler olduğu ortaya çıkmıştır. Sorguda iştirak eden en yaşlı grup savaşın olmasına ve mevcut savaşa katılımı reddetmiş, ona karşı çıkmıştır. Yaşlı neslin savaşa karşı çıkmasına sebep olarak, İkinci Dünya Savaşı'nın kötü bir hatırasının bıraktığı izler ve savaşın acıları gösterilebilir (Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 2006: 13).

İdeolojik olarak, Almanya kamuoyunda farklı düşünceler vardır. Sağcı veya solcu olmasına bakmaksızın insanlar bireysel olarak savaşa olumlu veya olumsuz bakmışlardır. Örneğin, 1999'da Batı Almanya solunun destekçisi olan Daniel Cohn Bendit gibi tanınmış isimler, yeni bir Auschwitz'in önüne geçmenin gerekliliği argümanı ile askerî güç kullanımını teşvik etmişlerdir. Buna karşın, solculuğun geniş yayıldığı Doğu Almanya'da ise önemli söz sahibi olan solcu elit insanlar, Almanya ordusunun savaşa katılmasına kesinlikle karşı çıkmışlardır.

Kamuoyunda siyasi parti bağlılığı faktörü de Kosova krizine farklı yönden bakılmasına neden olmuştur. Örneğin, Batı Almanya'da Yeşiller Partisi'nin destekçileri Kosova'ya hava müdahalesini SPD, Yeşiller, CDU/CSU veya FDP dışında herhangi bir partiyle özdeşleşmeyen insanlardan daha eleştirel görmektedirler. Eski federal eyaletlerde, Yeşiller Partisi'nin destekçileri, partilerinde defalarca tartışılan Kosova'ya Almanya'nın müdahalesi önerisini diğer insanlardan çok daha fazla desteklemişlerdir. Diğer taraftan, Birlik ve FDP destekçileri, bu öneriyi şiddetle reddetmişlerdir. Genel olarak, siyasi parti bağlılığı, insanların Kosova krizine olan düşüncelerine çok fazla etki göstermemiştir. Sadece Doğu Almanya'daki Birlik ve PDS destekçileri arasında siyasi parti sebebiyle etkilenmeden söz edilebilir. Sonuç olarak, parti sadakati etkileri oldukça zayıf olarak görülmüştür (Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 2006: 14).

Korku, Batı Almanya'da Yugoslavya'ya karşı ve Doğu Almanya'da istatistiksel olarak önemli ölçüde hava savaşına karşı eleştirel bir tutumu destekleme eğilimindedir. Doğu Almanya'daki etkiler sadece istatistiksel olarak önemli değildir. Doğu Almanlar arasında Kosova'daki NATO müdahalesine verilen destek üzerinde korkunun açıkça olumsuz bir etkisinden söz edilebilir. Genel olarak kara kuvvetlerinin kullanımını mı yoksa Yugoslavya'da Almanya ordusunun kullanımını mı sorulduğunda, korku en

azından Batı ve Doğu Almanlar üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olma eğilimindedir. Alman ordusunun konuşlandırılması fikrini destekleyen Doğu Almanlar arasında da açıkça olumsuz bir etki görülmektedir. Diğer taraftan, Batı Almanlar arasında yalnızca etkiye yönelik bir eğilim gözlemlenebilir (Zeitschrift für Internationale Beziehungen, 2006: 14-15).

Sonuç olarak, Alman kamuoyunda savaş korkusunun Almanların, özellikle de Doğu Almanların 1999 Kosova savaşına yönelik tutumlarını etkilediği görülebilir. Kosova savaşının ortaya çıkardığı korku hissiyatı, düşmanlıkların devam etmesine veya tırmanmasına karşı çıkan ve tek taraflı ateşkes lehinde olan vatandaşlara etki göstermiştir. Alman vatandaşlar, SPD, CDU/CSU, FDP ve Birlik 90/Yeşiller'in desteklediği Kosova savaşına müdahaleden yüz çevirmişlerdir. Kosova ihtilafındaki korkunun etkisi, vatandaşların liberal fikre daha çok uymasına ve ona yakın olmasına sebep olmuştur. Kosova savaşının Alman kamuoyunda yol açtığı korku, hükümetin askerî güç kullanmasına ve gerilimi düşürmeye yönelik desteğine karşı olumsuz bir duruşu desteklemiş görünmektedir. Bu nedenle, hükümetin gerçekleştirdiği askerî harekâtın Alman halkının desteğini kaybetmesine ve bir dereceye kadar kendi meşruiyetini kaybetmesine katkıda bulunan bir faktör olarak kabul edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDE ALMANYA-KOSOVA İLİŞKİLERİ

Almanya'nın tarihten günümüze dek yayılcılık politikaları, onun birçok devletle ilişkilerinin güçlenmesini sağlamıştır. İster geçmiş dönemlerde askerî güç sayesinde isterse de günümüzde yumuşak güç sayesinde olsun birçok ülkede etki gösterebilmiştir. Almanya'nın Balkanlarda yayılcılık politikası geçmişten günümüze önemli bir mesele olmuştur. Günümüzde de Almanya'nın Balkanlarda ister siyasi ister ekonomik anlamda olsun, önemli etkileri bulunmaktadır. Kosova savaşında etkili olan ve aktif rol oynayan Almanya, 1999 yılından günümüze dek bu ülke ile ilişkilere önem vermiştir. Bu bölümde Almanya ile Kosova arasında siyasi ve ekonomik ilişkilerden söz edilmiştir.

3.1. ALMANYA-KOSOVA SİYASİ İLİŞKİLERİ

Avrupa bölgesinde istikrara yönelik yaklaşım, Almanya için değişmez bir politika olmuştur. Almanya Federal Hükümeti, Avrupalı ortaklarıyla birlikte bölge ülkelerini reform yolunda desteklemeye devam edeceğini açıklamıştır. Almanya bu politikaları izlerken, tek tek ülkelerin ve bir bütün olarak bölgenin ihtiyaçlarını dikkate alan siyasi, ekonomik ve güvenlik politikası önlemlerini kullanan kapsamlı bir stratejiye uygun olarak hareket etmiştir. Almanya'nın 2000-2001 yılı için "Balkan Devletleri ve Güneydoğu Avrupa için Genel Strateji"de, "temel çıkarlar" olarak tanımladığı hedefler, "kriz yönetimi, yeni çatışmaların önlenmesi ve ülkenin istikrara kavuşturulması" olarak gösterilmiştir. Almanya, Güneydoğu Avrupa'da yeni çatışmaları önlemeyi ve bölge ülkelerinin AB'ye entegrasyonunu sağlamayı amaçlayan bir siyasi ve ekonomik istikrar politikasını izlemiştir. Avrupa entegrasyonu, Almanya'nın Güneydoğu Avrupa'ya yönelik

politikasında “temel ilgi alanı” olarak bilinmiştir. Yapılacak ilk şey, bu bölgeyi AB ile yakınlaştırmaktır. Bir sonraki dönemde arzu edilen Avrupa yaklaşması, “entegrasyon” olarak değişmiştir. 2006 yılında bu, “bölgedeki tüm ülkelerin AB’ye entegrasyonunu sağlamak” olarak formüle edilmiştir. Almanya hükümetinin bu çıkarlarına ilaveten, 2002 ve 2003 yıllarında Güneydoğu Avrupa ülkeleri ile ekonomik alanda iş birliğinin güçlendirilmesi de önemli bir konu olmuştur. Tüm bunların yanı sıra, Almanya’nın bölge ile alakalı diğer önem verdiği meselelere demokratik ve anayasal yapıların geliştirilmesi, bölgedeki azınlıkların korunması, iktisadi reformlar ve özelleştirme, mülteci sorununun halledilmesi gibi konular da dahil olmuştur (Krämer, 2009: 89-90).

Bölgesel iş birliği ile alakalı Almanya, “bölgesel bir siyasi sürecin başlamasını” önemli kılmıştır. Bu sürecin amacı, ikili ve çok taraflı siyasi anlaşmalar olmuştur. Bu süreç, başlangıçta Kosova ve komşuları ile sınırlı idi. Daha sonraları ise tüm bölgeyi kapsamıştır. İlk başta enerji ve ulaşım gibi meselelerde iş birliği teşvik edilmeliydi. İlerleyen süreçte ise terörle mücadele, azınlık problemlerinin çözülmesi, silahsızlanma gibi konular, esas meseleye dönüşmüştür. Silahsızlanma planında, büyük askerî teçhizatının kontrolü ve küçük silahların azaltılması başlıca konular olmuştur. Daha sonraları ise buna, silahların yasadışı ticaretinin önlenmesi ve yasal stokların kontrolü ve korunması da eklenmiştir. Paramiliter özel polisin kademeli olarak silahsızlandırılması da Almanya’nın çıkarlarına uygun olmuştur (Krämer, 2009: 91).

Almanya, 2005 yılında Güneydoğu Avrupa ülkeleriyle eğitim, araştırma ve kültür alanında iş birliğine duyulan ilgisini ilk kez dile getirmiştir. Eğitim ve öğretim sektörünün teşvik edilmesi, sivil toplumun güçlendirilmesi, medyanın güçlendirilmesi, demokratik yapıların inşa edilmesi, bölgede akademik ağ oluşturulması gibi meseleler Almanya’nın çıkarlarına uygundu. Böylece Almanya, bu bölgede kendisinin yumuşak gücünü etkili hale getirmiştir. Almanya hem okullarda hem okulların dışında Almanca’nın rolünü yükseltmeyi önemli kılmıştır. Güneydoğu Avrupa’daki genel Alman çıkarları süreklilik ile karakterize edilmektedir. Bu, Almanya’nın bölgeye yönelik politikasının uzun vadeli olmasına işaret etmektedir. Bununla beraber farklı değişiklikler de olmuş ve yeni siyasi öncelikler eklenmiştir.

1999 ve 2007 yılları arasında Almanya'nın Kosova politikası aynı zamanda Almanya-Sırbistan politikasına uygundu. Kosova, BM yönetimi altında olmasına rağmen, siyasi statüsü nihai olarak kesinleşene dek Sırbistan'a ait olmuştur. Miloseviç'in 2000 yılında seçimlerle görevden gitmesi ve Haziran ayında savaş suçları mahkemesine sevk edilmesi, Almanya için Sırbistan ile iş birliği içinde yeni bir sayfa açmıştır.

Almanya hükümeti, Kosova sorununun siyasi yollarla çözülmesi için ilk başta Sırbistan'ın siyasi yapısının değişmesini ve demokratik yapının oluşmasını savunmuştur. Almanya, Sırbistan ve Karadağ'daki reform sürecini AB İstikrar Paketi çerçevesinde ve ikili iş birliği yoluyla desteklemiştir. Özellikle demokrasi ve ekonomi alanları başlıca konular olmuştur. Demokratik yapıların teşviki ile ilgili olarak Almanya, anayasada, yargı ve polis sisteminde gerekli reformlara işaret etmiştir. Almanya hükümeti, Sırbistan'daki siyasi yapının değişmesi için de yardımlar yapmış ve tavsiyelerde bulunmuştur (Krämer, 2009: 99).

Almanya, Kosova sorununu Sırbistan'daki baskın bir siyasi sorun olarak görmüştür. 2006 tarihli yeni Sırp anayasasında Kosova, Sırbistan'ın "kalıcı" bir eyaleti olarak tanımlanmıştır. Almanya Kosova'yı bağımsız bir devlet olarak tanımıyordu. Uluslararası hukuka göre, BMGK'nin 1244 sayılı Kararına göre Kosova, Sırbistan'ın bir parçasıydı. Kosova sorununun özü, eyaletin siyasi statüsü sorunudur. 2000 ve 2002 yılları arasında Almanya, durumu netleştirme ile ilgilenmemiştir. Çünkü hızlı karar vermek Almanya'nın çıkarına uygun değildi. Sırp ve Kosovalı Arnavutların siyasi statüyü netleştirmek için ısrar etmesi ile, Almanya'nın aktif olduğu Balkan Temas Grubu çerçevesinde statü sorununun çözülmesi yönünde bir konsept geliştirilmiştir. Almanya, azınlıklar için koruma sağlaması, bölgesel istikrarı güçlendirmesi, demokratik ve anayasal bir Kosova inşa etmesi konusuna çok dikkat etmiştir.

Kosova'ya yönelik politikada Almanya'nın çok geniş bir faaliyeti açıkça göz önünde olmuştur. Almanya, sosyo-politik alanda mültecilerin yeniden entegrasyonu ve siyasi kurumların, özellikle de parlamenter çalışmaların geliştirilmesi için harekete geçmiştir. Tüm siyasi kuruluşlar bu gelişmelerde yer almıştır. Elektrik üretimi ve su temini, mesleki eğitim ve savaş travmasıyla başa çıkma meselesinde başka projeler de vardır.

Almanya, Kosova'nın AB ile yakınlaşma sürecine entegrasyonunu da desteklemiştir (Krämer, 2009: 101).

Balkan Temas Grubu, Kosova'nın siyasi statüsü sorunu ile yakından ilgilenmesi gereken bir kurum olmuştur. Hatta bazı gözlemciler için Almanya'nın Balkanlar politikasının en önemli siyasi aracı olmuştur. Bu grupta aktif yer alan Almanya, onları statü belirleme sürecinde kilit bir oyuncu olarak görmüştür. Almanya hükümetin 2003 raporuna göre, Balkan Temas Grubu'nu yeniden canlandıran ülke Almanya olmuştur. Almanya, temas grubunda sadece söz sahibi olmakla kalmamış, bunun yanı sıra Rusya ile resmi olmayan bir arabulucu işlevi de görmüştür. Almanya'ya göre, bu arabuluculuk olmadan siyasi statü sorununa ilişkin yeni bir çözüm bulunamazdı. Temas Grubu, büyük güçlerin egemenliğinin bir ifadesi olarak bilinmiştir. Bu kurum, sadece ortak Avrupa çıkarlarını temsil etmemiş, aynı zamanda ulusal çıkarları da temsil etmiştir. Almanya, Temas Grubu vasıtası ile müzakere organının bir üyesi olarak uluslararası sahnede ağırlığını göstermiştir (Krämer, 2009: 102).

Geleneksel olarak, Almanya'nın Güneydoğu Avrupa ile yakın bağları olmuştur. 1989 yılına kadar ekonomik çıkarlar, Almanya için önem taşımıştır. Güneydoğu Avrupa, hammadde ve tarım ürünleri tedarikçisi olmuş ve Alman sanayi malları için bir satış pazarı işlevi görmüştür. 1990'lardan bu yana, Almanya'nın çıkarları öncelikle siyasi olmuştur. Almanya'nın bölgeye yönelik politikası ulusal, uluslararası ve aynı zamanda Avrupa politikası düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu siyasi ilgi, Almanya'nın "Güneydoğu Avrupa Raporları"nda 2000 ve 2006 yılları arasında formüle edilmiştir. Almanya'nın Balkanlar'daki siyasi, diplomatik, askerî ve mali angajmanı 1990'ların başından beri yoğunlaşmıştır. Almanya'nın 1990 yılından sonra değişen uluslararası hukuki ve siyasi konumu, giderek dağılan Yugoslavya'ya yönelik Alman politikasına da yansımış ve Almanya, Yugoslavya politikasıyla uluslararası sistemde kendisini konumlandırmaya çalışmıştır. Almanya'nın siyasi ve askerî katılımı 1990'larda artmıştır. Özellikle Almanya, "Fischer Planı" ile Kosova savaşının çözümüne yeniden önemli bir ivme kazandırmıştır. 1994 yılından itibaren ABD, Fransa, Rusya, İngiltere ve İtalya'dan oluşan Balkan Temas

Grubu, Almanya'nın siyasi faaliyetlerinde özel bir rol oynamıştır (Krämer, 2009: 119-120).

Son yıllarda, Almanya'nın Kosova'daki rolü, barış yaratma rolünden, demokratikleşme ve kalkınmayı sağlamayı amaçlayan bir devlet inşa etme rolüne dönüşmüştür. Almanya'nın Kosova'daki çabaları, krize zamanında son vermek ve Kosova'nın bağımsızlık sonrasındaki süreçte devlet inşası için çaba sarf etmek olmuştur. Almanya, Kosova ile ikili ilişkilerine büyük önem vermiştir. Almanya'nın Kosova'daki güvenlik ve hukuk devleti yapılarına katkısı, yardım ve kalkınma iş birliği, statü tanıma ve Sırbistan ve AB ile ilişkilere karşı siyasi destek ve rolü önem taşımıştır. Almanya'nın Kosova'daki rolü, NATO ve AB içindeki stratejik önemini şekillendirmenin yanı sıra, Almanya'yı Kosova'da ve Balkanlar'da lider bir aktör olarak öne çıkarmıştır. Almanya, 20 Şubat 2008 tarihinde Kosova'nın bağımsızlığını tanımış, Kosova'nın bağımsızlığını tanıyan 11. ülke olmuştur. Almanya'nın stratejik önemi, yalnızca Kosova'nın bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü tanımasında değil, aynı zamanda Almanya'nın diğer devletler ve uluslararası aktörler arasında, özellikle Sırbistan ve AB üye ülkeleri ile ilgili olarak bu tutumu desteklemeye istekli olmasından da kaynaklanmaktadır. Almanya, Kosova'nın yeniden yapılandırılmasına ve demokratik kurumların inşasına yardım etmiştir. 1999'dan bu yana Almanya, Kosova'ya insani projeler ve teknik ve mali iş birliği projeleri için yaklaşık olarak 400 milyon eurodan fazla maddi yardım yapmıştır (Hamilton, 2014: 15).

Almanya, Kosova ile ilişkilerde Sırbistan'ı da göz önünde bulundurmıştır. Almanya'nın Sırbistan'ın diyalog süreci üzerinde büyük etkisi olmuştur. Başka bir deyişle, Almanya bir taraftan Kosova ile ilişkilere büyük önem vermiş, diğer taraftan ise Sırbistan'ın da Kosova ile ilişkilerini normalleştirmesine dikkat göstermiştir. Almanya'nın eski Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle açıklama yaparak, Sırbistan diyalog sürecinin bir parçası olarak Kosova ile ilişkilerini normalleştirmedikçe Almanya'nın Sırbistan'ın AB üyelik müzakerelerine başlamasını engelleyeceği konusunda kararlı olduğunu bildirmiştir. Almanya'nın dönemin iktidar partisi (CDU) milletvekilleri Mart 2013 tarihinde Belgrad'ı ziyaret etmiştir. Daha sonra Fransız ve

Alman milletvekillerinden oluşan ortak bir heyet Nisan 2013 tarihinde Sırbistan’a seyahat etmiştir. Böylece Almanya, Kosova politikasını Sırbistan ile beraber yürütmek istediğini göstermiştir. Dönemin Sırbistan Başbakanı Dacic, Almanya’nın müzakereler sürecinde gereksiz koşullar ileri sürmesinden duyduğu hayal kırıklığını dile getirmiştir. Almanya, Kosova’nın kuzeyindeki paralel yapıları ortadan kaldırması ve Kosova ile Sırbistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesi için çaba sarf etmiştir. Almanya, Kosova ve Sırbistan hükümetleri arasında 19 Nisan 2013 tarihinde AB tarafından kolaylaştırılan kuzey anlaşmasının başlatılmasında önemli bir rol oynamıştır (Hamilton, 2014: 16-17).

Almanya ile Kosova arasında iyi bir siyasi ilişki vardır. 2018 yılında Almanya Büyükelçiliği, Kosova’nın başkenti Priştine’de düzenlenen “En Yeni Avrupa Demokrasisi, Bağımsızlık, Çoğulculuk, Entegrasyon” konferansında iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin kurulmasının 10. yıldönümünü kutlamıştır. Almanya, Kosova ile diplomatik ilişkiler kurduktan sonra neredeyse her alanda onu desteklemiştir. Dönemin Kosova Başbakanı Ramuş Haradinay, Kosova’nın kuruluşunda Almanya’nın çok büyük pay sahibi olduğunu ve rolünün önemini anlatmıştır. Haradinay, Almanya ile Kosova arasında dostluk ve ortaklık ilişkilerinin yüksek düzeyde olmasından bahsetmiştir. Onun sözlerine göre, iki ülke arasında ortaklıklar daha önce de mevcuttu ama Almanya’nın Kosova’yı her zaman desteklemesi bu dostluk ilişkilerini daha da ileri seviyeye taşımıştır. Kosova Başbakanı, Kosova’nın AB ile ilişkilerinin ileri seviyeye çıkarmasında Almanya’nın ve bizzat Angela Merkel’in rolünün çok büyük olduğuna da değinmiştir (Deutsche Welle, 2018).

22 Nisan 2021 tarihinde, dönemin Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas, Kosova ziyaretinde yaptığı açıklamasında, Sırbistan’ın Kosova’nın bağımsızlığını tanıması gerektiğini söylemiştir. Böylece iki ülke arasındaki sorunların çözülmesi için önemli bir adım atılmış olacaktır. Heiko Maas, Sırbistan’ın Kosova’yı bağımsız bir devlet olarak tanıdıktan sonra bu ülkeler arasındaki müzakere sürecinin normalleşmesine sebep olacağını vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Maas, Sırbistan ile Kosova arasındaki olumsuz ilişkilerin bölgesel olarak sorunlara sebep olduğunu ve bunun bölgesel kalkınma yolunda engel olduğunu açıklamıştır (Swissinfo, 2021).

Mart 2022 tarihinde, Kosova Başbakanı Albin Kurti, Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri ve Diaspora Bakanı Donika Gervalla ile birlikte, Federal Almanya Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock'u ve Almanya'nın Batı Balkan ülkeleri özel temsilcisi Manuel Sarrazin'i kabul etmiştir. Bu görüşmede Kosova ile Almanya arasında ileri seviyeye çıkan ikili iş birliğinin daha da iyileştirilmesi konusu tartışılmıştır. Albin Kurti, demokratik dünya için oldukça gergin ve zor bir dönemde Kosova'ya yaptığı ziyaret için Annalena Baerbock'a teşekkür etmiştir. Kurti, Baerbock'a hükümetin adalet reformu, suç ve yolsuzlukla mücadele konusundaki çalışmaları hakkında bilgilendirerek, kurumsal istikrarın Kosova ekonomisinin performansına getirdiği doğrudan ve olumlu etkileri vurgulayarak, bu bağlamda Avrupa'dan yardıma ihtiyacı olduğunu açıklamıştır. Federal Almanya'nın Kosova ile yakın ikili ilişkileri daha da genişletmek istediğini vurgulayan Bakan Baerbock, vize serbestliğine destek verdiğini belirtmiştir. Kosova'nın geleceğinin NATO ve AB'de olduğunu belirtmiş ve Almanya'nın bu konudaki rolünün de altını çizmiştir. Başbakan Kurti, Kosova'nın altyapı, enerji ve kalkınma projelerinde AB fonlarından daha fazla yararlanabileceğini ve Almanya'nın AB içinde etkili bir üye olarak bu konuda daha fazla yardımcı olabileceğini vurgulamıştır. Kosova'nın bölgesel konularda oynadığı olumlu ve aktif rol hakkında bilgi verirken, Kosova'nın Berlin Süreci ve Bölgesel Ortak Pazar'ın güçlü bir destekçisi olduğunu söyleyen Bakan Baerbock, Batı Balkanlar'ın öncelikler listesinde yer aldığını vurgulamıştır. Baerbock, demokratik hükümetin, yolsuzlukla mücadele ve hukukun üstünlüğünü güçlendirmeye desteğini dile getirmiştir. Başbakan, Kosova diasporasının Almanya'daki çalışmalarının ve faaliyetlerinin hayati önem taşıdığını belirterek, bunun yanı sıra ekonomik iş birliğinin artırılması potansiyelini vurgulamıştır (Albinfo, 2022).

3.2. ALMANYA-KOSOVA EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Almanya ile Kosova arasında siyasi ilişkilerle beraber ekonomik ilişkiler de mevcuttur. Almanya, Kosova da dahil olmak üzere Balkan ülkeleri ile ekonomik ilişkilere önem vermiştir. Kosova, bağımsızlığını ilan ettikten günümüze dek Almanya ile iktisadi alanda iş birliği yapmıştır. Almanya'nın bu ülke için başlıca amacı, onun idari yapılarının ve ekonomisinin kalkındırılması olmuştur. Kosova ile iş birliği, NATO müdahalesinin

sonlandırılmasından hemen sonra başlamıştır. Bu dönemde Kosova için su ve elektrik temininin yapılması, Almanya için öncelik olmuştur. Daha sonraları Almanya'nın güçlü desteği ile Kosova ile AB arasında İstikrar ve Ortaklık Anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma, 1 Nisan 2016 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Başlıca hedef, Kosova'yı AB standartlarına uygun bir ülkeye dönüştürmek olmuştur. 2018-2019 yıllarında Almanya, Kosova ile kalkınma iş birliği için 60.05 milyon euroluk yardımda bulunmuştur. Almanya hükümeti, teknik iş birliği için 23,7 milyon euro ve mali iş birliği için 36,35 milyon euro ayırmıştır. İşsizlik oranlarını düşürmek ve ekonomik kalkınmaya yardımcı olmak için 2015 yılında Kosova'da "Alman İş, Göç ve Yeniden Entegrasyon Merkezi" kurulmuştur. Bununla da iş bulamayan vatandaşlar için iş bulma fırsatları ortaya çıkmıştır (BMZ, 2022).

Kosova, Güneydoğu Avrupa'nın ortasında elverişli bir konumda yer alan, AB'ye katılma konusunda büyük umutları olan ve halihazırda Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması'nın bir üyesi olan, iş yapmak için cazip bir yerdir. Kosova genç işgücüne ve hammadde rezervlerine sahiptir. Ülkenin bağımsızlık ilanı, ekonomik ve işgücü piyasasının canlandırılması umuduyla bağlantılıydı ancak bu umut gerçekleşmemiştir. Çünkü Kosova, Avrupa'nın en fakir ülkelerinden biri olmaya devam etmektedir. Ülke nüfusunun yaklaşık yüzde 27'si işsizdir. Kosova'nın düşük üretkenlik seviyesi ve işçi dövizlerine bağımlılığı devlet için büyük zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Almanya ve Kosova arasında kalkınma iş birliği başladığında, çok hızlı bir şekilde KFW Kalkınma Bankası'nın hissedarı olduğu bir mikrofinans bankası kurulmuştur. ProCredit Bank, küçük ve orta ölçekli işletmeleri hedeflemiş ve kurulduktan sonra birkaç yıl içinde Kosova'da faaliyet gösteren tek banka olmuştur. Almanya sadece KOBİ sektörünün teşvik edilmesinde değil, aynı zamanda yabancı yatırım için genel ortamın iyileştirilmesinde ve finans sektörünün geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Ekonominin özelleştirilmesi, girişimci inisiyatif ve orta ölçekli işletmelerin gelişimi gibi sürdürülebilir yapısal değişiklikler, Kosova'nın daha da gelişmesi için kilit öneme sahip olan faktörlerdir. Ülkenin ekonomik toparlanması, öncelikle ticaret, çiftçilik, zanaat, ticaret ve imalat alanlarında son zamanlarda ortaya çıkan küçük işletmeler tarafından yönlendirilmiştir. Bu işletmeleri daha rekabetçi hale getirmek için Almanya hükümeti, her sektöre özel tavsiyeler sunmaktadır. Buna kırsal alanlarda ekonomik kalkınmanın teşvik edilmesi de

dahildir. Diğer faaliyetler arasında meslek okullarının kurulması ve ticaret odalarına, iş birliklerine ve yerel yönetimlere yardım sağlanması gibi konular yer almaktadır. Örneğin, Kosova Eğitim Bakanlığı ile iş birliği içinde mesleki eğitim için ulusal mükemmelliyet merkezleri kurulmakta olup bu tür merkezlerin kurulması işgücü piyasasını modernize etme yolunda önemli bir adımdır (BMZ, 2022a).

17 Nisan 2012 tarihinde Almanya Büyükelçiliği ile 39 Kosova şirketinin ortak kararıyla Kosova-Alman İş adamları Derneği (KDWV) kurulmuştur. Bu kurum kuruluş tarihinden günümüze dek aktif faaliyetlerde bulunmuş ve önemli sonuçlar elde etmiştir. Derneğin asıl amacı, Kosova'daki Alman ekonomisinin çıkarlarını korumak ve bununla beraber Almanya'daki Kosova şirketlerinin çıkarlarını temsil etmektir. Her iki ülkenin ekonomik çıkarlarını korumak için faaliyet gösteren bu kurum, Berlin'deki Alman Sanayi ve Ticaret Odası (DIHK) ile iş birliği yapmaktadır (KDDW, 2022).

Almanya enerji sektöründe de yatırımlar ve ekonomik destekler yaparak Kosova'ya iktisadi yardımını sağlamıştır. Almanya, Kosova madencilik endüstrisini genişleterek iki kömür santralini restore etmiş ve aynı zamanda bu yönde yatırımlar yapmıştır. Bunun sayesinde Kosova, sanayi ve ticaret alanlarında elektrik arzının daha da iyileştirilmesini sağlayabilmiştir. Almanya, AB ile daha da yakından çalışarak Kosova ve diğer Balkan ülkelerinin elektrik sorunlarını çözmek adına çaba sarf etmiştir. Bu çabalar sayesinde 2011 yılında Kosova ile Arnavutluk arasında enerji nakil hattı inşa edilmesine başlanmıştır. Bunun yanı sıra Almanya, Kosova'daki yüksek voltajlı iletim ağının geliştirilmesi konusuna da dikkat etmiştir. Özellikle Kosova'nın başkenti Priştine'nin bölgesel ısıtma ağının geliştirilmesi en önemli meseledir (BMZ, 2022b).

İkili ilişkilerde Almanya ile Kosova arasında ciddi bir ekonomik ilişki mevcuttur. Kosova ister ithalat isterse de ihracat konusunda Almanya ile iş birliği yapmaktadır. Almanya, ithalat konusunda birinci sırada yer almaktadır. 2012 yılında 304 milyon euro değerinde ithalat Almanya'dan yapılmış ancak bir yıl sonra bu rakamlarda düşüş görülmüştür. Daha sonraki yıllarda ise yine de artış olmuştur. 2017 yılında bu rakamlar 378 milyon euroya ulaşmıştır ve bu istatistik ile Almanya, Kosova ithalatının yüzde 12'sini kapsamıştır (Kazaz, 2019: 91-92).

İhracat konusunda Kosova, daha zayıf bir istatistiğe sahiptir. Kosova'da hayvancılık ve tarım sektörleri gelişse de bu gelişim ülkenin ihracatına önemli bir fayda verememiştir. İhracatın yapılmasında da Almanya'nın büyük rolü vardır. Almanya, ihracat konusunda birinci sırada yer almaktadır. Kosova, Almanya'ya 2012-2017 yılları arasında yaklaşık olarak 83 milyon euro değerinde ihracat yapmıştır. 2017 yılında Almanya'ya 20 milyon euro değerinde ihracat yaparak bu yıl için en yüksek orana sahip olmuştur (Kazaz, 2019: 93).

Kosova'ya yabancı yatırımların ülkenin ekonomisinin kalkınmasına büyük katkısı olmuştur. Bağımsızlığının ilk döneminde çok fazla yatırımcı bulamayan Kosova, 2017 yılından itibaren çok fazla yatırımcı bulmuştur. Yatırımcı ülkeler arasında önde gelen isimler Almanya, Türkiye, ABD, İngiltere olmuştur. Kosova'ya son 10 yıl içinde en fazla yatırım yapan ülke ise Almanya olmuştur. 2017 yılında Almanya'nın Kosova'ya yaptığı yatırımın değeri yaklaşık olarak 56 milyon euro civarındadır (Kazaz, 2019: 95).

Sonuç olarak, günümüzde Almanya ile Kosova arasında siyasi, askerî iş birliği ile beraber, ekonomik ilişkileri de arttığını söylemek mümkündür. Almanya'nın Balkan ülkeleri ile yakından ilgilenmesi, ekonomik alanda da bu bölgede etkili olmak istemesine sebep olmuştur. Almanya'nın hem ulusal hem de uluslararası çıkarları için bölge ülkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişkilerin mevcutluğu hayatidir.

SONUÇ

Balkanlar coğrafyası etnik açıdan farklı milletlerin yaşadığı rengarenk bir bölge olmuştur. Bu bölgede yaşayan milletlerin dilinde, dininde, kültüründe ve yaşam tarzlarındaki farklılıklar açık bir şekilde görülmüştür. Balkanlar, tarihten günümüze dek bu milletlerin ve devletlerin birbirleri ile savaştığına şahitlik etmiştir. Burada mevcut olan devletler, birbirlerinin topraklarına göz dikmiş ve toprak iddiasında bulunmuşlardır. Böylece bu devletler, kendilerinin haklı olduklarını savunarak diğerlerine saldırmış ve topraklarını büyütmek istemişlerdir.

Bu tez çalışmasında, Balkanlar coğrafyasında tarihi ve politik anlamda genel durum incelenmiş ve Balkan devletlerinin tarihsel olarak mücadele sürecinden kısaca bahsedilmiştir. Tezin en önemli kısmı olarak, Kosova'nın bağımsızlık mücadelesi ele alınmış ve Almanya'nın bu mücadele sırasında ve sonrasındaki rolü ve tutumu incelenmiştir. Son olarak ise Almanya ile Kosova arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler ele alınmıştır.

Tez çalışmasını genel olarak değerlendirdiğimizde Balkanlar coğrafyasının önemli bir bölge olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda dünyanın büyük devletlerinin bu bölgeye olan ilgisinden, onların bölgeye ilişkin çıkarlarından söz edilebilir. Kısaca bir değerlendirme yapacak olursak, Balkan ülkelerinin tarihten günümüze dek büyük mücadeleler verdiğini söyleyebiliriz. Çağdaş dönemde bile bu ülkeler sık sık sıkıntılar yaşamaktadırlar. Devletlerin birbirleri ile anlaşamamaları bölgeyi zaman zaman tehlikeli bir yere çevirmiştir. Tarihi olaylardan doğan sorunlar bugün bile Balkan ülkeleri arasında çatışmalara sebep olmaktadır. Özellikle ülkelerin birbirlerine toprak iddiasında bulunmaları ve devletlerin sınırlarının ortak bir kararla belirlenememesi başlıca sorunlardandır.

Bu tezde Almanya'nın Balkanlar'a yönelik genel politikaları analiz edilmeye çalışılmıştır. Özellikle Balkanlardaki krizler, çatışmalar, savaşlar araştırılmış ve bu süreçte Almanya'nın rolü ve tutumu analiz edilmiştir. Almanya tarihinin önemli bir

parçası olan Bismarck döneminde, Almanya'nın bölgeye olan ilgisinden ve aynı zamanda günümüzde Federal Almanya Cumhuriyeti'nin Balkanlar coğrafyasına, özellikle de Kosova'ya olan ilgisinden bahsedilmiştir. Balkanlar'da isyan eden gayrimüslim halklar birçok büyük devletler tarafından desteklenirken, Almanya bu konuya pek ilgi göstermemiştir. Adolf Hitler döneminde bu bölge, Almanya'nın dış ticaretinde önemli bir yer tutmaya başlamış ve İkinci Dünya Savaşı döneminde ihtiyaç duyulan birçok hammadde Balkanlar bölgesi ülkeleri tarafından karşılanmıştır. Soğuk Savaş döneminde Almanya'nın özellikle Yugoslavya'ya ilgisi artmıştır. Yugoslavya'da yaşanan savaşlar, Almanya'nın dış politikasını etkilemiştir. Kosova Krizi sırasında Almanya'nın daha temkinli davrandığı ve Batılı mütteikleri ile birlikte hareket ettiği vurgulanmıştır. Almanya hükümetinin Kosova'nın 17 Şubat 2008 tarihli bağımsızlık ilanına ilişkin dış politikalarına değinilmiştir.

Tarihsel olarak, Almanya'nın Balkanlar bölgesine yönelik dış politikaları zaman zaman değişmiştir. Aslında bu doğal olarak kabul edilmelidir, çünkü Almanya'nın kendi yapısı da farklı dönemlerde değişimlere uğramıştır. Federal Almanya Cumhuriyeti, Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni bağımsız bir devlet olarak tanımamış ve bu sosyalist devletini tanıyan tüm ülkelerle ilişkilerini keseceğini açıklamıştır. Yugoslavya'nın Alman Demokratik Cumhuriyeti'ni 1951 yılında tanınması, Federal Almanya Cumhuriyeti'nin dış politikasını etkilemiştir. Bismarck döneminde Balkanlar çok fazla önem taşımazken, İkinci Dünya Savaşı sırasında ekonomik açıdan çok önemli bir bölge olmuştur. Soğuk Savaş döneminde Almanya, Doğu Avrupa ve Balkan ülkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. Tüm sorunlara rağmen Yugoslavya'yla ilişkileri gelişmiştir. Soğuk Savaş sonrası Almanya'nın kendi yapısında da değişikliklerin olması onun dış politikasını etkilemiştir. Balkanlar coğrafyası ve aynı zamanda Kosova, Almanya için geçmişle kıyaslandığında çok daha önemli bir hale gelmiştir.

Kosova sorunu, Balkanlar coğrafyasının en önemli konularından birisi olmuştur. Kosova, uzun tarihsel aşamalardan geçerek bağımsızlığını ilan etmiştir. Fakat bağımsızlığını kazanana dek zorlu dönemlerden geçmiştir. Özellikle bağımsızlık mücadelesi, Kosova için en zorlu dönemlerden biri olmuştur. Sırbistan'ın Kosova'yı

kendi toprak bütünlüğünün bir parçası olarak nitelendirmesi ve ona karşı sert politika izlemesi, bölgenin savaş alanına dönmesine ve çok fazla can kaybına sebep olmuştur. Özellikle Sırbistan'ın milliyetçi lideri Slobodan Miloseviç, Kosova meselesinde radikal kararlar almış ve durumu daha da zorlaştırmıştır.

Kosova sorununun çözülmesi için uluslararası birliğin önemi büyüktür. Büyük devletler ve uluslararası organizasyonlar bu sorunun çözülmesi için büyük çaba harcamıştır. Büyük devletler, Kosova sorununun kendilerinin ulusal ve uluslararası çıkarları adına çözülmesinden yana dış politika sergilemişlerdir. Almanya, bu konuya büyük önem göstermiş ve en kısa zamanda savaşın durdurulması, barışın elde edilmesi için çaba sarf etmiştir. Özellikle Kosovalı Arnavutların Almanya'ya göç etmesi, Almanya için büyük bir problem olarak nitelendirilmiştir. Almanya devleti bunu önlemek için savaşın sonlandırılmasını istemiştir. Kosova bağımsızlık mücadelesi ve bu süreçte yaşananlar, Almanya kamuoyunda da etkili olmuştur. Alman halkı bu olaylara sert tepki göstermiş ve büyük çoğunluk Almanya'nın Kosova'ya müdahalesini desteklemiştir. Fakat Almanya'da küçük bir kesim askeri müdahaleye karşı çıkmış ve bunun devletin çıkarlarına uygun olmadığını savunmuşlardır.

Günümüzde Almanya ile Kosova arasında siyasi ve ekonomik ilişkiler de yüksek seviyededir. Almanya hükümeti, Kosova'yı siyasi olarak desteklemiş ve onun AB yolundaki hedeflerinin gerçekleşmesi için yardım etmiştir. Almanya, Kosova'ya siyasi anlamda destek veren ülkelerin en başında gelmektedir. Ekonomik alanda da iki ülke arasında ilişkilerin en iyi seviyede olduğunu söylemek mümkündür. Kosova, ekonomik alanda neredeyse Almanya ile birebir bağlıdır. Bu ülkenin ihracat ve ithalat alanında en önemli ortağı Almanya'dır.

Kısa bir değerlendirme yaparsak, Almanya'nın ister geçmiş dönemlerde isterse de günümüzde Kosova için öneminin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Bu ülkelerin tarihten günümüze sık sık yolları kesişmiştir. Almanya'nın ulusal ve uluslararası çıkarları adına Kosova önemli bir konu olmuştur. Geçmiş dönemlerde Balkanlar coğrafyasının Almanya için önemi bugün de oldukça fazladır. Geçmiş tarihte Almanya'nın çıkarlarına uygun olarak Doğu'ya yayılma politikası Balkanlar coğrafyasını da kapsamıştır. Bugün ise

Almanya, Kosova ve diğ er Balkan  lkeleri ile siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmuştur. Almanya, kendi çıkarlarına uygun bir şekilde Kosova bağımsızlık mücadelesinde kendi tutumunu göstermiş ve günümüzde bağımsız Kosova devleti ile siyasi ve ekonomik ilişkiler kurmuştur.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Sibel (2013). Kosova'nın Avrupa Birliği'ne Entegrasyon Süreci ve Bu Süreçte Kosova Türkleri, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi* 2, Sayı: 2. DOI: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423872153.pdf>, erişim tarihi: 03.02.2022
- AKŞİN, Sina, *Jön Türkler ve İttihat Terakki*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1987.
- AKYOL, Gürkan (2007), *Balkan Politikasında Arnavutluk*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- ANABRİTANNİCA Genel Kültür Ansiklopedisi, (2004), Arnavutluk, Cilt:2, s.375- 380.
- ANABRİTANNİCA Genel Kültür Ansiklopedisi, (2004), Karadağ, Cilt:12, s.584- 585.
- ANABRİTANNİCA Genel Kültür Ansiklopedisi, (2004), Makedonya, Cilt:15, s.207- 209.
- ANABRİTANNİCA Genel Kültür Ansiklopedisi, (2004), Sırbistan, Cilt:19, s.369.
- ANDERSON, Matthew Smith, *Doğu Sorunu 1774–1923*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.
- ARI, Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, 9. Basım, Aktüel Yayıncılık, Bursa 2018.
- ARI, Tayyar; PİRİNÇCİ, Ferhat, “Soğuk Savaş Sonrasında ABD’nin Balkan Politikası”, *Alternatif Politika, Cilt 3, Sayı 1*, Bursa 2011, s. 1-30.
- ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi, Cilt 2, 2.Baskı*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992.
- AYDIN, Mithat, “19-20. Yüzyıllarda Osmanlı Balkanlarında Rusya’nın Casusluk Faaliyetleri”, *A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi, C: 32, sayı: 53*, Denizli 2013, s. 39.
- BARTLETT, William, *Croatia: Between Europe and the Balkans*, Routledge, London and New York 2003.

BENDERLY, Jill, KRAFT, Evan, (1996). *Independent Slovenia: Origins, Movements, Prospects*, New York: St.Martin Press.

Berlin Kongresi Protokollerinin Tercümesi, Matbaa-i Amire 1297.

BEŞİRLİ, Mehmet, “İttihatçılar ve Alman Nüfuzunun Tanınması”, *Türkler*, C. 14, Ankara 2002, s. 321.

BEYDİLLİ, Kemal, “Türk, Savun Kendini! veya II. Wilhelm Almanyası’nda Anti -ve Pro- Türk Propaganda”, *Tarih ve Toplum*, sayı:37, İstanbul 1987, s. 106.

BİDELEUX, Robert, IAN Jeffries. *The Balkans: A Post-Communist History*, Routledge, NewYork 2007.

BİSMARCK, O. V. (1991). *Düşünceler ve Hatıralar II*, (Çev. Nijad Akipek). İstanbul: MEB.

BOEHNKE, Klaus / MİCHAEL, J., *Leben unter atomarer Bedrohung*, Heidelberg 1989, s. 227-245.

Bonn weist Belgrader Unterstellung zurück ‘Inszenierung billiger Propaganda’. (1998, 19 Eylül). Frankfurter Allgemeine Zeitung.

BOZBORA, Nuray (1997), *Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Milliyetçiliğinin Gelişimi*, Boyut Yayınları, İstanbul.

Bundestag billigt deutsche Beteiligung bei möglichen NATO-Einsatz. (1998, 27 Ekim). Archiv der Gegenwart.Die

COHEN, Lenard L., *Broken Bands: Yugoslavia’s Disintegration and Balkan Politics in Transition*, Westview Press, Boulder and Oxford, San Francisco 1993.

CRAMPTON, R.J. *İkinci Dünya Savaşından Sonra Balkanlar*, Yayın Odası Yayıncılık, İstanbul 2007.

CRETU, Valeri (2006). *Soğuk Savaş Sonrasında Rusya Federasyonu’nun Yugoslavya Krizlerine Yönelik Politikası* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Ankara.

CUBRİLOVIÇ, Vaso, “The Expulsion of the Albanians Memorandum”, 2008, http://www.albanianhistory.net/1937_Cubrilovic/index.html, Erişim Tarihi: 22.11.2021.

CUVALO, Ante, *The Croatian National Movement 1966–1972*, Columbia University Press, New York 1990.

ÇAPAR, Gökhan (2006). *NATO’nun Kosova’ya Müdahalesinin BM Kurucu Antlaşması Açısından Analizi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi),Uludağ Üniversitesi, Bursa.

ÇELİK, Bilgin (2014). Kosova, Nazif Mandacı ve Murat Necip Arman (ed.), *Çağdaş Balkan Siyaseti-Devletler, Halklar, Parçalanma ve Bütünleşme, 2. Baskı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

DALTVEİT, Egil, *The March 2004 Riots in Kosovo: A Failure Of The International Community*, Biblioscholar, Oslo 1994.

DANNREUTHER, Roland, *Kosovo Perceptions of War and Its Aftermath*, Continuum, New York 2001.

DAVUTOĞLU, Ahmet, *Stratejik Derinlik*, Küre Yayınları, İstanbul 2001.

DEMİRHAN, Pertev, *Türk Çocuğuna ve Türk Gençliğine Öğütlerim*, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1962.

DEMİRTAŞ, Birgül (2008). “Systemic Changes and State Identity: Turkish and German Responses”, *Insight Turkey, Cilt 10, No. 1*, ss. 31-53.

Die NATO erhöht den Druck auf Jugoslawien – Militärische Planungen wegen der Krise im Kosovo. (1998, 12 Haziran). Frankfurter Allgemeine Zeitung.

DWIGHT, Harris Norman, “The Effect of the Balkan Wars on European Alliances and the Futura of the Ottoman Empire”, *Proceedings of the American Political Science Association*, Vol:10, Tenth Annual Meeting (1913), s. 110.

- Eine allerletzte Bewährungsfrist für Milosevic. (1998, 13 Haziran). Frankfurter Allgemeine Zeitung.
- EMİROĞLU, Hüseyin, *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu*, Orient, Ankara 2006.
- EMİROĞLU, Hüseyin. *Soğuk Savaş Sonrası Kosova Sorunu 1989-2000*, Asil Yayınevi, Ankara 2010.
- ESKİSAR, Kurtoğlu G. (2012, January), “*Religion as a Source of Peace or Conflict in Balkan Politics: An Assesment*”, Vol. 1, Tirana, DOI: https://www.researchgate.net/publication/280238401_RELIGION_AS_A_SOURCE_OF_PEACE_OR_CONFLICT_IN_BALKAN_POLITICS_AN_ASSESMENT (erişim tarihi: 02.07.2022).
- ETTY, John (2006), “Serbian Nationalism and the Great War”, *History Review*, S.63, s.40-43.
- FELDMAN, Wilhelm (2004). *İstanbul’da Savaş Günleri* (Çev. Necmettin Alkan), İstanbul: Selis Yayınları.
- FINDIKLI, E.B. (1999). *XIX. Yüzyılda Almanya ve Almanya-Osmanlı İlişkileri* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İ.Ü. SBE, İstanbul.
- Financial Times*, 27 Nisan 1998, s. 21.
- GAGNON V.P. Jr, *Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia*, in: *International Security*, (Vol. 19), MIT Press Journals 1994/95, S. 130-166.
- GENCER, Mustafa, “Alman Kaynaklarına Göre Balkan Savaşı”, *Dokuzuncu Askeri Tarih Semineri Bildirileri II*, Ankara 2006, s. 183-190.
- GENCER, Mustafa, *Jöntürk Modernizmi ve “Alman Ruhu”*, İletişim, İstanbul 2003.
- GOLDSTEİN, Ivo, *Croatia A History*, Hurst & Co., London 1999.
- GOW, James, CARMICHAEL, Cathie, *Slovenia and Slovenes*, 2. Eds., Hurst & Co., London 2000.

- HAMILTON, Aubrey (2014). Germany's Foreign Policy towards Kosovo. A Policy Perspective, DOI: <https://www.files.ethz.ch/isn/176465/Policy%20Report%2002%202014.pdf>, erişim tarihi: 07.02.2022.
- HAMZAOĞLU, Yusuf, *Balkan Türklüğü Cilt 1, 1.Baskı*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.
- HÖPKEN, Wolfgang (1999). War, memory, and education in a fragmented society: The case of Yugoslavia, *East European Politics & Societies*, 13 (1), s. 190-200.
- HUPCHICK, Dennis P., *Balkans: From Constantinople to Communism*, Palgrave Publications, New York 2001.
- International Herald Tribune, 18 Mart 2000.
- IRVINE, Jill A. (1997), Ultrnationalist ideology and state-building in Croatia, 1990-1996, *Problems of Post-Communism*, (Vol.44, No.4), (s.8-27).
- İZZETBEGOVİÇ, Aliya, *Tarihe tanıklığım*, (çev. Ahmet Demirhan, Hanife Öz ve Alev Erkılıç), Klasik Yayınları, İstanbul 2003b.
- JACKH, Ernst, *İmparatorluk Stratejileri ve Ortadoğu*, (çev. Vedat Atila), İstanbul 2004.
- JELAVICH , Barbara (2006). Bölüm: 18. ve 19. Yüzyıllar, *Balkan Tarihi*, İstanbul: Küre Yayınları, 4-5.
- JOHNSTONE, D. (2004). *Ahmakların Seferi: Yugoslavya, NATO ve Batının Aldatmacaları*. (çev. Emre Ergüven ve Ergin Bulut), İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- JOVAN, İliç (1995), *The Balkan Geopolitical Knot and Serbian Question, The Serbian Question in The Balkans*. Belgrade: Faculty of Geography.
- JUDAH, Tim, *Kosovo What Everyone Needs To Know*, Oxford University Press, New York 2008.
- Juergen L., Stefan A., Horand K., (1999, 12 Nisan). Ich bin kein Kriegskanzler. Der Spiegel, No. 15, s. 32-37.

- KANT, Immanuel, *Schriften zur Anthropologie, Geschichtsphilosophie, Politik und Pädagogik*, Wissenschaftl. Buchges., Darmstadt 1975.
- KARAKOÇ, Jülide (2006). ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Hegemonya Çabaları Etkisinde NATO'nun Kosova Müdahalesi, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 237.
- KARATAY, Osman, GÖKDAĞ, B.A. (Ed.). (2006). “Osmanlı Hakimiyetinde Karadağ”, *Balkanlar El Kitabı, Cilt 1*, Karam-Vadi Yayınları, s.361- 385.
- KARATAY, Osman, *Kosova Kanlı Ova*, İz Yayıncılık, İstanbul 1998.
- KARATAY, Osman; Bilgehan A. Gökda (2007). “Çağdaş Balkanlar”, *Balkanlar El Kitabı*, Ankara: Karam ve Vadi.
- KAZAZ, İsmet (2019), *Avrupa Birliği Üyeliği Sürecinde Kosova Ekonomisi ve Finansal Entegrasyonu* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne Trakya Üniversitesi, Edirne.
- KENNEDY, Paul, *Büyük Güçlerin Yükseliş ve Çöküşleri*, (çev. Birtane Karanakçı), Türkiye İş Bankası yayınları, Ankara 1990.
- KILIÇ, Selda, “Bir Osmanlı Aydınının Arnavutluk’a Dair Görüş ve Düşünceleri” *A.Ü.Osmanlı Tarihi Araştırma Merkezi Dergisi (OTAM)*, sayı: 19, Ankara 2006, s. 257-271.
- Kinkel droht mit Eingreifen der NATO im Kosovo. (1998, 5 Haziran). Frankfurter Allgemeine Zeitung.
- Kinkel mahnt Belgrad wegen Kosovo-Politik. (1997, 29 Aralık). Frankfurter Allgemeine Zeitung
- Kinkel und Rühe drohen Milosevic. (1998, 3 Eylül). Süddeutsche Zeitung.
- KLEIN, Markus / FALTER, Jürgen W., *Der lange Weg der Grünen. Eine Partei zwischen Protest und Regierung*, C.H.Beck, München, 2003.

- KOCABAŞ, Süleyman, *Avrupa Türkiye'sinin Kaybı ve Balkanlar'da Panslavizm*, Vatan Yayınları, 1.Baskı, Kayseri, 1986.
- KOCABAŞ, Süleyman, *Son Haçlı Seferi Balkan Harbi*, Vatan Yayınları, İstanbul 2000.
- KRAUSE, Joachim. *Deutschlands Neue Außenpolitik, Band 3: Interessen und Strategien*, Oldenbourg Verlag, München 1996.
- KURAT, A. Nimet, *Türkiye ve Rusya*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1971.
- KUT, Şule, *Balkanlarda Kimlik ve Egemenlik*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2005.
- Londra Temas Grubu Görüşmeleri-Kosova Bildirgesi*, 9 Mart 1998, https://1997-2001.state.gov/www/travels/980309_kosovo.html, erişim tarihi: 03.03.2022.
- MALCOLM, Noel, *Bosnia: A Short History*, New York University Press, New York, 1994.
- MAULL, Hans W. (2000), *Germany and the Use of Force, Still a Civilian Power?*, Survival, Cilt (42), No. 2. DOI: https://www.researchgate.net/publication/238401888_Germany_and_the_Use_of_Force_Still_a_Civilian_Power, erişim tarihi: 10.02.2022.
- MCMEEKİN, Sean, *Berlin-Bağdat Demiryolu Almanya'nın Dünya Hakimiyet Mücadelesi ve Osmanlı İmparatorluğu 1898-1918*, (çev. Azize F. Çakır), Picus, İstanbul, 2010.
- MEHMED Selahattin Bey, *İttihat ve Terakki'nin Kuruluşu ve Osmanlı Devleti'nin Yıkılışı Hakkında Bildiklerim*, İnkılab, İstanbul 1989.
- MEYER, Berthold, SCHLOTTER, Peter, *Die Kosovo-Kriege 1998/99 Die internationalen Interventionen und ihre Folgen*, Hessische Stiftung Friends- und Konfliktforschung, Frankfurt 2000.
- Milosevic unnachgiebig wie, üblich. (1999, 11 Mayıs 1999). Frankfurter Allgemeine Zeitung.

- MUHTAROĞLU, Erdem (5-7 Mayıs 2004), AB Genişleme Süreci ve Küresel İstikrar, Soğuk Savaş Sonrası Türkiye Avrupa İlişkilerinde Balkanlar. Engeller, Fırsatlar ve Seçenekler Bağlamında Makedonya-Türkiye İlişkileri, *III. Uluslararası İlişkiler Öğrenci Kongresi Sunumu*, Ege Üniversitesi, İzmir.
- MULAJ, Klejda (2006), *A recurrent tragedy: Ethnic cleansing as a tool of state building in the Yugoslav multinational setting*, Nationalities Papers, Vol. (34), No.1, s.20-45. DOI: https://www.researchgate.net/publication/233477276_A_Recurrent_Tragedy_Ethnic_Cleansing_as_a_Tool_of_State_Building_in_the_Yugoslav_Multinational_Setting, erişim tarihi: 02.01.2022.
- NAMİ, Adil, *Osmanlılar Muharebelerini Nasıl Kaybettiler? Şimdi Nasıl Telfi ve Terakki Edebilirler? Von Der Goltz ve İmhof Paşaların Mütalaatı*, Sancakciyan Matbaası, İstanbul 1331.
- NASUHBEOĞLU, Tayfun, “Balkan Tarihine Genel Bir Bakış”, *Balkan Tarihi* (2), İstanbul 2008.
- NATO draws line on Kosovo. (1998, 28 Mayıs). IHT.
- Nichts ohne den neuen Kanzler. (1998, 9 Ekim). Süddeutsche Zeitung.
- Nur Autonomie für Kosovo. (1998, 26 Haziran). Süddeutsche Zeitung.
- OĞULTÜRK, Mehmet Cem, “Kosova’nın Bağımsızlık Süreci Kapsamında ABD Dış Politikasının Analizi”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, Yıl 10, Sayı 19, 2014.
- ORTAYLI, İlber, *Tarihimiz ve Biz*, Timaş, İstanbul 2008.
- ÖTKEM, Kerem, “Between emigration, de-Islamization and the nation-state: Muslim communities in the Balkans today”, *Southeast European and Black Sea Studies*, Vol. 11, No. 2, June 2011, ss. 155–171.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Avrupa Türkiyesi’ni Kaybımız*, Babı Ali Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

- PAKER, Esat Cemal, *Siyasi Tarihimizde Kırk Yıllık Hariciye Hatıraları*, Hilmi Kitabevi, İstanbul 1952.
- PAULTON, Hugh, *Balkanlar*, 1. Baskı, Sarmal Yayınları, İstanbul 1993.
- PAVKOVIĆ, Aleksandar, *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism in a Multinational State*, MacMillan Press Ltd., Great Britain 1996.
- PERRITT H. Jr, Henry, *The Road to Independence for Kosovo: A Chronicle of the Ahtisaari Plan*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.
- PINSON, Mark, *The Muslims of Bosnia-Herzegovina Under Austro-Hungarian Rule, The Muslim of Bosnia-Herzegovina* (ed. Mark Pinson), Harvard University Press, Cambridge 1993.
- POULTON, Hugh, *Balkanlar Çatışan Azınlıklar, Çatışan Devletler*, (çev. Yavuz Alogan), Sarmal Yayınevi, İstanbul 1993.
- RAMET, Sabrina P., *Balkan Babel: The Disintegration of Yugoslavia from the Death of Tito to the War for Kosovo*. Boulder and Oxford: Westview Press, 1999.
- RAMET, Sabrina P., *Balkan Babel: The Disintegration of Yugoslavia From the Death of Tito to the Fall of Milosević*, West View Press, Colorado 2002.
- RAMET, Sabrina P., *Nationalism and Federalism in Yugoslavia, 1962-1991*, 2.Ed., Indiana University Press, Bloomington 1992.
- REHN, Olli, *Avrupa'nın Gelecek Sınırları*, 1001 Kitap Yayınları, Birinci Basım, İstanbul 2007.
- RİPPİN, Andrew, *World Islam V4: Critical Concepts in Islamic Studies*, Routledge, London 2008.
- ROGEL, Carole, *In the Beginning of the Slovenes from the Seventh Century to 1945, Independent Slovenia: Origins, Movement, Prospects*, (ed. Jill Benderly and Evan Kraft), St.Martin's Press, New York 1996.

- ROHAN, Albert (2018). Kosovo's Path to Independence, European Council On Foreign Council, https://ecfr.eu/article/commentary_kosovos_path_to_independence/ (Erişim Tarihi: 13.01.2022).
- Rühe für hartes Vorgehen gegen Serben. (1998, 17 Temmuz). Die Welt.
- Rühe: Militärschlag auch gegen Moskaus Willen. (1998, 17 Ağustos). Süddeutsche Zeitung.
- RÜMA, Şadan İnan (2000), *Macedonia's Post Yugoslav Path: Cycles of Crises and Survival* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- SAMARY, Catherine, *Yugoslavia Dismembered*, Monthly Review Press, New York 1995.
- SAPIRO, Virginia, CONOVER, Pamela Johnston (1993). Gender, Feminist Consciousness and War, *American Journal of Political Science* 37: 4.
- SARINAY, Yusuf, "Geçmişten Günümüze Kosova", *Kök Araştırmaları*, Ankara 1999, s. 159-160.
- SCHOEN, Harald / WEİNS, Cornelia, *Der sozialpsychologische Ansatz zur Erklärung von Wahlverhalten*, Handbuch Wahlforschung, Wiesbaden 2005.
- SELVER, Mustafa, *Balkanlara Stratejik Yaklaşım ve Bosna*, IQ Kùltür-Sanat Yayıncılık, İstanbul 2003.
- Sicherheitsrat verhängt Waffenembargo gegen Belgrad. (1999, 2 Nisan). Frankfurter Allgemeine Zeitung, s. 268.
- SİLOVİC, Darco, " *The International Response to The Crisis in Yugoslavia*", *The Lessons of Yugoslavia* (ed. Meta Spencer), Haworth Press, New York 2000.
- STOJANOVİC, Svetozar (1995), The Destruction of Yugoslavia, *Fordham International Law*, (Vol. 19, No.2), s.345-370.
- Sukkurs der Grünen für Außenminister Fischer. (1999, 14 Mayıs). NZZ.

- ŞAHİN, Yeliz, “Batı Balkanlar AB Yolunda”, *İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları Dergisi*, *Yayın No: 267*, İstanbul 2013.
- TAHSİN PAŞA, *Tahsin Paşa’nın Yıldız Hatıraları, Sultan Abdülhamid*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1990.
- TAŞAR, Murat, METİN, Burhan, ÜNALTAY, Altay (1996), *Bosna Hersek ve Postmodern Ortaçağa Giriş*, İstanbul: Birleşik Yayıncılık.
- TEKİN, Cemile H., *Bosna-Hersek Devleti 1991-2011*, Çizgi, Konya 2011.
- Text des Kommuniqués der Sitzung der Kontaktgruppe, Dokumentation zur Abrüstung und Sicherheit, Bd. XXVII, s. 355-417. DOI: <https://d-nb.info/1191645908/34>, erişim tarihi: 23.10.2021.
- The Guardian*, 12 Mart 1998, s. 14.
- TILIC, Doğan, *Kosova*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1999.
- TOJE, Asle (2008). *The Kosovo War, America, the EU and Strategic Culture: Renegotiating the Transatlantic Bargain*, Contemporary Security Studies, Routledge, London and New York.
- TÜRBEDAR, Erhan, ÇAYCI, Sadi, KANBOLAT, Hasan (2007), “Kendi Kaderini Tayin Hakkı ve Ayrılıkçılık: Kosova’nın Bağımsızlığı Emsal Teşkil Eder mi?”, *Stratejik Analiz Dergisi*, Sayı: 91, İstanbul.
- TÜRK, Fahri, *Türkiye İle Almanya Arasındaki Silah Ticareti 1871-1914*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2012.
- TÜRKDOĞAN, Orhan, *Niçin Milletleşme? Milli Kimliğin Yükselişi*, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul 1995.
- TÜRKEŞ, Mustafa; İlhan Uzgel, *Bağlantısızlıkla Yalnızlığa: Yugoslavya’da Milliyetçilik ve Dış Politika, Türkiye’nin Komşuları*, İmge Kitabevi Yayıncılık, Ankara 2003.
- TÜRKGELDİ, Ali Fuat, *Mesail-i Mühimme-i Siyasiye*, C: II, TTK, Ankara 1957.

- TÜRKÖĞLU, Emir, *Kosova Arnavutlarının Milliyetçiliği*, Balkan Diplomasisi, Ömer E. Lüttem, (der. Birgül Demirtaş Coşkun), Asam Yayınları, Ankara 2001, s. 104.
- ULUBELEN, Erol, *İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*, İstanbul 2009.
- UN Seeks US \$ 54.3 Millions for Kosovo. (1998, 8 Eylül). *UNHCR/OCHA Press Release*, <https://www.dw.com/sq/10-vjet-marrC3%ABdh%C3%ABnie-diplomatike-kosov%C3%AB-gjermani/a-43657937> (Erişim Tarihi: 18.03.2022)
- ÜLGER, İrfan K. (2003), *Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası*, Ankara: Seçkin
- ÜLGER, İrfan Kaya, “Balkan Gelişmeleri ve Türkiye: 1990’lı Yıllar”, (der. BAL İ.), *21.Yüzyılda Türk Dış Politikası*, İkinci Baskı, Nobel Yayınları, İstanbul 2004.
- ÜLGER, İrfan Kaya, *Yugoslavya Neden Parçalandı? Balkan Dramının Perde Arkası*, Seçkin Yayınları, Ankara 2003.
- ÜNAY, Hasan (1998), “Balkanlarda Arnavut Meselesi ve Türkiye”, *Avrasya Dosyası*, (IV), 45-46.
- VELAY, Şarl, *Anadolu’nun İstikbali ve Akdeniz Meselesi* (Mütercim Yusuf Ziya), Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı, Dersaadet 1329.
- VICKERS, Miranda, *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*, NewYork: Columbia University Press, New York 1998.
- WALLACH, Jehuda L. (1985), *Bir Askeri Yardımın Anatomisi*, (Çev. Fahri Çeliker), Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- WANDRUSZKA, Adam, URBANİTSCH, Peter. *Die Habsburgermonarchie: Verwaltung und Rechtswesen Band II*, Wien 1974.
- WEYMOUTH, Anthony, *The Kosovo Crisis: The Last American War in Europe?*, Weymouth, Anthony and Henig, Stanley (eds.), Reuter, London 2001.
- WINTERSTETTEN, Karl Von, *Berlin-Bağdat Alman Yayılmacılığı ve Osmanlı Politikaları*, (yay. Haz. Faruk Yılmaz), İz Yayıncılık, İstanbul 2011.

YENİGÜN, Cüneyt, “Sırbistan ve AB Kıskaçında Kosova”, *Mostar, Sayı: 13*, 2006.

YILMAZ, Murat, *Kosova*, İlke Yayıncılık, İstanbul, 2005.

YÜRÜR, Pınar ve TAŞDEMİR, Fatma, (Mart 1999). Kosova Sorunu: Tarihi ve Hukuki Bir Değerlendirme, *GÜBF Dergisi*, 1(3), 142.

https://www.swissinfo.ch/spa/kosovo-serbia_alemania-dice-que-serb%C3%ADa-deber%C3%A1-finalmente-reconocer-a-kosovo/46558334 (Erişim Tarihi: 18.03.2022)

<https://www.albinfo.ch/gjermania-deshiron-ti-zgjeroje-edhe-me-tej-marredheniet-e-ngushta-bilaterale-me-kosoven/> (Erişim Tarihi: 18.03.2022)

<https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244> (Erişim Tarihi: 09.10.2021)

https://1997-2001.state.gov/www/travels/980309_kosovo.html (Erişim Tarihi: 27.11.2021)

https://pristina.diplo.de/Vertretung/pristina/de/03/Bilaterale__Beziehungen/%20Bilaterale__Beziehungen.html (Erişim Tarihi: 25.01.2022)

<https://www.dw.com/sq/10-vjet-marr%C3%ABdh%C3%ABnie-diplomatike-kosov%C3%AB-gjermani/a-43657937> (Erişim Tarihi: 12.03.2022)

https://www.swissinfo.ch/spa/kosovo-serbia_alemania-dice-que-serb%C3%ADa-deber%C3%A1-finalmente-reconocer-a-kosovo/46558334 (Erişim Tarihi: 12.03.2022)

<https://www.albinfo.ch/gjermania-deshiron-ti-zgjeroje-edhe-me-tej-marredheniet-e-ngushta-bilaterale-me-kosoven/> (Erişim Tarihi: 18.03.2022)

<https://www.bmz.de/en/countries/kosovo> (Erişim Tarihi: 19.03.2022)

<https://www.bmz.de/en/countries/kosovo/priority-area-sustainable-economic-development--58848> (Erişim Tarihi: 22.03.2022)

<https://oegjk.org/de/oegjk/> (Erişim Tarihi: 29.03.2022)

<https://www.bmz.de/en/countries/kosovo/priority-area-energy-58846> (Erişim Tarihi: 25.03.2022)

https://pristina.diplo.de/Vertretung/pristina/de/03/Bilaterale__Beziehungen/%20Bilaterale__Beziehungen.html (Erişim Tarihi: 15.10.2021)